

Πάντειο Πανεπιστήμιο

Τμήμα Διεθνών, Ευρωπαϊκών και Περιφερειακών Σπουδών

ΠΜΣ Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών

Κατεύθυνση “Ευρωπαϊκό Δίκαιο και Πολιτική”

*Η εφαρμογή των αρχών της σύμφωνης ερμηνείας
και της υπεροχής του ενωσιακού δικαίου, στο
πλαίσιο του ενωσιακού ποινικού δικαίου, υπό το
πρίσμα της νομολογίας του Δικαστηρίου της
Ευρωπαϊκής Ένωσης*

Όνομα: Πολυξένη Κάζου

ΑΜ: 1216Μ046

Ακαδημαϊκό έτος: 2016-2017

Επιβλέπουσα καθηγήτρια: Όλγα Τσόλκα

Περιεχόμενα

Περίληψη	3
Εισαγωγή	4
Το ποινικό δίκαιο σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης	6
<i>Τι είναι το ποινικό δίκαιο;</i>	6
<i>Ιστορική Αναδρομή</i>	7
Ο χώρος Σένγκεν	7
Η Συνθήκη του Μάαστριχτ	8
Η Συνθήκη του Άμστερνταμ	10
Η Συνθήκη της Νίκαιας	11
Η Συνθήκη της Λισαβόνας	12
<i>Ο Χώρος Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης</i>	11
Πρώτο σημείο	11
Δεύτερο σημείο	11
Τρίτο σημείο	12
Τέταρτο σημείο	14
Οι υποθέσεις που θα μελετηθούν	15
<i>Επιλογή των υποθέσεων</i>	15
Χρονικά κριτήρια	15
Θεματικές κατηγορίες	16
Λέξεις του κειμένου	16
<i>Γενικές πληροφορίες για τις υποθέσεις</i>	17
Προσφυγή στο Δικαστήριο	17
Επείγουσα προδικαστική διαδικασία	18

Η αρχή της σύμφωνης προς το δίκαιο της Ένωσης ερμηνείας του εθνικού δικαίου	19
<i>C-105/03 – Maria Pupino</i>	20
Η υπόθεση	20
Η κρίση του Δικαστηρίου	21
Περαιτέρω ανάλυση	22
<i>C-294/16 – JZ</i>	25
Η υπόθεση	25
Η κρίση του Δικαστηρίου	26
<i>C-579/15 – Poplawski</i>	27
Η υπόθεση	27
Η κρίση του Δικαστηρίου	28
Οι αυτοτελείς έννοιες του δικαίου της Ένωσης	32
<i>C-261/09 – Gaetano Mantello</i>	33
Η υπόθεση	33
Η κρίση του Δικαστηρίου	34
<i>C-60/12 – Marián Baláž</i>	35
Η υπόθεση	35
Η κρίση του Δικαστηρίου	36
<i>C-108/16 PPU – Pawel Dworzeck</i>	38
Η υπόθεση	38
Η κρίση του Δικαστηρίου	39
<i>C-453/16 – Halil Ibrahim Özcelik</i>	41
Η υπόθεση	41
Η κρίση του Δικαστηρίου	42

C-452/16 PPU – Krzysztof Marek Poltorak	43
Η υπόθεση	43
Η κρίση του Δικαστηρίου	44
C-477/16 PPU – Ruslanas Kovalkovas	45
Η υπόθεση	45
Η κρίση του Δικαστηρίου	46
C-582/15 – Gerrit van Vemde	47
Η υπόθεση	47
Η κρίση του Δικαστηρίου	48
Η αρχή της υπεροχής του ευρωπαϊκού δικαίου	49
C-399/11 – Stefano Melloni	50
Η υπόθεση	50
Η κρίση του Δικαστηρίου	52
Περαιτέρω ανάλυση	55
Συμπεράσματα	57
Βιβλιογραφία	61

Περίληψη

Η παρούσα εργασία αφορά την αρχή της σύμφωνης προς το δίκαιο της Ένωσης ερμηνείας του εθνικού δικαίου και την αρχή της υπεροχής του ενωσιακού δικαίου. Πιο συγκεκριμένα αφορά την εφαρμογή αυτών των δύο αρχών στο πεδίο του ενωσιακού ποινικού δικαίου, υπό το πρίσμα της νομολογίας του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης”.

Οι δύο αυτές αρχές αφορούν, η κάθε μία με τον τρόπο της, την σχέση μεταξύ ενωσιακού και εθνικού δικαίου στα κράτη-μέλη της ΕΕ. Αυτή η διάδραση εθνικού και ενωσιακού δικαίου αποτελεί ένα ενδιαφέρον ζήτημα, καθώς από την μία τα κράτη-μέλη θέλουν να διατηρούν την αυτονομία τους όσον το δυνατόν περισσότερο, από την άλλη σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης γίνονται όλο και περισσότερες προσπάθειες εναρμόνισης των συστημάτων και περαιτέρω συνεργασίας.

Το ζήτημα περιπλέκεται ακόμα περισσότερο όταν αναφερόμαστε στο πεδίο του ενωσιακού ποινικού δικαίου, το οποίο είναι στενά συνδεδεμένο με την άσκηση της κρατικής εξουσίας. Όπως αναφέρει και ο Max Weber, το κράτος έχει το μονοπώλιο της νομιμοποιημένης φυσικής βίας, μία έκφανση της οποίας είναι και οι ποινές που θέτουν τα δικαστήρια.

Ενδιαφέρον λοιπόν να δει κανείς πως εφαρμόζονται αυτές οι δύο αρχές σε αυτό το πλαίσιο και ο καλύτερος τρόπος για να γίνει αυτό είναι μέσω της νομολογίας του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς το εν λόγω θεσμικό όργανο με τις αποφάσεις του επηρεάζει εκτός από την δράση της ΕΕ, και τις εθνικές έννομες τάξεις των κρατών-μελών, ανοίγοντας συχνά νέους δρόμους στην ερμηνεία εννοιών και αρχών.

Στο πρώτο μέρος της εργασίας θα γίνει αναφορά στο τι είναι το ενωσιακό ποινικό δίκαιο, κάνοντας μία μικρή ιστορική αναδρομή στο πλαίσιο μέσα στο οποίο εμφανίστηκε σε ευρωπαϊκό επίπεδο και αναλύοντας συνοπτικά πως ισχύει σήμερα, μετά την Συνθήκη της Λισαβόνας.

Στο επόμενο μέρος θα περάσουμε στην νομολογία του Δικαστηρίου. Αρχικά θα δοθεί μία σύντομη επεξήγηση για το πως επιλέχθηκαν οι αποφάσεις που περιλαμβάνονται στην παρούσα εργασία και στην συνέχεια θα αρχίσει να γίνεται ανάλυση των υποθέσεων ανά κατηγορία, δίνοντας έμφαση στις πιο σημαντικές. Πρώτα θα αναφερθούμε στις υποθέσεις που αφορούν την αρχή της σύμφωνης ερμηνείας, έπειτα θα μιλήσουμε για τις υποθέσεις στις οποίες ανακάλυψαν οι λεγόμενες αυτοτελείς έννοιες του δικαίου της Ένωσης (ως μία εναλλακτική έκφανση των αρχών της σύμφωνης ερμηνείας και της υπεροχής του δικαίου) και τέλος θα περάσουμε στην αρχή της υπεροχής του ενωσιακού δικαίου.

Κλείνοντας, αντί επιλόγου, θα γίνει μία προσπάθεια να βγουν κάποια συμπεράσματα από την μέχρι τώρα πορεία των εν λόγω αρχών στην νομολογία του Δικαστηρίου.

Εισαγωγή

Η Ευρωπαϊκή Ένωση ξεκίνησε μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο ως μέσο ενίσχυσης της αλληλεπίδρασης και αλληλεξάρτησης των χωρών που θα συμμετείχαν. Το σκεπτικό ήταν πως η αυξημένη οικονομική συνεργασία μεταξύ των χωρών θα εξάλειφε την πιθανότητα να δημιουργηθούν συγκρούσεις μεταξύ τους και θα βοηθούσε στην διατήρηση της ειρήνης στην περιοχή. Η αρχή έγινε με την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ) το 1958, η οποία περιοριζόταν στην προώθηση της οικονομικής συνεργασίας και σταδιακά το δημιούργημα αυτό άρχισε να επεκτείνεται και να εξελίσσεται.

Από την αρχή αυτής της συνεργασίας, τα κράτη-μέλη ήταν επιφυλακτικά στο να μεταβιβάσουν μέρος των εξουσιών τους στο ευρωπαϊκό επίπεδο, όμως τα οφέλη που είχαν να λάβουν από την οικονομική τους συνεργασία τα ώθησαν να προχωρήσουν σε τέτοιες δράσεις. Με τα χρόνια όμως έγινε φανερό πως δεν αρκεί να υπάρχουν ρυθμίσεις και συνεργασία σε έναν μόνο τομέα πολιτικής, την οικονομία, αφού οι τομείς πολιτικής είναι αλληλένδετοι μεταξύ τους και επηρεάζουν ο ένας τον άλλον. Επιπρόσθετα φάνηκε πως κάποια από τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα κράτη-μέλη δεν μπορούσαν να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά χωρίς την συνεργασία με τους άλλους.

Έτσι, άρχισε η συνεργασία και σε άλλους τομείς πολιτικής, όπως το κλίμα, το περιβάλλον και την υγεία, ενώ σταδιακά πιο καίρια ζητήματα όπως οι εξωτερικές σχέσεις, η ασφάλεια, η δικαιοσύνη και η μετανάστευση μπήκαν στο εν λόγω πλαίσιο. Η τομή αυτή φάνηκε και στην αλλαγή του ονόματος του οικοδομήματος αυτού από ΕΟΚ σε Ευρωπαϊκή Ένωση, το 1993.

Ένας ιδιαίτερος τομέας συνεργασίας αφορά στο πλαίσιο του λεγόμενου Χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης. Μετά την Συνθήκη της Λισαβόνας, τα θέματα που άπτονται του Χώρου ταξινομούνται σε τέσσερις κατηγορίες¹:

- πολιτικές σχετικά με τον έλεγχο στα σύνορα, το άσυλο και τη μετανάστευση
- δικαστική συνεργασία σε αστικές υποθέσεις
- δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις
- αστυνομική συνεργασία

Στον τομέα της δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις είναι που εμφανίζεται το λεγόμενο ευρωπαϊκό ποινικό δίκαιο. Προ Λισαβόνας, η συνεργασία στα πλαίσια εν λόγω πλαίσια άνηκε στον τρίτο πυλώνα της Ένωσης, ο οποίος λειτουργούσε βάση της διακυβερνητικής συνεργασίας. Πλέον όμως, τα θεσμικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης μπορούν να νομοθετούν (με την σύνηθη διαδικασία) και να θεσπίζουν τόσο ελάχιστους κανόνες για τον ορισμό και τις κυρώσεις των πιο

¹ Όπως αναγράφονται στην επίσημη ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

σοβαρών ποινικών αδικημάτων, όσο και κοινούς κανόνες για τη διεξαγωγή ποινικής διαδικασίας.

Αυτοί οι κανόνες επηρεάζουν το ποινικό δίκαιο των κρατών-μελών, έναν τομέα που είναι στενά συνδεδεμένος με την εξουσία της Πολιτείας. Σε αυτό το πλαίσιο είναι ενδιαφέρον να μελετήσει κανείς πως εφαρμόζονται αρχές που έχουν να κάνουν με την ιεράρχηση μεταξύ του εθνικού και του ενωσιακού δικαίου², όπως η αρχή της σύμφωνης ερμηνείας και η αρχή της υπεροχής του ενωσιακού δικαίου.

Συνοπτικά, η αρχή της σύμφωνης ερμηνείας ορίζει πως τα εθνικά δικαστήρια πρέπει να ερμηνεύουν και να εφαρμόζουν τους εθνικούς τους κανόνες με τέτοιο τρόπο ώστε να συμφωνούν με τις διατάξεις του δικαίου της Ένωσης, ενώ η αρχή της υπεροχής του ενωσιακού δικαίου υπαγορεύει πως όταν υπάρχει σύγκρουση μεταξύ μίας εθνικής και μίας ευρωπαϊκής διάταξης, το εκάστοτε εθνικό δικαστήριο οφείλει να αφήνει ανεφάρμοστη την εθνική και να εφαρμόζει το ευρωπαϊκό δίκαιο.

Στους υπόλοιπους τομείς συνεργασίας, ήδη από την δεκαετία του '70 είχε κάνει την εμφάνιση της η αρχή της υπεροχής, με την αρχή της σύμφωνης ερμηνείας να εμφανίζεται αργότερα. Στον τομέα όμως που εμπλέκεται το ποινικό δίκαιο, η συνεργασία ξεκίνησε σχετικά πρόσφατα και στην νομολογία του Δικαστηρίου δεν υπήρχαν πολλά παραδείγματα αποφάσεων που να αφορούν αυτές τις αρχές. Πρώτη σημαντική υπόθεση είναι η υπόθεση Pupino (C-105/03) που αναφέρθηκε στην αρχή της σύμφωνης ερμηνείας σε σχέση με τις αποφάσεις-πλαίσιο (το νομοθετικό εργαλείο για τις δράσεις του τότε τρίτου πυλώνα).

Τι έγινε όμως στην συνέχεια; Ποια η εφαρμογή των αρχών της σύμφωνης ερμηνείας και της υπεροχής του ενωσιακού δικαίου τα τελευταία χρόνια, μετά την Συνθήκη της Λισαβόνας;

² Όσον αφορά πάντα υποθέσεις με διασυνοριακό χαρακτήρα, όπου εφαρμόζεται το δίκαιο της Ένωσης. Σε εσωτερικές υποθέσεις δεν εμπλέκεται το ευρωπαϊκό δίκαιο.

Το ποινικό δίκαιο σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης

Τι είναι το ποινικό δίκαιο;

Όταν αναφερόμαστε στο Ποινικό Δίκαιο συνήθως αναφερόμαστε στον ευρύ ορισμό του ως «τον κλάδο του δικαίου που έχει ως αντικείμενο έρευνας το “ποινικό φαινόμενο” στη συνολικότητα του»³. Με άλλα λόγια, «περιέχει όλους τους εκείνους τους κανόνες δικαίου, οι οποίοι ρυθμίζουν την άσκηση της ποινικής εξουσίας της Πολιτείας σε όλα τα επίπεδα, στα οποία εκδηλώνεται αυτή»⁴.

Το Ποινικό Δίκαιο χωρίζεται σε δύο βασικές κατηγορίες:

a) το Ουσιαστικό Ποινικό Δίκαιο⁵, το οποίο είναι το ποινικό δίκαιο με την στενή έννοια του όρου. Εκεί ορίζονται ποιες πράξεις έχουν ποινικό ενδιαφέρον, ποια είναι η ποινική κύρωση για αυτές, και υπό ποιες προϋποθέσεις τίθεται η προβλεπόμενη τιμωρία.⁶

b) το Δικονομικό Ποινικό Δίκαιο ή αλλιώς την Ποινική Δικονομία, όπου πρόκειται για ένα σύνολο κανόνων τεχνικής φύσεως, με διαδικαστικό χαρακτήρα. Αυτό περιέχει «το σύνολο των δικονομικών ποινικών κανόνων, οι οποίοι ρυθμίζουν τον τρόπο με τον οποίο, αλλά και τα όργανα από τα οποία πρέπει να εκδικασθεί η αποδιδόμενη στον κατηγορούμενο πράξη».⁷

Είναι λογικό λοιπόν, σε έναν τομέα τόσο στενά συνδεδεμένο με τον πυρήνα της εξουσία της Πολιτείας, είναι δύσκολο για ένα κράτος να συμφωνήσει να παραχωρήσει κομμάτι της στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Όπως υποστήριξε ο Max Weber, ο πυρήνας του σύγχρονου κράτους βρίσκεται το μονοπώλιο που έχει στην νόμιμη χρήση φυσικής βίας. Όποιος ασκεί βία εκτός των επίσημων πλαισίων της Πολιτείας δρα παρανόμως, αφού αυτή μόνο έχει νόμιμο δικαίωμα να κάνει κάτι τέτοιο.⁸ Αυτό το

3 Κωστάρας (2008), σελίδα 39.

4 Κωστάρας (2008), σελίδα 39.

5 Το Ουσιαστικό Ποινικό Δίκαιο διαιρείται σε πέντε επιμέρους κομμάτια (Κωστάρας, 2008, σελίδες 40-43):

i. το Γενικό Ποινικό Δίκαιο, που αφορά το πως οργανώνεται το Ποινικό Δίκαιο και περιέχει τους γενικούς ρυθμιστικούς κανόνες για όλα τα εγκλήματα·

ii. το Ειδικό Ποινικό Δίκαιο, το οποίο αποτελείται από δευτερεύοντες ή κυρωτικούς ποινικούς κανόνες, για το πως κατασκευάζεται ένα έγκλημα (ποια στοιχεία πρέπει να έχει μία συμπεριφορά για να χαρακτηριστεί ως τέτοιο)·

iii. το Δίκαιο των Ειδικών Ποινικών Νόμων, που πρόκειται για δευτερεύοντες ή κυρωτικοί ποινικοί κανόνες για συγκεκριμένα εγκλήματα που ρυθμίζονται σε διάφορους Ειδικούς Νόμους (για ζητήματα όπως τα ναρκωτικά, την λαθρεμπορία, κα)·

iv. το Κοινό Ποινικό Δίκαιο, με τους κανόνες που αναφέρονται χωρίς εξαιρέσεις σε όλους όσους «υπάγονται στην ποινική εξουσία της Πολιτείας χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η οποιαδήποτε ιδιότητα τους, η οποία δικαιολογεί σε άλλες περιπτώσεις την ξεχωριστή ποινική τους μεταχείριση» (σελ.43)·

v. το Ιδιαίτερο Ποινικό Δίκαιο, το οποίο περιλαμβάνει τα συστήματα κανόνων με οργανική αυτοτέλεια που αφορούν σε για συγκεκριμένο κύκλο ατόμων.

6 Κωστάρας, 2008, σελίδα 40.

7 Κωστάρας, 2008, σελίδες 43-44.

8 Όπως αναφέρει ο Jachtenfuchs, 2005.

μονοπώλιο εκφράζεται μέσα από την ύπαρξη σωμάτων όπως ο στρατός και η αστυνομία, όμως μία ακόμα ένφανσή του είναι το γεγονός ότι το κράτος (η δικαστική εξουσία) αποκλειστικά μπορεί να επιβάλει νόμιμα ποινές στους πολίτες τους, είτε χρηματικές είτε στέρησης της ελευθερίας (μέσω του ποινικού δικαίου).

Όπως θα δούμε στην συνέχεια, αυτή η τεράστια σημασία που έχει αυτό το μονοπώλιο οδήγησε σε μία πιο αργή και επιφυλακτική εξέλιξη της συνεργασίας σε αυτόν τον τομέα, αφού τα κράτη-μέλη δεν ήταν θετικά προσκείμενα στο να κάνουν παραχωρήσεις.

Ιστορική Αναδρομή

– Ο χώρος Σένγκεν

Το πρώτο βήμα για την συνεργασία των κρατών-μελών στον ευαίσθητο τομέα που αφορά το ποινικό δίκαιο, έγινε στα πλαίσια της συνεργασίας και του χώρου Σένγκεν.

Την δεκαετία του 1980, προέκυψε μία συζήτηση ανάμεσα στα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκή Κοινότητα γύρω από την έννοια της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων. Σε αυτό το πλαίσιο έγινε προσπάθεια να βρεθεί μία λύση ώστε να δημιουργηθεί ένας χώρος “χωρίς σύνορα” μεταξύ των κρατών-μελών, σχέδιο που ναυάγησε σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

Εκτός Κοινότητας όμως, 5 κράτη-μέλη της (η Γαλλία, η Γερμανία, το Βέλγιο, το Λουξεμβούργο και οι Κάτω Χώρες) αποφάσισαν να προχωρήσουν με τον εν λόγω χώρο, υπογράφοντας την Συμφωνία του Σένγκεν στις 14 Ιουνίου 1985, στην πόλη Σένγκεν στο Λουξεμβούργο. Αργότερα, το 1990, υπεγράφη μία ακόμα σχετική συνθήκη, η Σύμβαση Εφαρμογής της Συμφωνίας του Σένγκεν (19 Ιουνίου 1990), η οποία περιείχε περισσότερες λεπτομέρειες για το πως θα λειτουργήσει το εν λόγω οικοδόμημα.

Υπάρχουν δύο σχετικά πλαίσια, η συνεργασία Σένγκεν και ο χώρος Σένγκεν.

Ο χώρος Σένγκεν πρόκειται για έναν χώρο στον οποίο έχουν καταργηθεί οι έλεγχοι στα εσωτερικά σύνορα μεταξύ των συμβεβλημένων χωρών και ταυτόχρονα έχουν δημιουργηθεί ενιαία εξωτερικά σύνορα τα οποία διέπονται από κοινούς κανόνες και διαδικασίες⁹.

Για να αποφευχθούν τυχόν αρνητικές συνέπειες αυτής της ελευθερίας στην κυκλοφορία των ατόμων, έγιναν ρυθμίσεις για να διασφαλιστεί και η διατήρηση της ασφάλειας, μέσω «της βελτίωσης της συνεργασίας και του συντονισμού μεταξύ των αστυνομικών υπηρεσιών και των δικαστικών αρχών για τη διαφύλαξη της εσωτερικής ασφάλειας των κρατών μελών και ιδιαίτερα

⁹ Όπως μπορεί κανείς να διαβάσει και στην επίσημη ιστοσελίδα της ΕΕ, τέτοιοι κανόνες αφορούν «την έκδοση θεώρησης, το δικαίωμα ασύλου και τον έλεγχο στα εξωτερικά σύνορα έτσι ώστε να επιτραπεί η ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων στο εσωτερικό των χωρών που έχουν υπογράψει τη σύμβαση χωρίς να διαταράσσεται η δημόσια τάξη».

για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος» (εδώ έγκειται το πλαίσιο συνεργασίας Σένγκεν).

Σταδιακά, το πλαίσιο συνεργασίας Σένγκεν επεκτάθηκε, με πολλά κράτη-μέλη να υπογράφουν τις συμφωνίες του και κάποια από αυτά να γίνονται μέλη και του χώρου Σένγκεν.

– Η Συνθήκη του Μάαστριχτ

Το επόμενο βήμα μπροστά για την συνεργασία σε τέτοιους τομείς έγινε με την Συνθήκη του Μάαστριχτ¹⁰, στην οποία εισάγονται οι τρεις πυλώνες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο πρώτος πυλώνας αφορά τις Ευρωπαϊκές Κοινότητες¹¹, ο δεύτερος πυλώνας την Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας (ΚΕΠΠΑ)¹² και τέλος τον τρίτο πυλώνα σχετικά με τον τομέα της Δικαιοσύνης και των Εσωτερικών Υποθέσεων ή αλλιώς ΔΕΥ¹³.

Ο τρίτος πυλώνας είναι που μας αφορά, όπου εμφανίζεται σε μία πρόοιμη μορφή ο χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης. Οι τομείς που καλύπτονταν σε κάποιο βαθμό σε αυτό το πλαίσιο¹⁴ αφορούσαν:

- «κανόνες σχετικά με τη διέλευση των εξωτερικών συνόρων της Κοινότητας και ενίσχυση των ελέγχων»·
- «καταπολέμηση της τρομοκρατίας, της σοβαρής εγκληματικότητας, της διακίνησης ναρκωτικών και της διεθνούς απάτης»·
- «δικαστική συνεργασία σε ποινικές και αστικές υποθέσεις»·
- «δημιουργία μιας Ευρωπαϊκής Αστυνομικής Υπηρεσίας (Ευρωπόλ) εφοδιασμένης με ένα σύστημα ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ των εθνικών αστυνομικών δυνάμεων»·
- «καταπολέμηση της λαθρομετανάστευσης»·
- «κοινή πολιτική ασύλου».

Ο πρώτος πυλώνας ακολουθούσε την λεγόμενη κοινοτική μέθοδο, με τις αποφάσεις να λαμβάνονται με πλειοψηφία, ενώ οι άλλοι δύο βασίζονταν στο πλαίσιο διακυβερνητικής συνεργασίας, όπου οι αποφάσεις για τις νομοθετικές πράξεις, αλλά και τις “κοινές δράσεις” της Ένωσης παίρνονταν με ομοφωνία. Αυτό δείχνει το πόσο επιφυλακτικά ήταν τα κράτη-μέλη στο να παραχωρήσουν μέρος της εθνικής τους κυριαρχίας, αφού ακόμα και για την κοινή δράση μεταξύ

10 Υπεγράφη στις 7 Φεβρουαρίου 1992 και τέθηκε σε ισχύ την 1η Νοεμβρίου 1993.

11 Οι Ευρωπαϊκές Κοινότητες ήταν η Ευρωπαϊκή Κοινότητα, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα άνθρακα και χάλυβα (ΕΚΑΧ) και η Euratom.

12 Ρυθμιζόταν στον Τίτλο V της τότε ισχύουσας συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση.

13 Ρυθμιζόταν στον Τίτλο VI της τότε ισχύουσας συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση.

14 Όπως αναγράφονται στο θεματολογικό δελτίο για την ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου με τίτλο “Οι Συνθήκες του Μάαστριχτ και του Άμστερνταμ”.

των κρατών-μελών απαιτούταν η σύμφωνη γνώμη όλων.

– Η Συνθήκη του Άμστερνταμ

Με την Συνθήκη του Άμστερνταμ¹⁵, το προαναφερθέν κεκτημένο Σένγκεν ενσωματώθηκε στο δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ένα βήμα μπροστά ήταν το γεγονός ότι για κάποιους από τους τομείς του τρίτου πυλώνα υιοθετήθηκε η κοινοτική μέθοδος, οι οποίοι τομείς μεταφέρθηκαν πια στον Πρώτο πυλώνα. Συγκεκριμένα πρόκειται για «το άσυλο, τη μετανάστευση, τη διέλευση των εξωτερικών συνόρων, τη καταπολέμηση της απάτης, τη τελωνειακή συνεργασία και τη δικαστική συνεργασία σε αστικές υποθέσεις, καθώς και μέρος της συνεργασίας στο πλαίσιο της συμφωνίας του Σένγκεν»¹⁶.

Για τις δράσεις της Ένωσης στο τρίτο πυλώνα, που πλέον περιορίστηκε σε διατάξεις για την αστυνομική και δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις, αντί να χρησιμοποιούνται οδηγίες ή κανονισμοί για την θέσπιση κανόνων, εμφανίστηκε ένα νέο νομικό μέσο, οι λεγόμενες αποφάσεις-πλαίσιο, οι οποίες ήταν παρόμοιες με οδηγίες, αλλά ακολουθούσαν διαφορετική διαδικασία έκδοσης (με ομοφωνία)¹⁷.

Ένα ακόμα θετικό σημείο ήταν η εισαγωγή της ενισχυμένης συνεργασίας των κρατών-μελών, βάση της οποίας αν συγκεντρώνονταν ένας συγκεκριμένος αριθμός κρατών-μελών αυτά μεταξύ τους μπορούσαν υπό προϋποθέσεις να προβούν σε στενότερη συνεργασία χρησιμοποιώντας το υπάρχον πλαίσιο των κοινών θεσμικών οργάνων (πάντα σύμφωνα με τις Συνθήκες). Αυτό το πλαίσιο ενισχυμένης συνεργασίας μπορούσε να χρησιμοποιηθεί και στα πλαίσια του τρίτου πυλώνα, αν και κάτι τέτοιο δεν έγινε ποτέ.

15 Υπεγράφη στις 2 Οκτωβρίου 1997 και τέθηκε σε ισχύ την 1η Μαΐου 1999.

16 Όπως αναγράφονται στο θεματολογικό δελτίο για την ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου με τίτλο “Οι Συνθήκες του Μάαστριχτ και του Άμστερνταμ”.

17 Όπως αναφέρεται στο θεματολογικό δελτίο για την ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου με τίτλο “Οι Συνθήκες του Μάαστριχτ και του Άμστερνταμ”.

- Η Συνθήκη της Νίκαιας

Στην Συνθήκη της Νίκαιας¹⁸ μόνη πρόοδο αποτέλεσε το γεγονός ότι η συνεργασία στα πλαίσια του τρίτου πυλώνα ενισχύθηκε λίγο¹⁹, με την ένταξη νέων τομέων συνεργασίας για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος και την Ευρωπαϊκή Μονάδα Δικαστικής Συνεργασίας (Eurojust)²⁰.

Πριν την Συνθήκη της Λισαβόνας που ακολουθεί είχαν βγει κάποιες αποφάσεις-πλαίσιο που άπτονταν ζητημάτων του ποινικού δικαίου, όπως η απόφαση-πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 13ης Ιουνίου 2002, για το ευρωπαϊκό ένταλμα συλλήψεως και τις διαδικασίες παραδόσεως μεταξύ των κρατών μελών, η απόφαση-πλαίσιο 2008/909/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2008, σχετικά με την εφαρμογή της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης σε ποινικές αποφάσεις οι οποίες επιβάλλουν ποινές στερητικές της ελευθερίας ή μέτρα στερητικά της ελευθερίας, για τον σκοπό της εκτέλεσής τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση και η απόφαση-πλαίσιο 2001/220/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 15ης Μαρτίου 2001, σχετικά με το καθεστώς των θυμάτων σε ποινικές διαδικασίες.

- Η Συνθήκη της Λισαβόνας

Το ίσως μεγαλύτερο βήμα έγινε με την Συνθήκη της Λισαβόνας²¹. Αρχικά να αναφερθεί ότι όταν αναφερόμαστε στην Συνθήκη της Λισαβόνας αναφερόμαστε στην Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στην Συνθήκη για την Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης²².

Με αυτήν την Συνθήκη καταργούνται οι πυλώνες και πλέον η διακυβερνητική μορφή που είχε η συνεργασία στο πλαίσιο του τρίτου πυλώνα δεν υφίσταται πια. Όπως και με τα υπόλοιπα θέματα στα οποία η Ένωση έχει αρμοδιότητες²³, πλέον κι εδώ οι κοινοτικές πράξεις που θα εκδίδονται εμπίπτουν στην σύνηθη νομοθετική διαδικασία²⁴.

Ορίζεται επίσης πως, αντί του ειδικού νομοθετικού μέσου της αποφάσεως-πλαίσιο, θα χρησιμοποιούνται πλέον τα κλασικά νομικά μέσα της Ένωσης, ήτοι κανονισμοί, οδηγίες και αποφάσεις.

18 Υπεγράφη στις 26 Φεβρουαρίου 2001 και τέθηκε σε ισχύ την 1η Φεβρουαρίου 2003.

19 Όπως αναφέρεται στο θεματολογικό δελτίο για την ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου με τίτλο “Η Συνθήκη της Νίκαιας και η Συνέλευση για το Μέλλον της Ευρώπης”.

20 Σκοπός της να συντονίζει τις έρευνες και τις διώξεις μεταξύ των αρμόδιων αρχών των κρατών-μελών στα εν λόγω πλαίσια.

21 Υπεγράφη στις 13 Δεκεμβρίου 2007 και τέθηκε σε ισχύ την 1η Δεκεμβρίου 2009.

22 Η Συνθήκη για την Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης πρόκειται για την Συνθήκη περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, η οποία, πέραν των άλλων, άλλαξε όνομα και όλες τις οι αναφορές της στην “Κοινότητα” αντικαταστάθηκαν με την “Ένωση”.

23 Είτε πρόκειται για αποκλειστικές, συντρέχουσες ή υποστηρικτικές αρμοδιότητες.

24 Όπως περιγράφεται στο άρθρο 294 της ΣΛΕΕ.

Τέλος, το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει δικαιοδοσία σε όλες τις δραστηριότητες της Ένωσης και μετά από μία μεταβατική περίοδο 5 ετών από την έναρξη της ισχύος της εν λόγω Συνθήκης²⁵, «οι πράξεις που εγκρίνονται στο πλαίσιο της προηγούμενης συνθήκης και αφορούν τον τομέα της αστυνομικής συνεργασίας και της δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο τέτοιας προσφυγής»²⁶.

Ο Χώρος Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης

Ο Χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης οργανώνεται και ρυθμίζεται στον Τίτλο V της Συνθήκης για την Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ως έχει στο άρθρο 67²⁷ ορίζονται τα τέσσερα (4) βασικά γενικά σημεία δράσης για τον συγκεκριμένο τομέα.

– Πρώτο σημείο

Πρώτον, «η Ένωση συγκροτεί χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, με σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων και των διαφορετικών νομικών συστημάτων και παραδόσεων των κρατών-μελών»²⁸.

Σημαντικό εδώ είναι η ξεχωριστή αναφορά στα θεμελιώδη δικαιώματα και στα νομικά συστήματα και παραδόσεις του εκάστοτε κράτους-μέλους, καθώς έχει καθιερωθεί στην νομολογία του Δικαστηρίου ότι το ενωσιακό δίκαιο μπορεί να υπερέχει του εθνικού, ειδικά όσον αφορά τον σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Μάλιστα αυτή είναι και η ουσία των αρχών της σύμφωνης ερμηνείας και της υπεροχής του ενωσιακού δικαίου: το ότι το εκάστοτε εθνικό δίκαιο ερμηνεύεται με τέτοιο τρόπο ή αντίστοιχα δεν εφαρμόζεται ώστε να εφαρμοστεί το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

– Δεύτερο σημείο

Το δεύτερο σημείο αφορά το γεγονός ότι η Ένωση «εξασφαλίζει την απουσία ελέγχων των προσώπων στα εσωτερικά σύνορα και αναπτύσσει κοινή πολιτική στους τομείς του ασύλου, της μετανάστευσης και του ελέγχου των εξωτερικών συνόρων, η οποία βασίζεται στην αλληλεγγύη μεταξύ των κρατών μελών και είναι δίκαιη έναντι των υπηκόων τρίτων χωρών»²⁹.

Στο Κεφάλαιο 2 που ακολουθεί (στον Τίτλο V) αναγράφονται οι λεπτομέρειες για τις πολιτικές σχετικά με τους ελέγχους στα σύνορα, το άσυλο και την μετανάστευση, καθώς και είναι οι τρεις

25 Από την 1 Δεκεμβρίου του 2014.

26 Θεματολογικό δελτίο για την Ευρωπαϊκή Ένωση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου με τίτλο “Η Συνθήκη της Λισαβόνας”.

27 Πρώην άρθρο 61 της ΣΕΚ και πρώην άρθρο 29 της ΣΕΕ.

28 Άρθρο 67 (πρώην άρθρο 61 της ΣΕΚ και πρώην άρθρο 29 της ΣΕΕ), παράγραφος 1.

29 Άρθρο 67 (πρώην άρθρο 61 της ΣΕΚ και πρώην άρθρο 29 της ΣΕΕ), παράγραφος 2.

βασικοί στόχοι των πολιτικών αυτών³⁰.

– Τρίτο σημείο

Στην συνέχεια, ορίζεται πως «η Ένωση καταβάλλει προσπάθεια για να εξασφαλίζει υψηλό επίπεδο ασφάλειας με τη θέσπιση μέτρων πρόληψης και καταπολέμησης της εγκληματικότητας, του ρατσισμού και της ξενοφοβίας, μέτρων συντονισμού και συνεργασίας μεταξύ αστυνομικών και δικαστικών αρχών και των λοιπών αρμοδίων αρχών καθώς και με την αμοιβαία αναγνώριση των δικαστικών αποφάσεων σε ποινικές υποθέσεις και, εάν χρειάζεται, την προσέγγιση των ποινικών νομοθεσιών»³¹.

Στην παρούσα διάταξη γίνεται αναφορά σε σημαντικά κοινά προβλήματα, η πρόληψη και η καταπολέμηση των οποίων οδηγεί σε υψηλό επίπεδο ασφάλειας. Πρόκειται για ζητήματα ξεπερνούν τα εθνικά σύνορα και που απαιτούν την θέσπιση συγκεκριμένων μέτρων, και την συνεργασία μεταξύ των αρμόδιων αρχών (αστυνομικών και δικαστικών).

Εδώ είναι που γίνεται και η πρώτη αναφορά στο πεδίο του ποινικού δικαίου· όχι μόνο ορίζεται πως οι δικαστικές αποφάσεις σε ποινικές αποφάσεις ενός κράτους-μέλους αναγνωρίζονται και στα υπόλοιπα, αλλά και πως, όπου χρειάζεται, μπορεί να γίνει από την Ένωση προσέγγιση των ποινικών νομοθεσιών των κρατών-μελών.

Στο Κεφάλαιο 4 του Τίτλου V υπάρχουν όλες οι σχετικές διατάξεις για το πως λειτουργεί η δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις και συγκεκριμένα ποια είναι η διαδικασία που πρέπει να ακολουθηθεί για να θεσπιστούν οι ελάχιστοι κανόνες που επιτρέπεται να ορίσει σε αυτόν τον τομέα η Ένωση για τα κράτη-μέλη της.

Κάτι ενδιαφέρον αποτελεί το γεγονός ότι απαριθμούνται λεπτομερώς όλες οι περιπτώσεις και η διαδικασία για κάθε πιθανή νομοθετική δράση της Ένωσης. Αυτή η λεπτομερής απαρίθμηση αντικατοπτρίζει το πόσο ιδιαίτερο και ευαίσθητο ζήτημα είναι αυτό του ποινικού δικαίου και των πιθανών έξω-κρατικών ρυθμίσεων που μπορεί να εισάγει η Ένωση.

Αρχικά ορίζεται το πως θεσπίζονται ελάχιστοι κανόνες μέσω οδηγιών (και συνήθη νομοθετική διαδικασία) «για να διευκολυνθεί η αμοιβαία αναγνώριση των δικαστικών αποφάσεων και διαταγών καθώς και η αστυνομική και δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις που έχουν

30 Συγκεκριμένα, το άρθρο 77 (πρώην 62 της ΣΕΚ) έχει ως εξής:

«Η Ένωση αναπτύσσει πολιτική με στόχο:

α) να εξασφαλίζεται η απουσία οποιουδήποτε ελέγχου προσώπων, ανεξαρτήτως ιθαγένειας, κατά τη διέλευση των εσωτερικών συνόρων,

β) να εξασφαλίζεται ο έλεγχος των προσώπων και η αποτελεσματική εποπτεία της διέλευσης των εξωτερικών συνόρων,

γ) να δημιουργηθεί προοδευτικά ένα ολοκληρωμένο σύστημα διαχείρισης των εξωτερικών συνόρων.»

31 Άρθρο 67 (πρώην άρθρο 61 της ΣΕΚ και πρώην άρθρο 29 της ΣΕΕ), παράγραφος 3.

διασυννοριακές διαστάσεις»³² και σε τι μπορούν να αφορούν αυτοί οι ελάχιστοι κανόνες³³.

Στην συνέχεια αναφέρεται το πως μπορεί να θεσπίσει η Ένωση «ελάχιστους κανόνες για τον ορισμό των ποινικών αδικημάτων και των κυρώσεων στους τομείς της ιδιαίτερας σοβαρής εγκληματικότητας με διασυννοριακή διάσταση, η οποία απορρέει ιδίως από τη φύση ή τις επιπτώσεις των αδικημάτων αυτών ή λόγω ειδικής ανάγκης να καταπολεμούνται σε κοινή βάση»³⁴, ξανά με την σύνηθη νομοθετική διαδικασία μέσω οδηγιών.

Τέλος, ορίζεται και το πως μέσω σύνηθης ή ειδικής νομοθετικής διαδικασίας μπορούν να εκδοθούν οδηγίες που να «θεσπίζουν ελάχιστους κανόνες σχετικούς με τον ορισμό των ποινικών αδικημάτων και των κυρώσεων», «όταν η προσέγγιση των νομοθετικών και κανονιστικών διατάξεων των κρατών μελών στον τομέα του ποινικού δικαίου είναι αναγκαία για την εξασφάλιση της αποτελεσματικής εφαρμογής πολιτικής της Ένωσης σε τομέα στον οποίο εφαρμόζονται μέτρα εναρμόνισης»³⁵.

Να αναφερθεί ότι στο κεφάλαιο 4 του Τίτλου V περιλαμβάνονται επίσης και οι διατάξεις στις οποίες βασίζεται η Ευρωπαϊκή Μονάδα Συνεργασίας (Eurojust) και αυτές για την δυνατότητα να συσταθεί μία Ευρωπαϊκή Εισαγγελία εκ της Eurojust.

Στο Κεφάλαιο 5 του Τίτλου V ορίζεται πως οργανώνεται το κομμάτι της αστυνομικής συνεργασίας στο συγκεκριμένο πλαίσιο, όπου συμμετέχουν «όλες οι αρμόδιες αρχές των κρατών μελών, συμπεριλαμβανομένων των αστυνομικών και τελωνειακών αρχών και άλλων αρχών επιβολής του νόμου ειδικευμένων στον τομέα της πρόληψης ή της εξακρίβωσης αξιόποινων πράξεων ή της διερεύνησής τους»³⁶.

Η οργάνωση αυτή περιλαμβάνει την θέσπιση με συνήθη νομοθετική διαδικασία μέτρων που αφορούν: «α) τη συλλογή, αποθήκευση, επεξεργασία, ανάλυση και ανταλλαγή σχετικών πληροφοριών, β) την παροχή υποστήριξης για την κατάρτιση προσωπικού, καθώς και τη συνεργασία όσον αφορά τις ανταλλαγές προσωπικού, τον εξοπλισμό και την εγκληματολογική έρευνα, γ) τις κοινές τεχνικές έρευνας όσον αφορά την εξακρίβωση σοβαρών μορφών οργανωμένου εγκλήματος»³⁷, καθώς και την θέσπιση μέτρων «για την επιχειρησιακή συνεργασία

32 Άρθρο 82 (πρώην 31 της ΣΕΕ), παράγραφος 1.

33 Άρθρο 82 (πρώην 31 της ΣΕΕ), παράγραφος 2.

«Οι ελάχιστοι αυτοί κανόνες αφορούν:

α) το αμοιβαίως παραδεκτό των αποδείξεων μεταξύ των κρατών μελών,

β) τα δικαιώματα των προσώπων στην ποινική διαδικασία,

γ) τα δικαιώματα των θυμάτων της εγκληματικότητας,

δ) άλλα ειδικότερα στοιχεία της ποινικής διαδικασίας, τα οποία θα έχουν προηγουμένως προσδιορισθεί από το Συμβούλιο με απόφαση.»

34 Άρθρο 83 (πρώην 31 ΣΕΕ), παράγραφος 1.

35 Άρθρο 83 (πρώην 31 ΣΕΕ), παράγραφος 2.

36 Άρθρο 87 (πρώην 30 ΣΕΕ), παράγραφος 1.

37 Άρθρο 87 (πρώην 30 ΣΕΕ), παράγραφος 2, σημεία α έως γ.

μεταξύ των αρχών»³⁸ με ειδική νομοθετική συνεργασία.

Επιπρόσθετα, στο άρθρο 88 (πρώην 30 της ΣΕΕ), αναφέρεται η Ευροπόλ και όλες οι λεπτομέρειες γύρω από αυτή, από την αποστολή της³⁹ μέχρι το πως σύμφωνα με τη σύνηθη νομοθετική διαδικασία μέσω κανονισμών καθορίζονται «η δομή, η λειτουργία, το πεδίο δράσης και τα καθήκοντα της»⁴⁰.

– Τέταρτο σημείο

Τέλος, το τέταρτο σημείο αναφέρεται στο ότι «η Ένωση διευκολύνει την πρόσβαση στη δικαιοσύνη, ιδίως με την αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης των δικαστικών και εξώδικων αποφάσεων σε αστικές υποθέσεις»⁴¹. Αυτό αποτελεί κομβικό σημείο για την απονομή δικαιοσύνης γενικότερα, αφού τα εθνικά σύνορα δεν σταματούν την ισχύ μίας απόφασης και δεν χρειάζεται ειδική διαδικασία για να αναγνωριστεί μία αλλοδαπή απόφαση.

Οι λεπτομέρειες αυτού βρίσκονται στο Κεφάλαιο 3 του Τίτλου V, όπου μεταξύ άλλων ορίζεται και η δυνατότητα να θεσπίζονται μέτρα «προσέγγισης των νομοθετικών και κανονιστικών διατάξεων των κρατών μελών»⁴² και οι σχετικές διαδικασίες για το πως θα δημιουργούνται.

38 Άρθρο 87 (πρώην 30 ΣΕΕ), παράγραφος 3.

39 Άρθρο 88 (πρώην άρθρο 30 της ΣΕΕ), παράγραφος 1: «Αποστολή της Ευρωπόλ είναι η στήριξη και η ενίσχυση της δράσης των αστυνομικών αρχών και των άλλων αρχών επιβολής του νόμου των κρατών μελών, καθώς και της αμοιβαίας συνεργασίας τους στην πρόληψη και καταπολέμηση των σοβαρών εγκλημάτων που έχουν επιπτώσεις σε δύο ή περισσότερα κράτη μέλη, της τρομοκρατίας και των μορφών εγκληματικότητας που θίγουν ένα κοινό συμφέρον το οποίο αποτελεί αντικείμενο πολιτικής της Ένωσης.»

40 Άρθρο 88 (πρώην άρθρο 30 της ΣΕΕ), παράγραφος 2. Παραδείγματα των καθηκόντων που μπορεί να έχει βρίσκονται στα σημεία α' και β' και έχουν ως εξής:

«α) τη συλλογή, αποθήκευση, επεξεργασία, ανάλυση και ανταλλαγή πληροφοριών που διαβιβάζονται ιδίως από τις αρχές των κρατών μελών ή τρίτων χωρών, ή οργανισμών,
β) τον συντονισμό, τη διοργάνωση και τη διεξαγωγή ερευνών και επιχειρησιακών δράσεων, από κοινού με τις αρμόδιες αρχές των κρατών μελών ή στο πλαίσιο κοινών ομάδων ερευνών, ενδεχομένως σε σύνδεση με την Eurojust.»

41 Άρθρο 67 (πρώην άρθρο 61 της ΣΕΚ και πρώην άρθρο 29 της ΣΕΕ), παράγραφος 4.

42 Άρθρο 81 (πρώην άρθρο 65 της ΣΕΚ), παράγραφος 1.

Οι υποθέσεις που θα μελετηθούν

Σε αυτό το τμήμα της εργασίας θα αναλυθούν οι επιλεγμένες υποθέσεις του Δικαστηρίου που αφορούν την αρχή της σύμφωνης ερμηνείας και την αρχή της υπεροχής του ενωσιακού δικαίου.

Πρώτα όμως θα ξεκινήσω εξηγώντας με ποια κριτήρια διάλεξα τις εν λόγω υποθέσεις και ποια είναι τα γενικά χαρακτηριστικά που παρουσιάζονται σε όλες τους.

Επιλογή των υποθέσεων

Για να βρω τις κατάλληλες υποθέσεις χρησιμοποίησα την επίσημη ιστοσελίδα του Δικαστηρίου⁴³. Η ιστοσελίδα αυτή παρέχει πρόσβαση στον χρήστη σε όλες τις υποθέσεις που έχουν σταλεί στο Δικαστήριο, ανεξάρτητα από την κατάσταση τους (περατωθέντες ή εκκρεμείς) ή του δικαιοδοτικού οργάνου στο οποίο emπίπτουν (Δικαστήριο, Γενικό Δικαστήριο ή Δικαστήριο Δημόσιας Διοίκησης). Επίσης, το εργαλείο σύνθετης αναζήτησης που παρέχεται επιτρέπει την εξειδίκευση της αναζήτησης που κάνει κάποιος με πληθώρα πιθανών κριτηρίων που μπορεί να θέσει⁴⁴.

– Χρονικά κριτήρια

Αρχικά, αποφάσισα να επικεντρωθώ σε υποθέσεις μεταγενέστερες της Συνθήκης Λισαβόνας, καθώς τότε ήταν που έγινε ένα σημαντικό βήμα στο πεδίο του ενωσιακού ποινικού δικαίου, με την κατάργηση των τριών πυλώνων και τις δράσεις της Ένωσης στο συγκεκριμένο τομέα να μην ανήκουν πια στο πλαίσιο της διακυβερνητικής συνεργασίας, αλλά να αντιμετωπίζονται όπως οι λοιπές⁴⁵. Ο όρος μεταγενέστερες στα πλαίσια αυτής της εργασίας αναφέρεται σε υποθέσεις που έφτασαν στο Δικαστήριο μετά την υπογραφή της Συνθήκης της Λισαβόνας και για τις οποίες η απόφαση βγήκε αφού η εν λόγω Συνθήκη είχε τεθεί σε ισχύ.

Μόνη εξαίρεση σε αυτόν τον χρονικό περιορισμό αποτελεί η υπόθεση *Purino* (C-105/03), η οποία θα αναλυθεί λόγω της σημασίας της ως η πρώτη υπόθεση στην οποία ορίζεται ρητά ότι η αρχή της σύμφωνης ερμηνείας ισχύει και στις περιπτώσεις πράξεων του τότε τρίτου πυλώνα⁴⁶.

Επιπρόθετα, έθεσα ως ημερομηνία τέλους για τις υποθέσεις που θα αναλυθούν τον Ιούλιο του 2017. Όσες υποθέσεις είχαν περατωθεί και ως την αρχή του εν λόγω μήνα θεωρούνταν υποψήφιες για την συμπερίληψη τους στην μελέτη.

43 <https://curia.europa.eu/>

44 Ενδεικτικά, κάποια από τα κριτήρια που μπορεί να χρησιμοποιήσει κανείς είναι: η κατάσταση των υποθέσεων, το δικαιοδοτικό όργανο στο οποίο emπίπτουν, ο αριθμός υποθέσεως, τα ονόματα των διαδίκων, τα είδη των εγγράφων που είναι διαθέσιμα (απόφαση, προτάσεις εισαγγελέα κτλ), οι λέξεις που υπάρχουν μέσα στο κείμενο, η περίοδος ή ημερομηνία στην οποία ανήκει, η θεματική κατηγορία, το δικαστήριο που υπέβαλε προδικαστικό ερώτημα, κα.

45 Όπως έχει αναφερθεί προηγουμένως.

46 Διατάξεις για την αστυνομική και δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις.

– Θεματικές κατηγορίες

Χρησιμοποιώντας το εργαλείο σύνθετης αναζήτησης της ιστοσελίδας, η αναζήτηση περιορίστηκε στις περατωθείσες υποθέσεις, οι οποίες ταυτόχρονα ανήκουν και συνδυάζουν τις θεματικές κατηγορίες “αστυνομική συνεργασία” και “δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις”.

Η αναζήτηση ανέδειξε 40 υποθέσεις που ταίριαζαν στα εν λόγω κριτήρια, αρκετές των οποίων σε πρώτη ανάγνωση δεν ταιριάζανε με το θέμα της εν λόγω εργασίας.

– Λέξεις του κειμένου

Στην συνέχεια, έγινε προσπάθεια να περιοριστεί εκ νέου ο αριθμός των υποθέσεων πραγματοποιώντας δύο καινούργιες αναζήτησης εξειδικεύοντας περαιτέρω τα κριτήρια: στην πρώτη πρόσθεσα ως λέξη του κειμένου την “σύμφωνη ερμηνεία”, ενώ στην δεύτερη την “υπεροχή του δικαίου”. Αυτό μείωσε αρκετά τον αριθμό των υποθέσεων, με μόλις 21 υποθέσεις να έχουν εμφανιστεί για τις λέξεις “σύμφωνη ερμηνεία” και 4 για την “υπεροχή του δικαίου”.

Μετά από μία πρώτη ανάγνωση τους, βγήκαν τα εξής συμπεράσματα:

- Μόνο σε δύο από τις 21 υποθέσεις γινόταν ξεκάθαρη αναφορά στην αρχή της σύμφωνης ερμηνείας στην ίδια την απόφαση του Δικαστηρίου, ενώ υπήρχαν άλλες 7 υποθέσεις στις οποίες οι προτάσεις του εισαγγελέα περιείχαν σχετική αναφορά που δεν πέρασε στην τελική απόφαση.
- Μόλις μία απόφαση του Δικαστηρίου αφορά ξεκάθαρα την υπεροχή του ενωσιακού δικαίου, με μία μικρή αναφορά σε αυτήν την αρχή να γίνεται στις προτάσεις του εισαγγελέα τριών άλλων υποθέσεων.
- Τέλος, παρατήρησα ότι υπήρχε μία σειρά υποθέσεων σε αυτές που βγήκαν στην αναζήτηση, στις οποίες οι αποφάσεις του Δικαστηρίου αφορούσαν τις λεγόμενες αυτοτελείς έννοιες του δικαίου της Ένωσης.

Παρότι στις αποφάσεις του αφορούσα τις “αυτοτελείς έννοιες του δικαίου της Ένωσης” δεν γινόταν πάντα ξεκάθαρη αναφορά στις αρχές της σύμφωνης ερμηνείας και της υπεροχής του δικαίου⁴⁷, η ανάλυση τους δείχνει ότι αφορούν το ίδιο θέμα με τις εν λόγω αρχές, δηλαδή την σχέση και ιεράρχηση μεταξύ εθνικού και ενωσιακού δικαίου. Έτσι, αποφάσισα να τις συμπεριλάβω στην ανάλυση σου, ως έναν εναλλακτικό τρόπο με τον οποίο εκφράζονται αυτές οι αρχές μέσω της προσέγγισης των εθνικών νομοθεσιών των κρατών-μελών σε κάποια ζητήματα.

Σε αυτό το σημείο πραγματοποιήσα μία νέα εξειδικευμένη αναζήτηση στις υποθέσεις του Δικαστηρίου για τις λέξεις κειμένου “αυτοτελής έννοια” και “αυτοτελείς έννοιες”, όπου

⁴⁷ Σε κάποιες δεν υπήρχε τέτοια αναφορά ούτε στην απόφαση, ούτε στις προτάσεις του εισαγγελέα.

αναδείχθηκαν 8 σχετικές υποθέσεις, από τις οποίες οι 7 θα αναλυθούν στην συνέχεια (κάποιες από αυτές ταυτίζονταν με αυτές που είχαν βγει στην αναζήτηση για την σύμφωνη ερμηνεία).

Γενικές πληροφορίες για τις υποθέσεις.

– Προσφυγή στο Δικαστήριο

Όλες οι υποθέσεις που επιλέχθηκαν αφορούν αιτήσεις προδικαστικής απόφασης που υποβλήθηκαν στο Δικαστήριο.

Οι τρεις παλαιότερες από τις αιτήσεις έκδοσης προδικαστικής απόφασης⁴⁸ υπεβλήθησαν στο Δικαστήριο βάση του άρθρου 35 παράγραφος 1 της “προ Λισαβόνας Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, όπου έδινε στο τότε ονομασμένο Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων την αρμοδιότητα, υπό προϋποθέσεις, «να αποφαινεται με προδικαστικές αποφάσεις επί του κύρους και της ερμηνείας των αποφάσεων-πλαίσιο, και των αποφάσεων, επί της ερμηνείας των συμβάσεων που καταρτίζονται βάσει του παρόντος τίτλου και επί του κύρους και της ερμηνείας των μέτρων εφαρμογής του».

Βάση αυτού του άρθρου το κάθε κράτος-μέλος για να έχει αρμοδιότητα το Δικαστήριο έπρεπε να υπογράψει δήλωση ότι «αποδέχεται την αρμοδιότητα του Δικαστηρίου να αποφαινεται με προδικαστικές αποφάσεις όπως ορίζεται στην παράγραφο 1»⁴⁹ και να ορίσει ποια, αν όχι όλα τα εθνικά του δικαστήρια μπορούσαν να αποστείλουν τέτοια αίτηση.

Οι υπόλοιπες και περισσότερες από τις αιτήσεις προδικαστικής απόφασης⁵⁰ έγιναν δυνάμει του άρθρου 267 της Συνθήκης για την Λειτουργία της ΕΕ (πρώην άρθρο 234 της ΣΕΚ). Το άρθρο αυτό ορίζει πως «το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποφαινεται με προδικαστικές αποφάσεις: α) επί της ερμηνείας των Συνθηκών, β) επί του κύρους και της ερμηνείας των πράξεων των θεσμικών ή λοιπών οργάνων ή οργανισμών της Ένωσης».

Κάθε φορά που ενώπιον ενός εθνικού δικαστηρίου ανακύπτει ένα ζήτημα για την επίλυση του οποίου ίσως χρειαστεί ερμηνεία του ενωσιακού δικαίου), το εν λόγω δικαστήριο μπορεί να ζητήσει να στείλει μία τέτοια αίτηση προδικαστικής απόφασης στο Δικαστήριο. Μάλιστα, αν πρόκειται για εθνικό δικαστήριο «του οποίου οι αποφάσεις δεν υπόκεινται σε ένδικα μέσα του εσωτερικού δικαίου» (τελικό στάδιο), τότε είναι υποχρεωμένο να υποβάλει αίτηση.

48 Η υπόθεση C-105/03 (Pupino), η υπόθεση C-261/09 (Mantello) και η υπόθεση C-60/12 (Baláž).

49 Άρθρο 35 παράγραφος 2 της “προ Λισαβόνας” Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση.

50 Πρόκειται για τις υποθέσεις: C-399/11 (Melloni), C-60/12 (Baláž), C-108/16 PPU (Dworzecki), C-294/16 PPU (JZ), C-453/16 PPU (Özcelik), C-452/16 PPU (Poltorak), C-477/16 PPU (Kovalkovas), C-582/15 (Vemde) και C-579/15 (Poplawski).

– Επείγουσα προδικαστική διαδικασία

Στο τελευταίο εδάφιο του άρθρου 267 ΣΛΕΕ (πρώην άρθρο 234 της ΣΕΚ), ορίζεται πως «όταν ανακύπτει τέτοιο ζήτημα σε εκκρεμή υπόθεση ενώπιον δικαστηρίου κράτους μέλους, η οποία αφορά πρόσωπο υπό κράτηση, το Δικαστήριο αποφαινεται το συντομότερο δυνατόν». Αυτή η δυνατότητα αποτυπώνεται και στο άρθρο 107 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, όπου ρυθμίζονται οι λεπτομέρειες το πως εξετάζεται μία αίτηση προδικαστικής αποφάσεως με την επείγουσα προδικαστική διαδικασία.

Αυτό συνέβει σε πέντε από τις υποθέσεις που θα ακολουθήσουν⁵¹ και η αντίδραση του Δικαστηρίου ήταν σχεδόν πανομοιότυπη σε όλες τους.

Πρώτα, επισήμανε πως υπόθεσεις που αφορούν την ερμηνεία αποφάσεως-πλαίσιο, «η οποία άπτεται των τομέων τους οποίους αφορά ο τίτλος V του τρίτου μέρους της Συνθήκης ΛΕΕ, σχετικά με τον χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης», είναι δυνατόν να εκδικαστούν κατά την επείγουσα προδικαστική διαδικασία.⁵²

Έπειτα, το Δικαστήριο τόνισε πως «πρέπει να ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι το άτομο το οποίο αφορά η υπόθεση της κύριας δίκης τελεί υπό κράτηση (στερείται επί του παρόντος της ελευθερίας του) και ότι η συνέχιση ή μη της κρατήσεώς του εξαρτάται από τη λύση της διαφοράς της κύριας δίκης»⁵³. Γι'αυτό και σε όλες τις υποθέσεις όπου αυτό ίσχυε έκανε δεκτή την αίτηση τους, αφού σε όλες είχαν τεθεί αρκετά στοιχεία που να το αποδεικνύουν.⁵⁴

51 Πρόκειται για τις υποθέσεις: C-108/16 PPU (Dworzecki), C-294/16 PPU (JZ), C-453/16 PPU (Özcelik), C-452/16 PPU (Poltorak) και C-477/16 PPU (Kovalkovas).

52 C-108/16 PPU (Dworzecki), σκέψη 21.

C-294/16 PPU (JZ), σκέψη 28.

C-453/16 PPU (Özcelik), σκέψη 18.

C-452/16 PPU (Poltorak), σκέψη 20.

C-477/16 PPU (Kovalkovas), σκέψη 20.

53 C-108/16 PPU (Dworzecki), σκέψη 22.

C-294/16 PPU (JZ), σκέψη 29.

C-453/16 PPU (Özcelik), σκέψη 19.

C-452/16 PPU (Poltorak), σκέψη 21.

C-477/16 PPU (Kovalkovas), σκέψη 21.

54 C-108/16 PPU (Dworzecki), σκέψεις 19 και 20.

C-294/16 PPU (JZ), σκέψη 27.

C-453/16 PPU (Özcelik), σκέψη 17.

C-452/16 PPU (Poltorak), σκέψη 19.

C-477/16 PPU (Kovalkovas), σκέψη 19.

Η αρχή της σύμφωνης προς το δίκαιο της Ένωσης ερμηνείας του εθνικού δικαίου

Η αρχή της σύμφωνης προς το δίκαιο της Ένωσης ερμηνείας του εθνικού δικαίου ορίζει ότι όταν σε μία υπόθεση ανακύπτει ένα ζήτημα όπου μία ευρωπαϊκή διάταξη (οδηγία) δείχνει να συγκρούεται με μία εθνική, τότε ο εθνικός δικαστής οφείλει να ερμηνεύσει και να εφαρμόσει το εθνικό του δίκαιο με τέτοιο τρόπο ώστε να είναι σύμφωνο με το δίκαιο της Ένωσης.

Η νομική βάση για αυτήν την αρχή βρίσκεται στο άρθρο 288⁵⁵ της Συνθήκης για την Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπου στο τρίτο εδάφιο ορίζεται πως «η οδηγία δεσμεύει κάθε κράτος μέλος στο οποίο απευθύνεται, όσον αφορά το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα, αλλά αφήνει την επιλογή του τύπου και των μέσων στην αρμοδιότητα των εθνικών αρχών». Αν για την επίτευξη του σκοπού μίας οδηγίας πρέπει να ερμηνεύσει το εθνικό του δίκαιο διαφορετικά απ'ό,τι έκανε στο παρελθόν, αυτό οφείλει να κάνει.

Όμως, υπάρχουν συγκεκριμένα όρια στο πόσο μακριά μπορεί να φτάσει κανείς για την εφαρμογή της αρχής της σύμφωνης ερμηνείας. Πάντα πρέπει να τηρούνται τα όρια που θέτουν οι γενικές αρχές του δικαίου, ιδιαιτέρως η αρχή της ασφάλειας δικαίου και η αρχή της μη αναδρομικότητας, και σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να γίνει μία *contra legem* ερμηνεία του εθνικού δικαίου⁵⁶.

Υπάρχει πληθώρα αποφάσεων στις οποίες το Δικαστήριο έχει μελετήσει την αρχή της σύμφωνης ερμηνείας και είναι μία κοινώς αποδεκτή αρχή, τουλάχιστον εκτός του πεδίου που αφορά την αστυνομική και ποινική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις⁵⁷. Η πρώτη απόφαση του Δικαστηρίου σχετικά με το συγκεκριμένο ζήτημα ήταν η C-105/03 (Puripo), ενώ μετά την Συνθήκη της Λισαβόνας βρέθηκαν μόνο δύο υποθέσεις που κάνουν αναφορά στην αρχή της σύμφωνης ερμηνείας.

55 Πρώην άρθρο 249 της ΣΕΚ.

56 Τα όρια της υποχρέωσης τήρησης της αρχής της σύμφωνης ερμηνείας σταματούν όταν «το εθνικό δίκαιο δεν μπορεί να εφαρμοστεί κατά τρόπο ώστε το αποτέλεσμα να είναι συμβατό με το επιδιωκόμενο από αυτή την απόφαση-πλαίσιο» (C-105/03, σκέψη 47).

57 Δηλαδή υποθέσεις που άπτονται του ποινικού δικαίου.

– Η υπόθεση

Η υπόθεση Pupino είναι ιδιαίτερος σημαντική υπόθεση όσον αφορά την αρχή της σύμφωνης ερμηνείας στο πλαίσιο του ενωσιακού ποινικού δικαίου. Εκκίνηση της σε ευρωπαϊκό επίπεδο ήταν μία αίτηση προδικαστικής αποφάσεως που υπέβαλε στο Δικαστήριο η giudice per le indagini preliminari του Tribunale di Firenze (δικαστής για προκαταρκτικές έρευνες στο Δικαστήριο της Φλωρεντίας, Ιταλία), η οποία αφορούσε την ερμηνεία των άρθρων 2, 3 και 8 της απόφασης-πλαίσιο 2001/220/ΔΕΥ⁵⁸, στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας κατά της Maria Pupino για πράξεις που είχε κάνει στην χώρα.

Η Maria Pupino, δασκάλα στην Ιταλία, κατηγορήθηκε ότι προέβει σε «καταχρηστική χρήση σωφρονιστικών μέσων» σε βάρος ορισμένων μαθητών της (κάτω των πέντε ετών) και ότι προκάλεσε «βαριές σωματικές βλάβες» σε μία από τις μαθήτριές της⁵⁹.

Στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας στο ιταλικό δίκαιο, υπάρχουν 2 φάσεις: η προκαταρκτική εξέταση και η ακροαματική διαδικασία. Για κάποιες πράξεις, όταν τα θύματα είναι κάτω των 16 ετών μπορούν να εξεταστούν στην προκαταρκτική εξέταση, ώστε να μην χρειαστεί να εξεταστεί στο ακροατήριο. Αυτό συμβαίνει για να διασφαλιστεί η προστασία των θιγόμενων ανηλίκων, ειδικότερα της αξιοπρέπειας, τις ιδιωτικής ζωής και της προσωπικότητας των μαρτύρων.⁶⁰

Στην περίπτωση της υπόθεσης κατά της Pupino, οι πράξεις της δεν εμπίπτανε στην εν λόγω διάταξη του Ιταλικού δικαίου, όμως η εισαγγελική αρχή της χώρας ήθελε να εφαρμοστεί η εν λόγω διάταξη για να μην υπάρξουν αρνητικές συνέπειες προς τα θύματα. Το κύριο επιχείρημα που χρησιμοποίησε για να στηρίξει την άποψη της είχε να κάνει με την απόφαση-πλαίσιο 2001/220/ΔΕΥ και συγκεκριμένα με τα άρθρα 2, 3 και 8 αυτής, υποστηρίζοντας πως «ανεξάρτητα από την ύπαρξη άμεσου αποτελέσματος της κοινοτικής νομοθεσίας», οφείλει «να ερμηνεύει το εθνικό δίκαιο υπό το φως του γράμματος και του σκοπού της κοινοτικής κανονιστικής ρυθμίσεως»⁶¹, και πως τα άρθρα 392, παράγραφος 1 bis, και 398, παράγραφος 5 bis του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (που εφαρμόζονται κανονικά στην χώρα) συμβιβάζονται με της απαιτήσεις της απόφασης-πλαίσιο.

Εδώ λοιπόν μπαίνει το ζήτημα της αρχής της σύμφωνης ερμηνείας και το αν ισχύει και για τις αποφάσεις-πλαίσιο (πράγμα που κάποια κράτη-μέλη δεν θεωρούσαν). Μία απόφαση-πλαίσιο είναι

58 Απόφαση-πλαίσιο 2001/220/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 15ης Μαρτίου 2001, σχετικά με το καθεστώς των θυμάτων σε ποινικές διαδικασίες.

59 Σκέψη 12.

60 Σκέψεις 13 έως 15.

61 Σκέψη 18.

ένα νομοθετικό εργαλείο αποκλειστικά για τον Χώρο (τίτλο IV της Συνθήκης) και δεν είναι ούτε οδηγία, ούτε κανονισμός (τα συνηθισμένα μέσα νομοθέτησης της ΕΕ).

Ανέκυψε λοιπόν το ζήτημα του αν μπορεί μία απόφαση-πλαίσιο να παράγει άμεσο αποτέλεσμα όπως οι οδηγίες και αν ισχύει και για αυτές η αρχή της σύμφωνης με το κοινοτικό κεκτημένο ερμηνείας των εκάστοτε εθνικών νόμων. Οι απόψεις μεταξύ των κρατών-μελών διέφεραν, με κάποια να υποστηρίζουν ότι κάτι τέτοιο δεν ισχύει και άλλα να υποστηρίζουν το αντίθετο.⁶², μάλιστα κάποια εξ αυτών υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο στο πλαίσιο εξέτασης της παρούσας υπόθεσης.

– Η κρίση του Δικαστηρίου

Το Δικαστήριο έκρινε πως μία απόφαση-πλαίσιο έχει παρόμοια δεσμευτικότητα με τις οδηγίες που εκδίδει το Συμβούλιο, αφού στο άρθρο 34 παράγραφος 2⁶³ της προ Λισαβόνας Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση⁶⁴ ορίζεται πως «οι αποφάσεις-πλαίσιο δεσμεύουν τα κράτη μέλη ως προς το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα αλλά αφήνουν στην αρμοδιότητα των εθνικών αρχών την επιλογή του τύπου και των μέσων». Ακριβώς το ίδιο συμβαίνει και στις οδηγίες του Συμβουλίου, με μόνη διαφορά το γεγονός ότι αυτές παράγουν άμεσο αποτέλεσμα σε κάποιες περιπτώσεις, ενώ το παραπάνω άρθρο ορίζει ότι οι αποφάσεις-πλαίσιο «δεν παράγουν άμεσο αποτέλεσμα».

Κατ' επέκταση αυτού, το Δικαστήριο υποστήριξε πως η αρχή της σύμφωνης ερμηνείας εφαρμόζεται αντίστοιχα και στις αποφάσεις-πλαίσιο

Ο λόγος για την απόφαση αυτή του Δικαστηρίου βρίσκεται επίσης στο γεγονός ότι για να επιτευχθούν αποτελεσματικά οι στόχοι της ΕΕ στα πλαίσια της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις, τα κράτη-μέλη οφείλουν να λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για να την εκπλήρωση των υποχρεώσεων τους, όπως και στους υπόλοιπους τομείς συνεργασίας σε ενωσιακό επίπεδο.⁶⁵

Τονίζεται βέβαια από το Δικαστήριο ότι όταν ένα εθνικός δικαστής καλείται να ερμηνεύσει τους οικείους κανόνες του εθνικού δικαίου πρέπει να τηρεί πρωταρχικά τα όρια που θέτουν οι γενικές αρχές του δικαίου⁶⁶ και να μην χρησιμοποιείται η αρχή της σύμφωνης ερμηνείας ως λόγος για *contra legem* ερμηνεία του εθνικού δικαίου· τα όρια της υποχρέωσης τήρησης της αρχής της σύμφωνης ερμηνείας σταματούν όταν «το εθνικό δίκαιο δεν μπορεί να εφαρμοστεί κατά τρόπο

62 Σκέψεις 24 έως 27.

63 Το πρώην άρθρο 34, παράγραφος 2, ΕΕ ήταν τμήμα του τίτλου VI για τις «διατάξεις για την αστυνομική και δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις» - Σκέψη 3.

64 Βάση της τότε ισχύουσας Συνθήκης του Άμστερνταμ.

65 Σκέψεις 41 έως 43.

66 Κυρίως η αρχή της ασφάλειας δικαίου και αρχή της μη αναδρομικότητας.

ώστε το αποτέλεσμα να είναι συμβατό με το επιδιωκόμενο από αυτή την απόφαση-πλαίσιο».⁶⁷

Έτσι, το Δικαστήριο αποφάσισε πως «η απόφαση-πλαίσιο πρέπει να ερμηνεύεται κατά τρόπο ώστε να γίνονται σεβαστά τα θεμελιώδη δικαιώματα»⁶⁸ και πως «το εθνικό δικαστήριο οφείλει να λαμβάνει υπόψη το σύνολο των κανόνων του εθνικού δικαίου και να τους ερμηνεύει, κατά το μέτρο του δυνατού, υπό το πρίσμα του κειμένου και του σκοπού της απόφασης-πλαίσιο»⁶⁹.

Βάση λοιπόν των άρθρων 2, 3 και 8, παράγραφος 4 της απόφασης-πλαίσιο, ένα εθνικό δικαστήριο μπορεί να προσφέρει επαρκή βαθμό προστασίας σε παιδιά μικρής ηλικίας που κακοποιήθηκαν.⁷⁰

– Περαιτέρω ανάλυση

Ανησυχίες εγείρηκαν από την απόφαση του Δικαστηρίου για την υπόθεση Purino σχετικά με τις συνέπειες που μπορεί να έχει το γεγονός ότι μία αρχή όπως αυτή της σύμφωνης ερμηνείας ισχύει και για ζητήματα που εμπίπτανε στον τότε Τρίτο Πυλώνα.

- Με τον διαχωρισμό στους τρεις πυλώνες που ίσχυε μέχρι τότε στις συνθήκες, ένα πρώτο ζήτημα αφορούσε το κατά πόσο το Δικαστήριο με αυτήν του την απόφαση εξομοίωνε τις διατάξεις που προκύπτουν στον πρώτο πυλώνα με αυτές των υπολοίπων δύο και αν κάτι τέτοιο μπορούσε να οδηγήσει σε “άτυπη κατάργηση” του διαχωρισμού αυτού. Κάτι τέτοιο θα ήταν αρνητικό, καθώς τα κείμενα των συνθηκών είναι αποτέλεσμα λεπτομερούς διαπραγμάτευσης μεταξύ των κρατών-μελών και μία τέτοια έμμεση δράση εκ μέρους της Ένωσης θα αποτελούσε εκμετάλλευση των αρμοδιοτήτων της⁷¹.

Αυτό αφορά και στην νομική βάση για αυτήν την απόφαση του Δικαστηρίου, και πιο συγκεκριμένα κατά πόσο γίνεται να εφαρμόζεται όντως η αρχή της σύμφωνης ερμηνείας σε ένα ζήτημα που εμπίπτει στον τρίτο πυλώνα, εφόσον δεν υπήρχε διάταξη στην Συνθήκη που να στηρίζει πως κάτι τέτοιο ισχύει (σε αντίθεση με την ξεκάθαρη διάταξη που όριζε ότι μία απόφαση-πλαίσιο δεν έχει άμεσο αποτέλεσμα).⁷²

- Επιπρόσθετα, οι δράσεις στο πλαίσιο αυτού του πυλώνα βασίζονται στην διακυβερνητική συνεργασία⁷³. Αυτό εγείρει πολλά ερωτηματικά γύρω από το πόσο είναι δημοκρατικό εκ μέρους της Ένωσης να παράγει τόσο δεσμευτικές πράξεις, χωρίς να υπάρχουν επαρκείς διαβεβαιώσεις για την εξασφάλιση της ορθής και δημοκρατικής υιοθέτησης τους. Παραδείγματος χάριν, τα

67 Σκέψεις 44 έως 47.

68 Σκέψη 59.

69 Σκέψη 61.

70 Σκέψη 61.

71 Αυτό το θέμα περιπλέκεται περαιτέρω αν αναλογιστεί κανείς την “περίεργη” μορφή του ευρωπαϊκού οικοδομήματος, που είναι κάτι παραπάνω από οργανισμός, αλλά ταυτόχρονα όχι κάτι τόσο στενό όπως ένα κράτος.

72 Βλ. Mitsilegas, 2009.

73 Όπως έχει αναλυθεί σε προηγούμενο κεφάλαιο.

εθνικά κοινοβούλια των κρατών-μελών ελάμβαναν μέρους στις διαδικασίες, μόνο οι κυβερνήσεις τους. Αυτό σημαίνει ότι δεν μπορούσαν να μπλοκάρουν κάποια πράξη που για κάποιο λόγο δεν θεωρούσαν ορθή, την οποία οι κυβερνήσεις τους μπορεί να δέχονταν για άλλους λόγους. Με αυτόν τον τρόπο όμως δεν αντιπροσωπεύεται σωστά η βούληση του λαού της Ευρώπης.

Αυτό το πρόβλημα γίνεται ακόμα πιο αισθητό αν αναλογιστεί κανείς το γεγονός ότι βάση αυτών που ίσχυαν ως τότε, το Δικαστήριο δεν είχε δικαιοδοσία να κρίνει τα όργανα που μετέχουν στην λήψη αποφάσεων του εν λόγω πυλώνα⁷⁴.

Αρκετά από τα παραπάνω ζητήματα λύθηκαν ή τουλάχιστον αμβλύθηκαν με την Συνθήκη της Λισαβόνας, όπου καταργήθηκαν οι τρεις πυλώνες και η συνήθης νομοθετική μέθοδος χρησιμοποιείται για πλέον για πληθώρα πράξεων σε όλους τους τομείς (για να μην αναφερθούμε στους τρόπους με τους οποίους έγινε προσπάθεια εκδημοκρατισμού της διαδικασίας λήψης αποφάσεως σε ενωσιακό επίπεδο).

Υπάρχουν όμως και άλλου είδους ζητήματα που εγείρθηκαν από αυτήν την απόφαση.

- Το πρώτο αφορά τον κίνδυνο του δημιουργίας δύο μέτρων και δύο σταθμών για την κρίση ζητημάτων του ποινικού δικαίου μεταξύ εθνικού και ενωσιακού επιπέδου⁷⁵. Τα εθνικά δικαστήρια στις εσωτερικές τους υποθέσεις κρίνουν βάση του εθνικού τους δικαίου, ενώ στις υποθέσεις που εμπλέκεται η Ένωση καλούν να μεταβάλλουν την πάγια νομολογία τους (εντός ορίων) για να συμφωνούν με τα ευρωπαϊκά πρότυπα. Αν τα εν λόγω ενωσιακά πρότυπα προσφέρουν υψηλότερο βαθμό προστασίας από τα εθνικά, οι εμπλεκόμενοι τις εσωτερικές υποθέσεις στερούνται προστασίας σε σύγκριση με αυτούς στις άλλες, πράγμα προβληματικό. Μία σύγκρουση μεταξύ της Ένωσης με τα κράτη-μέλη της μπορεί να θέσει σε κίνδυνο το ευρωπαϊκό οικοδόμημα και να προκαλέσει ρίξεις.

- Δεύτερον, υπάρχει ένα ζήτημα που αφορά στην ιδιαιτερότητα του ποινικού δικαίου ως πεδίο. Το ποινικό δίκαιο αφορά τους κανόνες δικαίου που ρυθμίζουν την άσκηση της ποινικής εξουσίας της Πολιτείας (όπως για παράδειγμα το ποιες πράξεις αποτελούν αδικήματα και ποια ποινή επισύρει η κάθε μία). Με το να δίνεται προτεραιότητα σε ενωσιακές διατάξεις υπάρχει κίνδυνος σε περίπτωση που κάτι τέτοιο θα μπορούσε να δημιουργήσει ποινική ευθύνη, μιας και θα παραβίαζε μία από τις πιο βασικές αρχές για την προστασία του ατόμου, την *nullum crimen sine lege* (κανένα έγκλημα χωρίς νόμο). Το Δικαστήριο ήταν πολύ προσεκτικό στην συγκεκριμένη του απόφαση (με τα στοιχεία της υπόθεσης να επιτρέπουν την κρίση του), αλλά σε κάποια

74 Όπως αναφέρεται και στα Spaventa, 2007 και Mitsilegas, 2009.

75 Βλ. Spaventa, 2007.

διαφορετική περίπτωση μπορεί να μην είναι τόσο απλά τα πράγματα.⁷⁶

Αυτό δε το πρόβλημα μπορεί να μην είναι τόσο σημαντικό στην περίπτωση της αρχής της σύμφωνης ερμηνείας (αφού όπως αναφέρθηκε στην κρίση του Δικαστηρίου) υπάρχουν 2 σημαντικοί περιορισμοί της εφαρμογής της, όμως στην περίπτωση της αρχής της υπεροχής του ενωσιακού δικαίου που θα ακολουθήσει παρακάτω, είναι αρκετά πιο σοβαρό.

• Τέλος, η ιδιαιτερότητα του ποινικού δικαίου μπορεί να προκαλέσει προβλήματα και σε περιπτώσεις όπου κάποιος πολίτης προσπαθήσει να ζητήσει αποζημίωση από ένα κράτος-μέλος υποστηρίζοντας ότι τα εθνικά του δικαστήρια παρέβησαν το ευρωπαϊκό δίκαιο⁷⁷, πράγμα που του προκάλεσε ζημία. Πρόκειται για ένα θέμα που είχε αναδειχθεί και αναλυθεί στην απόφαση Francovich⁷⁸, όπου ορίστηκαν μεταξύ άλλων και οι συνθήκες που πρέπει να τηρούνται για να θεωρηθεί ότι υπάρχει ευθύνη ενός κράτους και ανάγκη αποζημίωσης. Πιο συγκεκριμένα, υπάρχουν τρεις προϋποθέσεις που πρέπει να τηρούνται: «Κατά την πρώτη προϋπόθεση το επιδιωκόμενο από την οδηγία αποτέλεσμα πρέπει να περιλαμβάνει χορήγηση δικαιωμάτων στους ιδιώτες. Κατά τη δεύτερη προϋπόθεση, το περιεχόμενο των δικαιωμάτων αυτών πρέπει να μπορεί να προσδιοριστεί βάσει των διατάξεων της οδηγίας. Τρίτον, κατά την τρίτη προϋπόθεση, πρέπει να υφίσταται αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ της παραβάσεως της υποχρέωσης του κράτους και της ζημίας που υπέστησαν οι ζημιωθέντες».⁷⁹

Η εν λόγω απόφαση μπορεί να αφορούσε κοινοτικές οδηγίες, αλλά και οι αποφάσεις-πλαίσιο λειτουργούν παρόμοια (βάσει της απόφασης Pupino), με την διαφορά ότι αφορούν πολύ πιο περίπλοκα θέματα⁸⁰. Η μη ορθή εφαρμογή της αρχής της σύμφωνης ερμηνείας από ένα κράτος-μέλος γύρω από μία απόφαση-πλαίσιο θα μπορούσε να αφήσει χώρο σε κάποιον να επικαλεστεί ζημία και να ζητήσει αποζημίωση⁸¹. Εδώ περιπλέκεται το θέμα, καθώς είναι ιδιαίτερος δύσκολο να αποφανθεί κανείς για το αν τηρούνται τα κριτήρια Francovich σε μία υπόθεση ποινικού δικαίου. Παραδείγματος χάριν: “Θα μπορούσε μία διάταξη που ορίζει τα στοιχεία του τι καθιστά ένα “έγκλημα” να θεωρηθεί ότι παρέχει κάποιο δικαίωμα;”. “Πόσο πρέπει να εξειδικεύεται σε μία απόφαση-πλαίσιο ένα τέτοιο δικαίωμα;”. “Μπορεί όντως αν αποδειχθεί ότι υπάρχει σχέση μεταξύ της ζημιάς που υπέστη ο ενδιαφερόμενος και της παραβίασης του δικαιώματος από τα εθνικά δικαστήρια μέσω του τρόπου εφαρμογής της απόφασης-πλαίσιο;”

76 Βλ. Spaventa, 2007 και Mitsilegas, 2009.

77 Συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-6/80 και C-9/90, σκέψη 35: «η αρχή της ευθύνης του κράτους για ζημίες που προκαλούνται στους ιδιώτες από παραβάσεις του κοινοτικού δικαίου οι οποίες του καταλογίζονται είναι σύμφυτη προς το σύστημα της Συνθήκης».

78 Απόφαση του Δικαστηρίου της 19ης Νοεμβρίου 1991, για τις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-6/80 και C-9/90.

79 Σκέψη 40, συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-6/80 και C-9/90.

80 Επίσης, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, οι αποφάσεις-πλαίσιο δεν έχουν άμεσο αποτέλεσμα, αντίθετα με τις οδηγίες.

81 Βλ. Spaventa, 2007.

C-294/16, JZ, απόφαση της 28ης Ιουλίου 2016

Το ζήτημα της αρχής της σύμφωνης ερμηνείας ανέκυψε και στην υπόθεση C-294/16, αν και η μεγαλύτερη σημασία δόθηκε στις αυτοτελείς έννοιες του δικαίου της Ένωσης.

– Η υπόθεση

Πρόκειται ξανά για μία αίτηση προδικαστικής αποφάσεως που υπεβλήθει στο Δικαστήριο για την ερμηνεία διατάξεων του ευρωπαϊκού δικαίου, συγκεκριμένα του άρθρου 26, παράγραφος 1 της απόφασης-πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ⁸², όπως τροποποιήθηκε με την απόφαση-πλαίσιο 2009/299/ΔΕΥ⁸³.

Η αίτηση αυτή προήλθε από το Sąd Rejonowy dla Łodzi – Śródmieście w Łodzi (πρωτοδικείο Łódź – κεντρικός τομέας της πόλεως Łódź, Πολωνία), στο πλαίσιο ένδικης διαδικασίας μεταξύ του JZ και της Prokuratura Rejonowa Łódź – Śródmieście (εισαγγελία δημοτικού διαμερίσματος του Łódź). Το εν λόγω δικαστήριο καταδίκασε το 2007 σε στερητική της ελευθερίας ποινή τον ενδιαφερόμενο, διάρκειας τριών ετών και δύο μηνών.⁸⁴ Όταν εκείνος διέφυγε τον αρμόδιων αρχών, εκδόθηκε εις βάρος του ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, το οποίο εκτελέστηκε τελικά στο Ηνωμένο Βασίλειο.

Πριν την παράδοση του στην Πολωνία, είχε περάσει κάποιο χρονικό διάστημα υπό κράτηση, πριν αφηθεί έναντι εγγυήσεως και, όπως ορίζουν οι διατάξεις της απόφασης-πλαίσιο, αφαιρέθηκε από την ποινή του JZ ο χρόνος κατά τον οποίο εκείνος είχε συλληφθεί από τις αρχές του Ηνωμένου Βασιλείου. Μετά την απελευθέρωση του με εγγύηση, και όσο αναμενόταν η απόφαση για την παράδοσή του, ο ενδιαφερόμενος βρισκόταν σε κατ' οίκον περιορισμό κάποιες συγκεκριμένες ώρες της ημέρας, ήταν υπό ηλεκτρονική επιτήρηση και έπρεπε να παρουσιάζεται ανά τακτά χρονικά διαστήματα σε αστυνομικό τμήμα.⁸⁵

Αφού παραδόθηκε στην Πολωνία, ο JZ υποστήριξε ότι έπρεπε να του αφαιρεθεί από την ποινή του και ο χρόνος που ήταν ελεύθερος με εγγύηση, καθώς όχι μόνο οι συνθήκες γύρω από την επιτήρηση του δεν του επέτρεπαν να λειτουργήσει κανονικά στην καθημερινότητά του (να βρει και να διατηρήσει δουλειά), αλλά και βάση του δικαίου του Ηνωμένου Βασιλείου «μέτρο ασφαλείας που συνίσταται στην ηλεκτρονική επιτήρηση του ενδιαφερόμενου προσώπου με διάρκεια ίση ή

82 Απόφαση-πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 13ης Ιουνίου 2002, για το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης και τις διαδικασίες παράδοσης μεταξύ των κρατών μελών.

83 Απόφαση-πλαίσιο 2009/299/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 26ης Φεβρουαρίου 2009, για την τροποποίηση των αποφάσεων-πλαισίων 2002/584/ΔΕΥ, 2005/214/ΔΕΥ, 2006/783/ΔΕΥ, 2008/909/ΔΕΥ και 2008/947/ΔΕΥ και την κατοχύρωση, δια του τρόπου αυτού, των δικονομικών δικαιωμάτων των προσώπων και την προώθηση της εφαρμογής της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης αποφάσεων που εκδίδονται ερήμην του ενδιαφερόμενου προσώπου στη δίκη.

84 Σκέψεις 13 και 14.

85 Σκέψη 15.

μεγαλύτερη από οκτώ ώρες ημερησίως πρέπει, κατ' αυτόν, να θεωρηθεί ως στερητική της ελευθερίας ποινή»⁸⁶.

Για να απαντηθεί αυτό το ερώτημα μεγάλη σημασία έχει ο τρόπος που ερμηνεύεται η έννοια της “κράτησης” στο άρθρο 26, παράγραφος 1 της απόφασης-πλαίσιο και τι συνιστά “πραγματική στέρηση της ελευθερίας”. Όπως αναφέρεται και στην ίδια την απόφαση του Δικαστηρίου για την εν λόγω υπόθεση, τόσο η ΕΣΔΑ, όσο και Χάρτης της ΕΕ προστατεύουν το δικαίωμα στην προσωπική ελευθερία και ασφάλεια, και το αιτούν δικαστήριο γίνεται «η σώρευση διαφόρων μέτρων ασφαλείας τα οποία, αν ληφθούν υπόψη στο σύνολό τους, θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως στέρηση της ελευθερίας»⁸⁷.

– Η κρίση του Δικαστηρίου

Το πρώτο που τόνισε το Δικαστήριο στην απόφαση του ήταν το γεγονός ότι η απόφαση-πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ έχει δεσμευτικό χαρακτήρα⁸⁸ και έτσι η δικαστική αρχή του κράτους έκδοσης ενός ευρωπαϊκού εντάλματος συλλήψεως έχει υποχρέωση να ερμηνεύει το εθνικό της δίκαιο σύμφωνα με το ευρωπαϊκό, όσον το δυνατόν περισσότερο, χωρίς όμως να γίνει αφορμή για μία ερμηνεία *contra legem*⁸⁹. Με άλλα λόγια, όπως και στην υπόθεση *Purino*, οι διατάξεις του εθνικού δικαίου πρέπει να ερμηνευτούν με τέτοιο τρόπο ώστε να συμφωνούν με τον σκοπό της απόφασης-πλαίσιο, ακόμα και αν δεν γίνεται να ακολουθήσουν πιστά το γράμμα της.

Όσον αφορά τις διατάξεις της απόφαση-πλαίσιο σχετικά με την ερμηνεία του όρου “κράτηση”, δεν γίνεται κάποια ρητή παραπομπή στο δίκαιο των κρατών-μελών για να μπορέσει να ερμηνευτεί βάση αυτών⁹⁰. Έτσι, «η έννοια της “κρατήσεως” αποτελεί αυτοτελή έννοια του δικαίου της Ένωσης και πρέπει να ερμηνεύεται με τρόπο αυτοτελή και ομοιόμορφο στο έδαφος της Ένωσης, λαμβανομένων υπόψη τόσο του γράμματος της εν λόγω διατάξεως όσο και του πλαισίου στο οποίο εντάσσεται και του σκοπού των ρυθμίσεων των οποίων αποτελεί μέρος»⁹¹.

Στον ορισμό της εν λόγω έννοιας, το Δικαστήριο υπογράμμισε ένα πρόβλημα που παρουσιάστηκε: σε κάποιες χώρες χρησιμοποιούταν ο όρος “κράτηση” στο άρθρο 26, παράγραφο 1, ενώ σε κάποιες άλλες ο όρος “στέρηση της ελευθερίας”. Σύμφωνα με το Δικαστήριο και οι δύο συγγενείς αυτές έννοιες «παραπέμπουν στην εισαγωγή σε περικλειστο χώρο ή σε σωφρονιστικό κατάσταση και όχι απλώς σε περιορισμό της ελευθερίας κινήσεως».⁹²

86 Σκέψη 16.

87 Σκέψη 24.

88 Σκέψη 32.

89 Σκέψη 33.

90 Σκέψεις 35 και 36.

91 Σκέψη 37.

92 Σκέψεις 39 και 40.

Όμως, κατά το Δικαστήριο, είναι δυνατόν μέτρα άλλα της φυλακίσεως να παράγουν αντίστοιχα αποτελέσματα στον ενδιαφερόμενο, όταν αυτά ξεπερνούν τον απλό περιορισμό της ελευθερίας του πχ «λόγω του είδους, της διάρκειας, των αποτελεσμάτων και των λεπτομερών κανόνων εκτελέσεώς τους έχουν τέτοιο βαθμό εντάσεως»⁹³ και ουσιαστικά του την στερούν⁹⁴.

Η απόφαση-πλαίσιο δεν υποχρεώνει το κράτος έκδοσης να αφαιρεί μόνο τον χρόνο κράτησης, αλλά αφήνει περιθώρια να μετριούνται και για άλλες μορφές στέρησης της ελευθερίας, αν αυτό κρίνει το αρμόδιο δικαστήριο στην εκάστοτε περίπτωση, με τα στοιχεία που οφείλει να ζητήσει από την αρχή εκτέλεσης. Παρόλα αυτά το Δικαστήριο στην συγκεκριμένη περίπτωση, τόνισε την άποψη του πως τα μέτρα που επιβλήθηκαν στον JZ δεν μπορούν να θεωρηθούν στερητικά της ελευθερίας.

C-579/15, Poplawski, απόφαση της 29ης Ιουνίου 2017

– Η υπόθεση

Η υπόθεση αφορά αίτηση προδικαστικής αποφάσεως για την ερμηνεία του άρθρου 4, σημείο 6, της αποφάσεως-πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ⁹⁵. Την αίτηση υπέβαλε το rechtbank Άμστερνταμ (πρωτοδικείο του Άμστερνταμ, Κάτω Χώρες), στο πλαίσιο της εκτέλεσης ενός ευρωπαϊκού εντάλματος συλλήψεως κατά του Daniel Adam Poplawski.

Ο D. A. Poplawski, Πολωνός υπήκοος, καταδικάστηκε σε στερητική της ελευθερίας ποινή ενός έτους με αναστολή από το περιφερειακό πρωτοδικείο του Poznan (η καταδικαστική απόφαση βγήκε στις 5 Φεβρουαρίου 2007 και κατέστη αμετάκλητη στις 13 Ιουλίου του ίδιου χρόνου.⁹⁶ Για την εκτέλεση αυτής της ποινής, εκδόθηκε από το εν λόγω δικαστήριο ένα ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης (7 Οκτωβρίου 2013)⁹⁷, το οποίο επρόκειτο να εκτελεστεί στις Κάτω Χώρες, όπου κατοικούσε ο Poplawski.

Βάση του άρθρου 4 της απόφασης-πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ, ένας από τους προαιρετικούς λόγους μη εκτέλεσης ενός ευρωπαϊκού εντάλματος συλλήψεως είναι η περίπτωση στην οποία «εάν το ΕΕΣ

93 Σκέψεις 44.

94 Αυτό το συμπέρασμα ενισχύεται από την «νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου σχετικά με την έννοια του «δικαιώματος στη ελευθερία» κατά το άρθρο 5, παράγραφος 1, της ΕΣΔΑ» (σκέψη 48)

Αυτό το άρθρο αντιστοιχεί στο άρθρο 6 του Χάρτη και βάση του άρθρου 52, παράγραφος 3 αυτού «στο βαθμό που ο παρών Χάρτης περιλαμβάνει δικαιώματα που αντιστοιχούν σε δικαιώματα τα οποία διασφαλίζονται στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, η έννοια και η εμβέλειά τους είναι ίδιες με εκείνες που τους αποδίδει η εν λόγω Σύμβαση».

95 Απόφαση-πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 13ης Ιουνίου 2002, για το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης και τις διαδικασίες παράδοσης μεταξύ των κρατών μελών.

96 Σκέψη 8.

97 Σκέψη 9.

έχει εκδοθεί προς το σκοπό της εκτέλεσης ποινής ή μέτρου ασφαλείας, στερητικών της ελευθερίας, όταν ο καταζητούμενος διαμένει στο κράτος μέλος εκτέλεσης, είναι υπήκοος ή κάτοικός του και αυτό το κράτος δεσμεύεται να εκτελέσει την ποινή ή το μέτρο ασφαλείας σύμφωνα με το εσωτερικό του δίκαιο».

Το ολλανδικό δίκαιο ενσωμάτωσε το εν λόγω άρθρο της απόφασης-πλαίσιο με το άρθρο 6 του Overleveringswet (νόμος για την παράδοση)⁹⁸, όπου μεταξύ άλλων ορίζεται ότι σε τέτοιες περιπτώσεις η εισαγγελική αρχή δηλώνει στην δικαστική αρχή εκδόσεως της αποφάσεως ότι είναι διαθετημένη να την εκτελέσει και η τελευταία πρέπει να υποβάλλει σχετικό αίτημα για να γίνει ανάληψη της εκτελέσεως. Όμως, βάση της πολωνική νομοθεσίας, δεν επιτρέπεται να γίνει υποβολή τέτοιου αιτήματος για Πολωνούς υπήκοους και έτσι η ενδεχόμενη άρνηση παραδόσεως από πλευράς των Κάτω Χωρών μπορεί να οδηγούσε σε ατιμωρησία του ενδιαφερομένου προσώπου.⁹⁹

Για αυτόν τον λόγο, το Rechtbank Amsterdam (πρωτοδικείο του Άμστερνταμ), στο πλαίσιο της κύριας δίκης που αφορούσε στην εκτέλεση του εν λόγω ευρωπαϊκού εντάλματος συλλήψεως, ανάστειλε την λειτουργία του και έστειλε προδικαστικά ερωτήματα στο Δικαστήριο.

– Η κρίση του Δικαστηρίου

Το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, αφορούσε κατά πόσο το άρθρο 4, σημείο 6, της αποφάσεως-πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ αποκλείει νομοθετική ρύθμιση κράτους-μέλους για την εφαρμογή του αυτού του άρθρου, όταν αυτή δεν διασφαλίζει ότι σε περίπτωση μη παράδοσης του ενδιαφερομένου, η ποινή στην οποία αφορά το ευρωπαϊκό ένταλμα συλλήψεως θα εκτελεστεί όντως εντός του εν λόγω κράτους-μέλους.¹⁰⁰

Το Δικαστήριο ξεκίνησε την ανάλυση του τονίζοντας ότι στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού εντάλματος συλλήψεως βάση της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης, «οι δικαστικές αρχές εκτελέσεως δεν μπορούν να αρνηθούν την εκτέλεση τέτοιου εντάλματος παρά μόνον στις εξαντλητικώς απαριθμούμενες περιπτώσεις μη εκτελέσεως»¹⁰¹.

Όταν ισχύει ο λόγος μη εκτέλεσης που ορίζεται στο άρθρο 4 σημείο 6¹⁰², για τα άτομα που διαμένουν στο κράτος-μέλος εκτέλεσης του ευρωπαϊκού εντάλματος συλλήψεως, το εν λόγω

98 Overleveringswet (νόμος για την παράδοση), της 29ης Απριλίου 2004 που μεταφέρει την απόφαση-πλαίσιο 2002/584 στο ολλανδικό δίκαιο, όπως ίσχυε μέχρι τη θέση σε ισχύ των ολλανδικών διατάξεων που έθεσαν σε εφαρμογή την απόφαση-πλαίσιο 2008/909 – Σκέψη 7.

99 Σκέψεις 12 και 13.

100 Σκέψη 18.

101 Σκέψη 19.

102 Άρθρο 4, σημείο 6: «Εάν το [ΕΕΣ] έχει εκδοθεί προς το σκοπό της εκτέλεσης ποινής ή μέτρου ασφαλείας, στερητικών της ελευθερίας, όταν ο καταζητούμενος διαμένει στο κράτος μέλος εκτέλεσης, είναι υπήκοος ή κάτοικός του και αυτό το κράτος δεσμεύεται να εκτελέσει την ποινή ή το μέτρο ασφαλείας σύμφωνα με το εσωτερικό του δίκαιο»

κράτος-μέλος «δεσμεύεται να εκτελέσει την εν λόγω ποινή σύμφωνα με το εσωτερικό του δίκαιο»¹⁰³. Αυτή η δέσμευση σύμφωνα με το Δικαστήριο δεν είναι μία απλή έκφραση της θέλησης του κράτους-μέλους να εκτελέσει την ποινή, προϋποθέτει ότι γίνεται «η πραγματική ανάληψη της εκτελέσεως»¹⁰⁴. Εάν υπάρχει μία εθνική ρύθμιση που αφήνει περιθώρια στα οποία η εκτέλεση μίας τέτοιας ποινής μπορεί να μην πραγματοποιηθεί, αυτό δημιουργεί κίνδυνο ατιμωρησίας του εκάστοτε καταζητούμενου, πράγμα που δεν είναι σύμφωνο με την απόφαση-πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ.

Το Δικαστήριο τονίζει επίσης ότι αν δεν γίνεται να πραγματοποιηθεί η εκτέλεση της ποινής στο κράτος-μέλος εκτέλεσης του ευρωπαϊκού εντάλματος συλλήψεως, τότε πρέπει να εκτελεστεί το εν λόγω ένταλμα και να σταλθεί ο ενδιαφερόμενος στο κράτος-μέλος έκδοσης για την εκτέλεση της ποινής.¹⁰⁵

Το 2ο και 3ο προδικαστικό ερώτημα εξετάστηκαν μαζί από το Δικαστήριο καθώς κατ' ουσίαν αφορούσαν το «οι διατάξεις της αποφάσεως-πλαίσιο 2002/584 έχουν άμεσο αποτέλεσμα»¹⁰⁶ και σε περίπτωση που αυτό δεν ισχύει, «αν μπορεί το ολλανδικό δίκαιο να ερμηνευθεί κατά τρόπο σύμφωνο προς το δίκαιο της Ένωσης»¹⁰⁷.

Ως προς το άμεσο αποτέλεσμα της απόφασης-πλαίσιο 2002/584, το Δικαστήριο ήταν αρνητικό. Η εν λόγω απόφαση-πλαίσιο εκδόθηκε βασισμένη στο τότε τρίτο πυλώνα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στις σχετικές διατάξεις¹⁰⁸ του οποίου οριζόταν πως οι αποφάσεις-πλαίσιο δεν παράγουν άμεσο αποτέλεσμα.¹⁰⁹ Βάση της Συνθήκη της Λισσαβώνας, μία πράξη της Ένωσης που έχει εκδοθεί βάση της Συνθήκης της διατηρεί τα έννομα αποτελέσματά της μέχρι καταργηθεί, ακυρωθεί ή τροποποιηθεί, πράγμα που δεν συνέβει ακόμα με την συγκεκριμένη απόφαση-πλαίσιο.¹¹⁰

Παρά την μη ύπαρξη έννομου αποτελέσματος, τα κράτη-μέλη δεσμεύονται από μία απόφαση-πλαίσιο ως προς το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα¹¹¹ και, όπως έχει αναδείξει το Δικαστήριο στην νομολογία του¹¹², είναι υποχρεωμένα «να λαμβάνουν κάθε γενικό ή ειδικό μέτρο κατάλληλο να εξασφαλίσει την εκπλήρωση των υποχρεώσεων που υπέχουν από απόφαση-πλαίσιο».¹¹³

103 Σκέψη 20.

104 Σκέψη 18.

105 Σκέψη 21 και 22.

106 Σκέψη 25.

107 Σκέψη 25.

108 Άρθρο 34, παράγραφος 2, στοιχείο β', όπως ίσχυε πριν την Συνθήκη της Λισσαβώνας.

109 Σκέψη 26.

110 Σκέψη 27.

111 Σκέψη 28.

112 Υπόθεση C-105/03, Pupino.

113 Σκέψη 30.

Το Δικαστήριο επανέλαβε πως βάση της αρχής της σύμφωνης προς το δίκαιο της Ένωσης ερμηνείας του εθνικού δικαίου, όλες οι εθνικές αρχές οφείλουν να δρουν προς την επίτευξη του αποτελέσματος που έχει ως σκοπό μία απόφαση-πλαίσιο.¹¹⁴ Ένας εθνικός δικαστής πρέπει να ερμηνεύει και να εφαρμόζει το εθνικό του δίκαιο βάση της εν λόγω αρχής, αρκεί πάντα να μην ξεπερνάει τα όρια που θέτουν οι γενικές αρχές του δικαίου¹¹⁵ και να μην χρησιμοποιείται η “σύμφωνη ερμηνεία” ως βάση για *contra legem* ερμηνεία του εν λόγω εθνικού δικαίου.¹¹⁶

Λαμβάνοντας όλα αυτά υπόψη, το εθνικό δικαστήριο οφείλει να ερμηνεύσει το εθνικό δίκαιο σύμφωνα με τους σκοπούς της απόφασης-πλαίσιο 2002/584, ακόμα και αν αυτό σημαίνει ότι πρέπει να αλλάξει την πάγια νομολογία που ακολουθώντας ως τότε (ακόμα κι αν επρόκειτο για νομολογία του ανωτάτου δικαστηρίου της χώρας).¹¹⁷

Όσον αφορά το «αν μπορεί το ολλανδικό δίκαιο να ερμηνευθεί κατά τρόπο σύμφωνο προς το δίκαιο της Ένωσης»¹¹⁸, το Δικαστήριο τόνισε πως, κατά την πάγια νομολογία του, «δεν είναι αρμόδιο να ερμηνεύει την εσωτερική νομοθεσία κράτους μέλους»¹¹⁹. Παρόλα αυτά πρόσφερε κάποιες σκέψεις επί του θέματος.

Το ολλανδικό δίκαιο, όπως αναλύεται στην παρούσα απόφαση, απαιτεί «για την ανάληψη της εκτελέσεως στερητικής της ελευθερίας ποινής που επιβλήθηκε στην αλλοδαπή την ύπαρξη νομικής βάσεως σε σχετική διεθνή σύμβαση»¹²⁰ (για την αποτροπή του κινδύνου ατιμωρησίας). Το Δικαστήριο υποστήριξε ότι η απόφαση-πλαίσιο θα μπορούσε να εξομοιωθεί με σύμβαση, πρώτον επειδή οι συμβάσεις περί εκδόσεως αντικατέστησε εντός Χώρου εξακολουθούν να υπάρχουν και να δεσμεύουν τα διάφορα κράτη-μέλη έναντι τρίτων κρατών¹²¹, και δεύτερον ο όρος “άλλη εφαρμοστέα σύμβαση” που χρησιμοποιείται στο ολλανδικό δίκαιο¹²² δεν αποκλείει μία απόφαση-πλαίσιο.¹²³

114 Σκέψη 31.

115 Κυρίως η αρχές της ασφάλειας δικαίου και της μη αναδρομικότητας.

116 Σκέψη 32 και 33.

117 Σκέψεις 35 και 36.

118 Σκέψη 25.

119 Σκέψη 39.

120 Σκέψη 13.

121 Σκέψη 41.

122 Το άρθρο 6, παράγραφος 3 του *Overleveringswet* (νόμος για την παράδοση) έχει ως εξής: «Σε περίπτωση αρνήσεως παραδόσεως αποκλειστικά βάσει του άρθρου 6, παράγραφος 2 [...], η εισαγγελική αρχή γνωστοποιεί στη δικαστική αρχή εκδόσεως της αποφάσεως ότι είναι διατεθειμένη να αναλάβει την εκτέλεση της αποφάσεως σύμφωνα με τη διαδικασία του άρθρου 11 της Συμβάσεως για τη μεταφορά καταδικών [, που υπεγράφη στο Στρασβούργο στις 21 Μαρτίου 1983,] ή σύμφωνα με τα οριζόμενα σε άλλη εφαρμοστέα σύμβαση» - Σκέψη 7.

123 Σκέψη 42.

Το τέταρτο και τελευταίο προδικαστικό ερώτημα αφορά αν το άρθρο 4, σημείο 6, της αποφάσεως-πλασιού 2002/584 μπορεί να ερμηνευτεί ώστε να «επιτρέπει σε κράτος μέλος να αρνηθεί να εκτελέσει ΕΕΣ εκδοθέν για την παράδοση υπηκόου άλλου κράτους μέλους, κατά του οποίου έχει εκδοθεί αμετάκλητη δικαστική απόφαση που τον καταδικάζει σε στερητική της ελευθερίας ποινή, για τον λόγο και μόνον ότι το πρώτο κράτος μέλος σκοπεύει να ασκήσει κατά του προσώπου αυτού διώξεις αφορώσες τις ίδιες πράξεις για τις οποίες εκδόθηκε η εν λόγω απόφαση, ενώ το κράτος μέλος αυτό αρνείται συστηματικώς την παράδοση των δικών του υπηκόων προς τον σκοπό εκτελέσεως δικαστικών αποφάσεων που τους καταδικάζουν σε στερητικές της ελευθερίας ποινές».¹²⁴

Το Δικαστήριο τόνισε ότι σε κανένα σημείο του εν λόγω άρθρου δεν γίνεται κάποια αναφορά που θα μπορούσε να στηρίζει αυτήν την ερμηνεία, αλλά ακόμα και αν υπήρχε κάτι τέτοιο θα ήταν ενάντια στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹²⁵, και πιο συγκεκριμένο στο άρθρο 50 αυτού που ορίζει το δικαίωμα του προσώπου να μη δικάζεται ή να μην τιμωρείται ποινικά δύο φορές για την ίδια αξιόποινη πράξη¹²⁶.

124 Σκέψη 44.

125 Σκέψεις 45 και 46.

126 Άρθρο 50 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Δικαίωμα του προσώπου να μη δικάζεται ή να μην τιμωρείται ποινικά δύο φορές για την ίδια αξιόποινη πράξη.
«Κανείς δεν διώκεται ούτε τιμωρείται ποινικά για αδίκημα για το οποίο έχει ήδη αθωωθεί ή καταδικασθεί εντός της Ένωσης με οριστική απόφαση ποινικού δικαστηρίου σύμφωνα με το νόμο.»

Οι αυτοτελείς έννοιες του δικαίου της Ένωσης

Οι αυτοτελείς έννοιες του δικαίου της Ένωσης είναι έννοιες οι οποίες ερμηνεύονται, σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση, κατά τρόπο αυτοτελή και ομοιόμορφο, καθώς δεν γίνεται παραπομπή στο δίκαιο των κρατών-μελών. Δεν γίνεται λοιπόν να εξαρτάται η ερμηνεία αυτών των εννοιών από την κρίση του εκάστοτε κράτους-μέλους που καλείται να εφαρμόσει την διάταξη που τις περιέχει.¹²⁷

Πιο συγκεκριμένα, «κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, από τις επιταγές τόσο της ενιαίας εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης όσο και της αρχής της ισότητας προκύπτει ότι το γράμμα διατάξεως του δικαίου της Ένωσης που δεν περιέχει ρητή παραπομπή στο δίκαιο των κρατών μελών για τον προσδιορισμό της έννοιας και του περιεχομένου της¹²⁸. πρέπει κανονικά να ερμηνεύεται, σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση, κατά τρόπο αυτοτελή και ομοιόμορφο»¹²⁹.

Σημαντικό επίσης είναι να αναφερθεί ότι για την ερμηνεία μία αυτοτελούς έννοιας του δικαίου της Ένωσης, πρέπει να λαμβάνονται υπόψην τόσο το γράμμα της διάταξης όπου περιέχονται, αλλά και ο σκοπός ο οποίος επιδιώκεται με την εν λόγω πράξη (πχ την απόφαση-πλαίσιο).¹³⁰

Με άλλα λόγια, για κάποιες από τις έννοιες που εμφανίζονται στο δίκαιο της Ένωσης, τα κράτη-μέλη καλούνται να μην δράσουν βάση των εθνικών τους ερμηνειών για αυτές, αλλά να ακολουθήσουν την ερμηνεία που δίνεται από την Ένωση, ακόμα και αν χρειαστεί να παρεκκλίνουν από την πάγια νομολογία τους. Γι' αυτό θεώρησα πως στην μελέτη της νομολογίας του Δικαστηρίου για την εφαρμογή των αρχών της σύμφωνης ερμηνείας και της υπεροχής του ενωσιακού δικαίου έπρεπε να συμπεριληφθούν και οι υποθέσεις που αφορούν και τις αυτοτελείς έννοιες της Ένωσης, αφού και εδώ φαίνεται να δίνεται ένα προβάδισμα στο ενωσιακό δίκαιο έναντι του εθνικού.

127 C-477/16 PPU (Kovalkovas), σκέψη 32.
C-452/16 PPU (Poltorak), σκέψη 31.
C-582/15 (Vemde), σκέψη 28.

128 Σύμφωνα με την αρχή της δικονομικής αυτονομίας των κρατών μελών.

129 C-582/15 (Vemde), σκέψη 25.
C-294/16 PPU (JZ), σκέψη 35.
C-108/16 PPU (Dworzecki), σκέψη 28.
C-60/12 (Baláz), σκέψη 26.
C-261/09 (Mantello), σκέψη 38.

130 C-582/15 (Vemde), σκέψη 26.
C-477/16 PPU (Kovalkovas), σκέψη 33.
C-452/16 PPU (Poltorak), σκέψη 32.
C-294/16 PPU (JZ), σκέψη 37.
C-60/12 (Baláz), σκέψη 26.

– Η υπόθεση

Σε αυτήν την υπόθεση το Δικαστήριο κλήθηκε να ερμηνεύσει το άρθρο 3 σημείο 2 της απόφασης-πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ για το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης¹³¹, ειδικά όσον αφορά την αρχή *ne bis in idem*. Η υπόθεση αφορά αίτηση εκδόσεως προδικαστικής απόφασης που υπέβαλε το Oberlandesgericht Stuttgart (Ανώτερο Περιφερειακό Δικαστήριο Στουτγάρδης, Γερμανία) σχετικά με την εκτέλεση ευρωπαϊκού εντάλματος συλλήψεως που εξέδωσαν οι ιταλικές αρχές.¹³² Το εν λόγω ευρωπαϊκό ένταλμα συλλήψεως εκδόθηκε κατά του Gaetano Mantello για δύο αδικήματα που του προσαγάγονται: το ένα αφορά την παράνομη αγορά, κατοχή, μεταφορά και πώληση κοκαΐνης ατομικώς ή σε συνεργασία με άλλους, και το άλλο την συμμετοχή του σε εγκληματική οργάνωση για οργανωμένη διακίνηση κοκαΐνης στην Ιταλία (Vitoria και άλλες πόλεις) αλλά και στην Γερμανία.¹³³

Το πρόβλημα ξεκινάει με μία παλαιότερη καταδίκη του ενδιαφερομένου. Ο G. Mantello είχε συλληφθεί στην Κατάνη στις 13 Σεπτεμβρίου 2005, όπου βρέθηκε με 2 σακουλάκια κοκαΐνης (9,5 και 145,96 γραμμαρίων), τα οποία είχε αγοράσει στο Esslingen της Γερμανίας. Αργότερα καταδικάστηκε σε ποινή στερητικής της ελευθερίας και χρηματική ποινή, την οποία και έκτισε.¹³⁴ Όταν το Oberlandesgericht Stuttgart (Γερμανία) κλήθηκε να εκτελέσει το εν λόγω ευρωπαϊκό ένταλμα συλλήψεως, διερωτήθηκε κατά πόσο η παραπάνω καταδίκη του Mantello εμπόδιζε την εκτέλεση του, καθώς βάση της αρχής *ne bis in idem* δεν μπορεί κάποιος να δικαστεί δύο φορές για την ίδια πράξη.¹³⁵

Το αιτούν δικαστήριο ζήτησε από τις ιταλικές αρχές να του διαβιβάσει τις απαραίτητες πληροφορίες για να μπορέσει να κρίνει το ζήτημα, αλλά ακόμα και όταν (με καθυστέρηση) έλαβε απαντήσεις από την ανακρίτρια δικαστή του Tribunale di Catania, δεν πείστηκε αρκετά για να προβεί στην εκτέλεση του εντάλματος. Αυτό έγινε επειδή, όπως φάνηκε από τα στοιχεία, όταν η υπόθεση κατά του Mantello βρισκόταν στο στάσιο της προανάκρισης οι ιταλικές αρχές είχαν αρκετά στοιχεία για να του προσάξουν και τις κατηγορίες που πλέον αφορά το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, αλλά δεν τις γνωστοποίησαν στην ανακρίτρια δικαστή της υπόθεσης.¹³⁶

Όπως αναφέρεται και στην απόφαση του Δικαστηρίου, κατά το γερμανικό δίκαιο είναι δυνατή η

131 Απόφαση-πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 13ης Ιουνίου 2002, για το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης και τις διαδικασίες παράδοσης μεταξύ των κρατών μελών

132 Σκέψεις 1 και 2.

133 Σκέψεις 15 έως 18.

134 Σκέψεις 21 έως 23.

135 Σκέψη 26.

136 Σκέψη 27.

«εκ των υστέρων δίωξη για έγκλημα ενώσεως προσώπων», υπό δύο προϋποθέσεις: «αν, αφενός, αντικείμενο της πρότερης κατηγορίας και δικαστικής εξετάσεως αποτέλεσαν μόνο μεμονωμένες πράξεις του μέλους μιας τέτοιας ενώσεως και αν, αφετέρου, ο κατηγορούμενος δεν μπορούσε να έχει δικαιολογημένη εμπιστοσύνη ως προς το ότι η προηγούμενη διαδικασία περιελάμβανε όλες τις σχετικές με τη δράση της ενώσεως πράξεις.»¹³⁷ Μάλιστα, το αιτούν δικαστήριο θεωρεί ότι θα πρέπει να μπαίνει και μία τρίτη ρήτρα σχετικά με το ότι δεν πρέπει οι προανακριτικές αρχές να γνωρίζουν την εμπλοκή του εν λόγω ατόμου σε κάποια εγκληματική ένωση (όπως συνέβει στην συγκεκριμένη υπόθεση).

– Η κρίση του Δικαστηρίου

Το Δικαστήριο κλήθηκε να ερμηνεύσει το άρθρο 3 σημείο 2 της απόφασης-πλαίσιο¹³⁸ για τους λόγους υποχρεωτικής μη εκτέλεσης ενός ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης, όπου ως ένας από τους λόγους υποχρεωτικής μη εκτέλεσης ενός ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης αναφέρεται η καταδίκη του ενδιαφερομένου για “ίδιες πράξεις”. Είναι όμως ο όρος “ίδιες πράξεις” μία έννοια που πρέπει να ερμηνεύεται αυτοτελώς στο δίκαιο της Ένωσης;

Το Δικαστήριο έκρινε πως, αφού η απόφαση-πλαίσιο έχει συγκεκριμένες ρυθμίσεις για τους λόγους μη εκτέλεσης ενός ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης και εφόσον δεν γίνεται κάποια παραπομπή στο δίκαιο των κρατών-μελών, αυτές πρέπει να ερμηνεύονται με τον ίδιο τρόπο σε όλη την Ένωση. Δεν μπορούν οι αρχές του εκάστοτε κράτους-μέλους να κρίνουν την έννοια των “ιδίων πράξεων” στο πλαίσιο του άρθρου 3 σημείο 2 με βάση τα εθνικά τους συστήματα, αφού κάτι τέτοιο θα εμπόδιζε την λειτουργία του συστήματος που προσπαθεί να εγκαταστήσει η εν λόγω απόφαση-πλαίσιο.¹³⁹

Το Δικαστήριο τόνισε πως στην Σύμβαση εφαρμογής της Συμφωνίας Σένγκεν εμφανίζεται η ίδια έννοια και πως έχει ερμηνευτεί εκεί «υπό την έννοια ότι αφορούσε μόνο το υποστατό των πραγματικών περιστατικών και περιελάμβανε ένα σύνολο συγκεκριμένων περιστάσεων που συνδέονταν άρρηκτα μεταξύ τους, ανεξαρτήτως του νομικού χαρακτηρισμού των ως άνω πραγματικών περιστατικών ή του προστατευόμενου εννόμου συμφέροντος».¹⁴⁰ Δεδομένου του

137 Σκέψη 28.

138 Το άρθρο 3 της αποφάσεως-πλαισίου, που έχει τον τίτλο «Λόγοι υποχρεωτικής μη εκτέλεσης του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης», έχει ως εξής:

«Η [δικαστική αρχή εκτέλεσης] αρνείται την εκτέλεση του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης στις ακόλουθες περιπτώσεις:

[...] εάν από τις πληροφορίες που διαθέτει η δικαστική αρχή εκτέλεσης προκύπτει ότι ο καταζητούμενος έχει δικασθεί τελεσιδίκως για τις ίδιες πράξεις από κράτος μέλος υπό τον όρο ότι, σε περίπτωση καταδίκης, η καταδίκη έχει εκτιθεί ή εκτίεται ή δεν μπορεί πλέον να εκτιθεί σύμφωνα με το δίκαιο του κράτους μέλους της καταδίκης.[...]».

139 Σκέψεις 35 έως 38.

140 Σκέψη 39.

σκοπού της απόφασης-πλαίσιο, η ερμηνεία αυτή ισχύει και για εκείνη.

Όμως, το Δικαστήριο έκρινε πως στην συγκεκριμένη υπόθεση δεν είναι τόσο η έννοια των “ιδίων πράξεων” που περιπλέκει τα πράγματα, αλλά η έννοια της “αμετάβλητης απόφασης”.¹⁴¹ Οι προανακριτικές αρχές της Ιταλίας είχαν αποδεικτικά στοιχεία σχετικά με τις πράξεις στις οποίες αφορά το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης και δεν τα παρουσίασαν ενώπιον του Tribunale di Catania όταν ο Mantello κατηγορούταν για τις μεμονομένες πράξεις του.¹⁴² Μπορεί η καταδίκη του στις 13 Σεπτεμβρίου 2005 να θεωρηθεί αμετάβλητη απόφαση που εμποδίζει την δυνατότητα να του ασκηθεί ποινική δίωξη για τα αδικήματα που αφορούν την εγκληματική οργάνωση;

Το Δικαστήριο υποστήριξε ότι «το ζήτημα του “αμετάκλητου” χαρακτήρα της αποφάσεως στην οποία αναφέρεται το άρθρο 3, σημείο 2, της αποφάσεως-πλαισίου διέπεται από το δίκαιο του κράτους μέλους στο οποίο έχει εκδοθεί η ως άνω απόφαση»¹⁴³ Η Γερμανικές αρχές ορθώς χρησιμοποίησαν το πλαίσιο συνεργασίας που ορίζει η απόφαση-πλαίσιο και αφού η ιταλικές αρχές αποφάνθηκαν για το συγκεκριμένο ζήτημα, δεν υπάρχει λόγος μη εκτέλεσης του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης.¹⁴⁴

C-60/12, Marián Baláž, απόφαση της 14ης Νοεμβρίου 2013

– Η υπόθεση

Αυτή η υπόθεση έχει να κάνει με την ερμηνεία του άρθρου 1, στοιχείο α', σημείο iii, της αποφάσεως-πλαίσιο 2005/214/ΔΕΥ¹⁴⁵, όπως τροποποιήθηκε με την απόφαση-πλαίσιο 2009/299/ΔΕΥ¹⁴⁶ και πρόκειται για μία αίτηση προδικαστικής αποφάσεως που υποβλήθηκε το Vrchní soud v Praze (Ανώτατο Δικαστήριο στην Πράγα, Τσεχική Δημοκρατία).

Η ανάγκη για αυτήν την αίτηση αναδείχθηκε στο πλαίσιο «διαδικασίας εκτέλεσης σχετικά με την είσπραξη προστίμου επιβληθέντος στον Marián Baláž (Τσέχο υπήκοο) λόγω οδικής παράβασης που αυτός διέπραξε στην Αυστρία»¹⁴⁷.

141 Σκέψη 43.

142 Σκέψη 44.

143 Σκέψη 46.

144 Σκέψεις 49 έως 50

145 Απόφαση-πλαίσιο 2005/214/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 24ης Φεβρουαρίου 2005, σχετικά με την εφαρμογή της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης επί χρηματικών ποινών.

146 Απόφαση-πλαίσιο 2009/299/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 26ης Φεβρουαρίου 2009, για την τροποποίηση των αποφάσεων-πλαισίων 2002/584/ΔΕΥ, 2005/214/ΔΕΥ, 2006/783/ΔΕΥ, 2008/909/ΔΕΥ και 2008/947/ΔΕΥ και την κατοχύρωση, δια του τρόπου αυτού, των δικονομικών δικαιωμάτων των προσώπων και την προώθηση της εφαρμογής της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης αποφάσεων που εκδίδονται ερήμην του ενδιαφερόμενου προσώπου στη δίκη.

147 Σκέψη 2.

Ο ενδιαφερόμενος, ενώ βρισκόταν στην Αυστρία, παραβίασε σήμα οδικής κυκλοφορίας και καταδικάστηκε να καταβάλει πρόστιμο 220, ή αν δεν το κατέβαλε εντός προθεσμίας θα είχε ποινή στερητική της ελευθερίας 60 ωρών.¹⁴⁸ Η εν λόγω καταδικαστική απόφαση εκδόθηκε από μη δικαστική αρχή¹⁴⁹, και ο M. Baláz, παρότι γνώριζε σχετικά, δεν άσκησε το δικαίωμα του να προσφύγει κατά της, γεγονός που μετά το πέρας της απαραίτητης προθεσμίας οδήγησε στο να γίνει εκτελεστή και στην Τσεχική Δημοκρατία.¹⁵⁰

Στην συνέχεια, ο ενδιαφερόμενος άσκησε έφεση κατά της αποφάσεως αυτής (στην Πράγα), λόγω της ύπαρξης όπως υποστήριξε αμφισβητήσιμων στοιχείων στο πιστοποιητικό για την αναγνώριση και εκτέλεση της αποφάσεως που είχε στείλει η Αυστρία, καθώς και επειδή θεώρησε ότι «η απόφαση της διοικητικής αρχής δεν μπορούσε να εκτελεστεί κατά το μέτρο που δεν ήταν δεκτική προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου έχοντος δικαιοδοσία ειδικά επί ποινικών υποθέσεων».¹⁵¹

Αυτό το ζήτημα και οι αμφιβολίες που εγείρηκαν ήταν που οδήγησε στην αποστολή προδικαστικών ερωτημάτων στο Δικαστήριο.

– Η κρίση του Δικαστηρίου

Τα δύο πρώτα προδικαστικά ερωτήματα αφορούσαν το κατά πόσο «η έκφραση “δικαστήριο που έχει δικαιοδοσία ειδικά σε ποινικές υποθέσεις” του άρθρου 1, στοιχείο α', σημείο iii, της αποφάσεως-πλαίσιο πρέπει να ερμηνεύεται ως αυτοτελής έννοια του δικαίου της Ένωσης»¹⁵² και ποια είναι τα κριτήρια για το αν ένα δικαστήριο εμπίπτει σε αυτή την κατηγορία.

Το Δικαστήριο τόνισε πως όταν δεν υπάρχει παραπομπή στο δίκαιο των κρατών-μελών για την ερμηνεία μίας έννοιας που παρουσιάζεται σε κάποια διάταξη του ενωσιακού δικαίου η ερμηνεία και εκτίμηση της εν λόγω έννοιας δεν επαφίεται στην κρίση του εκάστοτε κράτους-μέλους, αλλά πρέπει να ερμηνεύεται με τον ίδιο τρόπο παντού στο έδαφος της Ένωσης, ομοιόμορφα. Αυτό συμβαίνει και στην περίπτωση της έννοιας “δικαστήριο που έχει δικαιοδοσία ειδικά σε ποινικές υποθέσεις”, η οποία αποτελεί αυτοτελή έννοια του δικαίου της Ένωσης.¹⁵³

Όπως αναφέρει το Δικαστήριο, «η απόφαση-πλαίσιο αποβλέπει στο να θέσει σε λειτουργία έναν αποτελεσματικό μηχανισμό διασυνοριακής αναγνώρισης και εκτέλεσης των αποφάσεων που επιβάλλουν τελεσιδικώς χρηματική ποινή σε φυσικό ή νομικό πρόσωπο»¹⁵⁴ και ορίζει λεπτομερώς σε ποιες περιπτώσεις μπορεί να αρνηθεί ένα κράτος-μέλος να αναγνωρίσει και να εκτελέσει μία

148 Σκέψη 16.

149 Αν και υπήρχε δυνατότητα να αλλάξει αυτό αν το επιθυμούσε ο ενδιαφερόμενος.

150 Σκέψεις 17 έως 20.

151 Σκέψη 21.

152 Σκέψη 24.

153 Σκέψεις 25 και 26.

154 Σκέψη 27.

απόφαση¹⁵⁵, καθώς και πως μπορεί να ζητήσει πρόσθετες πληροφορίες ένα κράτος-μέλος σε περίπτωση που υπάρχουν αμφιβολίες γύρω από μία απόφαση¹⁵⁶. Βασικό στοιχείο για την λειτουργία αυτού του συστήματος είναι η αμοιβαία εμπιστοσύνη μεταξύ των κρατών-μελών, εξού και οι συγκεκριμένες περιπτώσεις για να αρνηθεί κανείς την εκτέλεση.¹⁵⁷

Για να ορίσει τώρα το Δικαστήριο τι είναι “δικαστήριο που έχει δικαιοδοσία ειδικά σε ποινικές υποθέσεις” παραπέμπει αρχικά στην πάγια νομολογία του, όπου για να κρίνει αν το αιτούν όργανο που του κάνει αίτηση βάση του άρθρου 267 ΣΛΕΕ πρόκειται για “δικαστήριο”, λαμβάνει υπόψην του «σειρά στοιχείων, όπως είναι η ίδρυση του οργάνου αυτού με νόμο, η μονιμότητά του, ο δεσμευτικός χαρακτήρας της δικαιοδοσίας του, ο κατ’ αντιμωλία χαρακτήρας της ενώπιόν του διαδικασίας, η εκ μέρους του οργάνου αυτού εφαρμογή των κανόνων δικαίου, καθώς και η ανεξαρτησία του»¹⁵⁸.

Για το κομμάτι της εν λόγω έννοια που έχει να κάνει με την “δικαιοδοσία σε ποινικές υποθέσεις”, το Δικαστήριο παρατηρεί ότι κάποιες από τις παραβιάσεις που στην απόφαση-πλαίσιο ορίζονται ως «συμπεριφορά που παραβιάζει κανονισμούς οδικής κυκλοφορίας» σε κάποια κράτη-μέλη δεν αντιμετωπίζονται ως ποινικά αδικήματα, αλλά διοικητικές παραβάσεις.¹⁵⁹ Έτσι, το Δικαστήριο κρίνει πως ένα δικαστήριο που «εφαρμόζει διαδικασία που να συγκεντρώνει τα ουσιώδη χαρακτηριστικά ποινικής διαδικασίας»¹⁶⁰ μπορεί να θεωρηθεί ότι έχει τέτοια δικαιοδοσία, ακόμα και αν αυτή δεν περιορίζεται σε ποινικές υποθέσεις.

Στην περίπτωση της υπόθεσης αυτής, το Δικαστήριο θεωρεί ότι τηρούνται και τα δύο κριτήρια, άρα η καταδικαστική απόφαση κατά του M.Baláz στέκει.¹⁶¹

Το τρίτο προδικαστικό ερώτημα αφορά το «αν το άρθρο 1, στοιχείο α', σημείο iii, της αποφάσης-πλαίσιο έχει την έννοια ότι ένα πρόσωπο πρέπει να θεωρηθεί ότι είχε την ευκαιρία να δικαστεί από δικαστήριο έχοντας δικαιοδοσία ειδικά σε ποινικές υποθέσεις στην περίπτωση κατά την οποία, προτού ασκήσει την προσφυγή του, υποχρεώθηκε να ακολουθήσει διοικητική διαδικασία πριν την κίνηση ένδικης διαδικασίας και αν, συναφώς, η φύση και η έκταση του ελέγχου που ασκεί το αρμόδιο δικαστήριο αποτελούν κρίσιμα στοιχεία για την αναγνώριση και την εκτέλεση της αποφάσεως περί επιβολής χρηματικής ποινής»¹⁶².

155 Άρθρο 7, παράγραφοι 1 και 2 και άρθρο 20, παράγραφος 3 της απόφασης-πλαίσιο 2005/214/ΔΕΥ.

156 Σκέψεις 28 και 31.

157 Σκέψεις 29 και 30.

158 Σκέψη 32.

159 Σκέψη 34.

160 Σκέψη 36.

161 Σκέψεις 38 έως 41.

162 Σκέψη 44.

Η εν λόγω διάταξη της απόφασης-πλαίσιο 2005/214/ΔΕΥ δεν ορίζει κάπου ότι πρέπει να γίνει τέτοια διαδικασία σε δικαστήριο που «έχει δικαιοδοσία ειδικά σε ποινικές υποθέσεις»¹⁶³ και γενικότερα, η απόφαση-πλαίσιο δεν περιορίζεται, αλλά περιλαμβάνει και «τις χρηματικές ποινές που επιβάλλονται από τις διοικητικές αρχές»¹⁶⁴

Το Δικαστήριο λοιπόν έκρινε πως μετράει ότι δόθηκε στον ενδιαφερόμενο η ευκαιρία να δικαστεί σε τέτοιο δικαστήριο¹⁶⁵, παρότι ακολουθήθηκε πρώτα διοικητική διαδικασία, αρκεί αυτή να είναι πλήρης στην αξιολογήση όλων των στοιχείων (νομικών και πραγματικών).¹⁶⁶

C-108/16 PPU, Pawel Dworzeck, απόφαση της 24ης Μαΐου 2016

– Η υπόθεση

Και σε αυτήν την υπόθεση το Δικαστήριο ασχολήθηκε με το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης και ανέδειξε μία ακόμη από τις λεγόμενες αυτοτελείς έννοιες του δικαίου της Ένωσης. Πιο συγκεκριμένα, η υπόθεση αφορά την ερμηνεία του άρθρου 4α, παράγραφος 1, της αποφάσεως-πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ¹⁶⁷, όπως τροποποιήθηκε με την απόφαση-πλαίσιο 2009/299/ΔΕΥ¹⁶⁸ του Συμβουλίου, της 26ης Φεβρουαρίου 2009. Η αίτηση προδικαστικής απόφασεως προήλθε από το Πρωτοδικείο του Άμστερνταμ (Rechtbank Amsterdam) και αφορούσε την δίκη σχετικά με την εκτέλεση στις Κάτω Χώρες ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης που εξέδωσε το περιφερειακό δικαστήριο της Zielona Góra (Sąd Okręgowy w Zielonej Górze) της Πολωνίας κατά του Pawel Dworzeck (Πολωνού υπήκοου που διέμενε στην Χάγη) για την εκτέλεση τριών ποινών φυλακίσεως (δύο, οκτώ και έξι μηνών αντίστοιχα).¹⁶⁹

Η υπόθεση αφορά την δεύτερη από τις ποινές που έχουν επιβληθεί στον Dworzecki, για την οποία ο ίδιος δεν εμφανίστηκε στην δίκη, όμως σύμφωνα με τα στοιχεία που δίνονται στο ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, είχε ενημερωθεί δι' άλλων μέσων¹⁷⁰ για το γεγονός ότι μπορεί να εκδοθεί απόφαση σε περίπτωση που δεν εμφανιστεί στην δίκη. Συγκεκριμένα, το έγγραφο κλητεύσεως είχε παραδοθεί στον παππού του ενδιαφερόμενου στην διεύθυνση που είχε δηλωθεί, σύμφωνα με το

163 Σκέψη 45.

164 Σκέψη 46.

165 Σκέψη 48.

166 Σκέψη 49.

167 Απόφαση-πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 13ης Ιουνίου 2002, για το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης και τις διαδικασίες παράδοσης μεταξύ των κρατών μελών.

168 Απόφαση-πλαίσιο 2009/299/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 26ης Φεβρουαρίου 2009, για την τροποποίηση των αποφάσεων-πλαisiών 2002/584/ΔΕΥ, 2005/214/ΔΕΥ, 2006/783/ΔΕΥ, 2008/909/ΔΕΥ και 2008/947/ΔΕΥ και την κατοχύρωση, δια του τρόπου αυτού, των δικονομικών δικαιωμάτων των προσώπων και την προώθηση της εφαρμογής της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης αποφάσεων που εκδίδονται ερήμην του ενδιαφερόμενου προσώπου στη δίκη.

169 Σκέψεις 2, 9 και 10.

170 Σκέψη 11.

άρθρο 132 του κώδικα ποινικής δικονομίας της Πολωνίας.¹⁷¹

Το Πρωτοδικείο του Άμστερνταμ (Κάτω Χώρες) είχε αμφιβολίες κατά πόσον η έμμεση ενημέρωση του ενδιαφερομένου προσώπου είναι σύμφωνη με τις διατάξεις της απόφασης-πλαίσιο για τις αποφάσεις οι οποίες εκδίδονται σε δίκες κατά τις οποίες το ενδιαφερόμενο πρόσωπο δεν εμφανίστηκε αυτοπροσώπως¹⁷², αλλά και με τα θεμελιώδη δικαιώματα του. Για αυτόν τον λόγο ανέστειλε την διαδικασία ενώπιον του και υπέβαλε προδικαστικά ερωτήματα στο δικαστήριο σχετικά με τις έννοιες “εν ευθέτω χρόνω είχε κλητευθεί αυτοπροσώπως και με την κλήτευση είχε ενημερωθεί σχετικά με την προγραμματισμένη ημερομηνία και τον τόπο διεξαγωγής της δίκης που οδήγησε στην έκδοση της απόφασεως” και “εν ευθέτω χρόνω είχε δι’ άλλων μέσων ενημερωθεί πραγματικά και επισήμως για την προγραμματισμένη ημερομηνία και τον τόπο διεξαγωγής της δίκης αυτής, κατά τρόπον ώστε να αποδεικνύεται σαφώς ότι τελούσε εν γνώσει της προγραμματισμένης δίκης”.

– Η κρίση του Δικαστηρίου

Το βασικό ζήτημα ήταν αν οι παραπάνω έννοιες αποτελούν αυτοτελείς έννοιες του δικαίου της Ένωσης και αν ναι, πως ερμηνεύονται, ειδικά σε μία περίπτωση όπως αυτή της συγκεκριμένης υπόθεσης.

Το Δικαστήριο, αφού έκανε μνεία στον σκοπό της απόφασης-πλαίσιο 2002/584 και την σημασία που έχει ο υψηλός βαθμός εμπιστοσύνης που πρέπει να υπάρχει μεταξύ των κρατών μελών για να λειτουργήσει ο χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης που χτίζεται, επανέλαβε πως όταν διατάξεις δεν περιέχουν ρητή παραπομπή στο δίκαιο των κρατών μελών για τον προσδιορισμό της έννοιας και του περιεχομένου τους πρέπει, κατά κανόνα, να ερμηνεύονται κατά τρόπο αυτοτελή και ενιαίο σε ολόκληρη την Ένωση, βάσει του πλαισίου στο οποίο εντάσσονται και του σκοπού της

171 Το εν λόγω άρθρο ορίζει πως «σε περίπτωση που ο προς ον η επίδοση απουσιάζει από την οικία του, το διαδικαστικό έγγραφο πρέπει να παραδοθεί σε ενήλικο πρόσωπο που είναι μέλος του νοικοκυριού του προς ον η επίδοση και αν το πρόσωπο αυτό επίσης απουσιάζει, το διαδικαστικό έγγραφο δύναται να παραδοθεί στον ιδιοκτήτη ή στον θυρωρό ή στον επικεφαλής του χωριού, υπό την προϋπόθεση ότι αναλαμβάνουν να το παραδώσουν στον προς ον η επίδοση» (σκέψη 12).

172 Πρόκειται για το άρθρο 4α, παράγραφος 1, της απόφασης-πλαίσιο 2002/584 που εισήχθη με το άρθρο 2 της απόφασεως-πλαίσιο 2009/299. Η διάταξη αυτή έχει ως εξής:

«Η εκτελούσα δικαστική αρχή δύναται επίσης να αρνηθεί την εκτέλεση του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης που έχει εκδοθεί με σκοπό την εκτέλεση ποινής στερητικής της ελευθερίας ή μέτρου ασφαλείας στερητικού της ελευθερίας, εάν το πρόσωπο δεν εμφανίστηκε αυτοπροσώπως στη δίκη που οδήγησε στην έκδοση της απόφασης, εκτός εάν στο ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης αναφέρεται ότι το πρόσωπο, βάσει δικονομικών απαιτήσεων που προβλέπονται από το εθνικό δίκαιο του κράτους μέλους έκδοσης: εν ευθέτω χρόνω: είτε είχε κλητευθεί αυτοπροσώπως και με την κλήτευση είχε ενημερωθεί σχετικά με την προγραμματισμένη ημερομηνία και τον τόπο διεξαγωγής της δίκης που οδήγησε στην έκδοση της απόφασεως, είτε είχε δι’ άλλων μέσων ενημερωθεί πραγματικά και επισήμως για την προγραμματισμένη ημερομηνία και τον τόπο διεξαγωγής της δίκης αυτής, κατά τρόπον ώστε να αποδεικνύεται σαφώς ότι τελούσε εν γνώσει της προγραμματισμένης δίκης, είχε ενημερωθεί ότι μπορεί να εκδοθεί απόφαση σε περίπτωση που το πρόσωπο δεν εμφανιστεί στη δίκη»

επίμαχης ρυθμίσεως.¹⁷³ Στην περίπτωση των συγκεκριμένων εννοιών, δεν υπάρχει ρητή παραπομπή στο δίκαιο των κρατών-μελών και πράγματι πρόκειται για αυτοτελείς έννοιες του δικαίου της Ένωσης.¹⁷⁴

Όσον αφορά την ερμηνεία τους, το Δικαστήριο τόνισε πως το άρθρο 4α, παράγραφος 1, στοιχείο α', σημείο i, της αποφάσεως-πλακίου 2002/584 έχει ως στόχο να διασφαλίζει ότι ο ενδιαφερόμενος έλαβε εν ευθέτω χρόνω τις πληροφορίες σχετικά με την ημερομηνία και τον τόπο διεξαγωγής της δίκης του και, ως εκ τούτου, η εκτελούσα αρχή μπορεί να θεωρήσει ότι τα δικαιώματα άμυνας έγιναν σεβαστά.¹⁷⁵ Το δικαίωμα για δίκαιη δίκη είναι πολύ σημαντικό και παρότι δεν είναι απολύτως απαραίτητο να παρεβρεθεί αυτοπροσώπως ο κατηγορούμενος στη δίκη, είναι κομβικής σημασίας το να έχει ενημερωθεί πραγματικά και έγκαιρα για αυτή, ώστε να του δοθεί η δυνατότητα να επιλέξει αν και πως θα υπερασπιστεί τον εαυτό του (μπορεί φυσικά να επιλέξει να μην εμφανιστεί ή να μείνει σιωπηρός προς την διαδικασία).¹⁷⁶ Ο τρόπος με τον οποίο ενημερώνεται ο ενδιαφερόμενος (ο τρόπος κλητεύσεως του) πρέπει να εξασφαλίζει αδιαμφισβήτητα πως ο ενδιαφερόμενος έλαβε της πληροφορίες σχετικά με την ημερομηνία και τον τόπο διεξαγωγής της δίκης του, πράγμα που το Δικαστήριο κρίνει πως δεν μπορεί να αποδειχθεί στην περίπτωση μία κλήτευσης όπως αυτής της συγκεκριμένης υπόθεσης.¹⁷⁷

Συμπληρωματικά το Δικαστήριο καλεί την εκτελούσα δικαστική αρχή ενός εντάλματος να λαμβάνει υπόψην της το κατά πόσο υπάρχει δυνατότητα για τον ενδιαφερόμενο να ζητήσει την διεξαγωγή νέας δίκης στο κράτος έκδοσης του εντάλματος.¹⁷⁸ Ο λόγος άρνησης της εκτέλεσης του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης σε περίπτωση που «το πρόσωπο δεν εμφανίστηκε αυτοπροσώπως στη δίκη που οδήγησε στην έκδοση της απόφασης» βρίσκεται στην προσπάθεια να διασφαλιστούν τα δικαιώματα άμυνας του ενδιαφερομένου. Αν υπάρχει η δυνατότητα διεξαγωγή νέας δίκης, τότε αυτά τα δικαιώματα ίσως να μην θίγονται.

173 Σκέψεις 26 έως 28.

174 Σκέψεις 29 έως 31.

175 Σκέψεις 37 και 38.

176 Σκέψεις 42 και 43.

177 Σκέψεις 46 και 47.

178 Σκέψη 52.

C-453/16, Halil Ibrahim Özcelik, απόφαση της 10ης Νοεμβρίου 2016

– Η υπόθεση

Η υπόθεση C-453/16 πρόκειται για μία αίτηση προδικαστικής απόφασης που υποβλήθηκε από το rechtbank Amsterdam (πρωτοδικείο Άμστερνταμ, Κάτω Χώρες) σχετικά με την ερμηνεία του άρθρου 8, παράγραφος 1, στοιχείο γ', της αποφάσεως-πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ¹⁷⁹, όπως τροποποιήθηκε με την απόφαση-πλαίσιο 2009/299/ΔΕΥ¹⁸⁰. Τα σχετικά προδικαστικά ερωτήματα προέκυψαν στο πλαίσιο της διαδικασίας που είχε ξεκινήσει στις Κάτω Χώρες για την εκτέλεση ενός ευρωπαϊκού εντάλματος συλλήψεως κατά του Halil Ibrahim Özcelik (Τούρκου υπηκόου), το οποίο είχε εκδοθεί στην Ουγγαρία από το πρωτοδικείο της επαρχίας Veszprém (Veszprémi Járásbíróság) λόγω ποινικών διώξεων κατά του ενδιαφερομένου).¹⁸¹

Στο έντυπο του εν λόγω ευρωπαϊκού εντάλματος συλλήψεως, στο σημείο που πρέπει να σημειώνεται το ένταλμα συλλήψεως ή η ισοδύναμη δικαστική απόφαση επί των οποίων θεμελιώνεται το ευρωπαϊκό ένταλμα συλλήψεως, γίνεται αναφορά στο «υπ' αριθ. 19060/93/2014.bü. ένταλμα συλλήψεως, το οποίο εκδόθηκε από το αστυνομικό τμήμα Ajka και επικυρώθηκε με απόφαση της εισαγγελίας Ajka της 14ης Ιουνίου 2016»¹⁸², για την οποία δικαστική αρχή οι ουγγρικές αρχές υποστήρηξαν ότι ήταν ανεξάρτητη έναντι της εκτελεστικής εξουσίας (μετά από αίτηση παροχής πληροφοριών από τις αρχές των Κάτω Χωρών).¹⁸³

Ο προβληματισμός που προέκυψε, όπως αναφέρεται και στην απόφαση του Δικαστηρίου (!)¹⁸⁴ είναι αν η έννοια δικαστική απόφαση συνιστά έννοια του δικαίου της Ένωσης που πρέπει να ερμηνεύεται με τρόπο αυτοτελή και ομοιόμορφο και «κατά πόσον εθνικό ένταλμα συλλήψεως εκδοθέν από αστυνομική υπηρεσία και επικυρωθέν εν συνεχεία με απόφαση της εισαγγελικής αρχής μπορεί να χαρακτηριστεί “δικαστική απόφαση”, κατά την έννοια του άρθρου 8, παράγραφος 1, στοιχείο γ', της αποφάσεως-πλαισίου»¹⁸⁵.

179 Απόφαση-πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 13ης Ιουνίου 2002, για το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης και τις διαδικασίες παράδοσης μεταξύ των κρατών μελών.

180 Απόφαση-πλαίσιο 2009/299/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 26ης Φεβρουαρίου 2009, για την τροποποίηση των αποφάσεων-πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ, 2005/214/ΔΕΥ, 2006/783/ΔΕΥ, 2008/909/ΔΕΥ και 2008/947/ΔΕΥ και την κατοχύρωση, δια του τρόπου αυτού, των δικονομικών δικαιωμάτων των προσώπων και την προώθηση της εφαρμογής της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης αποφάσεων που εκδίδονται ερήμην του ενδιαφερόμενου προσώπου στη δίκη.

181 Σκέψεις 10 και 11.

182 Σκέψη 11

183 Σκέψεις 12 και 13.

184 Σκέψη 15.

185 Σκέψη 14.

– Η κρίση του Δικαστηρίου

Το Δικαστήριο άρχισε πάλι αναφέροντας την σημασία του συστήματος παράδοσης που δημιουργείται με το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης και το γεγονός ότι βασίζεται στις αρχές της αμοιβαίας αναγνώρισης και της αμοιβαίας εμπιστοσύνης μεταξύ των κρατών-μελών, με τελικό στόχο την δημιουργία ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης¹⁸⁶. Επίσης, τόνισε ότι οι περιπτώσεις στις οποίες ένα κράτος-μέλος δύναται να αρνηθεί την εκτέλεση ενός ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης είναι εξαντλητικώς απαριθμούμενες στην απόφαση-πλαίσιο¹⁸⁷.

Όπως και στην υπόθεση Poltorak¹⁸⁸, το Δικαστήριο υποστήριξε πως «ο όρος “δικαστική αρχή” της αποφάσεως-πλαίσιο πρέπει να νοείται, ιδίως, στο πλαίσιο του άρθρου 6, παράγραφος 1, αυτής, ως δηλώνων τις αρχές που μετέχουν στην απονομή της ποινικής δικαιοσύνης στα κράτη μέλη, εξαιρουμένων των αστυνομικών υπηρεσιών».¹⁸⁹

Στην περίπτωση της υπόθεσης C-453/16, το εθνικό ένταλμα σύλληψης είχε μεν εκδοθεί από την αστυνομική υπηρεσία, αλλά η εισαγγελική αρχή ήταν αυτή που το έλεγξε και το ενέκρινε και με την επικύρωση που του έδωσε φέρει και την ευθύνη για την τελική έκδοσή του (αν το είχε απορρίψει δεν θα εκδιδόταν)¹⁹⁰. Το Δικαστήριο λοιπόν έκρινε πως «εφόσον η εισαγγελική αρχή αποτελεί αρχή που καλείται να μετάσχει στην απονομή της ποινικής δικαιοσύνης σε κράτος μέλος, η απόφαση μιας τέτοιας αρχής πρέπει να θεωρείται δικαστική απόφαση, κατά την έννοια του άρθρου 8, παράγραφος 1, στοιχείο γ', της αποφάσεως-πλαίσιο»¹⁹¹.

186 Σκέψεις 23 και 24.

187 Άρθρο 3 της αποφάσεως-πλαίσιο, όπου ορίζονται οι περιπτώσεις υποχρεωτικής μη εκτελέσεως και άρθρα 4 και 4a για τις περιπτώσεις προαιρετικής μη εκτελέσεως (σκέψη 26).

188 Υπόθεση C-452/16 PPU, σκέψεις 33 και 38.

189 Σκέψη 32.

190 Σκέψη 30.

191 Σκέψη 34.

– Η υπόθεση

Η εν λόγω υπόθεση αφορά αίτηση προδικαστικής αποφάσεως που υποβλήθηκε στο Δικαστήριο από το rechtbank Amsterdam (πρωτοδικείο του Άμστερνταμ, Κάτω Χώρες), για την ερμηνεία του άρθρου 1, παράγραφος 1, και του άρθρου 6, παράγραφος 1, της αποφάσεως-πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ¹⁹², όπως αυτή τροποποιήθηκε με την απόφαση-πλαίσιο 2009/299/ΔΕΥ¹⁹³.

Τα προδικαστικά ερωτήματα αφορούν την διαδικασία που κίνησε το αιτούν δικαστήριο για την εκτέλεση ενός ευρωπαϊκού εντάλματος συλλήψεως εκδοθέντος κατά του Krzysztof Marek Poltorak, το οποίο είχε εκδοθεί από την Rikspolisstyrelsen (Γενική Διεύθυνση της Αστυνομίας) στην Σουηδία, για την εκτέλεση στερητικής της ελευθερίας ποινή (ποινή ενός χρόνου και τριών μηνών για βαριές σωματικές βλάβες).¹⁹⁴

Στα επίμαχα άρθρα της αποφάσεως-πλαίσιο γίνεται αναφορά στον όρο “δικαστική απόφαση” και στον όρο “δικαστική αρχή”, δύο πολύ σημαντικές συνιστώσες ενός ευρωπαϊκού εντάλματος συλλήψεως. Το αιτούν δικαστήριο στην συγκεκριμένη υπόθεση εξέφρασε αμφιβολίες κατά πόσο μία αρχή Γενική Διεύθυνση της Σουηδικής Αστυνομίας μπορεί να θεωρηθεί δικαστική αρχή και να εκδόσει ένα ευρωπαϊκό ένταλμα συλλήψεως, καθώς για το αν αυτό το ένταλμα θα μπορούσε να θεωρηθεί δικαστική απόφαση (στο πλαίσιο πάντα της εκτέλεσης ενός ευρωπαϊκού εντάλματος συλλήψεως).¹⁹⁵

Αν οι έννοιες «δικαστική απόφαση» και «δικαστική αρχή» πρόκειται για αυτοτελείς έννοιες του δικαίου, τότε το πρωτοδικείο του Άμστερνταμ υποστήριξε ότι δικαστική αρχή οφείλει να είναι μία αρχή «της οποίας ο κανονισμός λειτουργίας και οι αρμοδιότητες της επιτρέπουν να παρέχει επαρκή δικαστική προστασία κατά το στάδιο της εκδόσεως του ευρωπαϊκού εντάλματος συλλήψεως»¹⁹⁶, δηλαδή δικαστική ή εισαγγελική υπηρεσία, όχι αστυνομική (πχ η Γενική Διεύθυνση Αστυνομίας).

192 Απόφαση-πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 13ης Ιουνίου 2002, για το ευρωπαϊκό ένταλμα συλλήψεως και τις διαδικασίες παράδοσης μεταξύ των κρατών μελών.

193 Απόφαση-πλαίσιο 2009/299/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 26ης Φεβρουαρίου 2009, για την τροποποίηση των αποφάσεων-πλαισίων 2002/584/ΔΕΥ, 2005/214/ΔΕΥ, 2006/783/ΔΕΥ, 2008/909/ΔΕΥ και 2008/947/ΔΕΥ και την κατοχύρωση, δια του τρόπου αυτού, των δικονομικών δικαιωμάτων των προσώπων και την προώθηση της εφαρμογής της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης αποφάσεων που εκδίδονται ερήμην του ενδιαφερόμενου προσώπου στη δίκη.

194 Σκέψεις 1 και 2.

195 Σκέψη 13.

196 Σκέψη 15.

– Η κρίση του Δικαστηρίου

Όπως πάντα, το Δικαστήριο άρχισε υπενθυμίζοντας τον στόχο της απόφασης-πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ για το ευρωπαϊκό ένταλμα συλλήψεως, ο οποίος είναι η αντικατάσταση του συστήματος έκδοσης με ένα σύστημα παράδοσης μεταξύ δικαστικών αρχών¹⁹⁷. Βάση αυτού του νέου και πιο απλού συστήματος είναι οι αρχές της αμοιβαίας εμπιστοσύνης και αμοιβαίας αναγνώρισης μεταξύ των κρατών-μελών, ώστε να επιτευχθεί ο γενικότερος σκοπός της δημιουργίας ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης¹⁹⁸. «Βάσει του άρθρου 1, παράγραφος 2, της αποφάσεως-πλαίσιο, τα κράτη μέλη υποχρεούνται, κατ' αρχήν, να εκτελούν κάθε ευρωπαϊκό ένταλμα συλλήψεως»¹⁹⁹, εκτός των εξαντλητικώς απαριθμούντων περιπτώσεων των άρθρων 3, 4 και 4α της απόφασης-πλαίσιο²⁰⁰.

Το Δικαστήριο έκρινε πως, αφού η μόνη παραπομπή στο δίκαιο των κρατών-μελών που κάνει το άρθρο 6, παράγραφος 1 της απόφασης-πλαίσιο αφορά τον καθορισμό της αρμόδιας δικαστικής αρχής, η ίδια η έννοια του όρου “δικαστική αρχή” στο εν λόγω πλαίσιο δεν μπορεί να επαφίενται στην κρίση εκάστου των κρατών-μελών²⁰¹. Με άλλα λόγια, πρόκειται για μία αυτοτελή έννοια του δικαίου της Ένωσης και πρέπει να ερμηνεύεται ομοιόμορφα σε όλα τα κράτη-μέλη.²⁰²

Στο πλαίσιο του εν λόγω άρθρου, ως δικαστική αρχή μπορεί να θεωρηθούν όλες οι αρχές που καλούνται να μετάσχουν στην απονομή της δικαιοσύνης στην οικεία έννομη τάξη, ακόμα και αν δεν είναι δικαστές ή δικαιοδοτικά όργανα κράτους μέλους²⁰³. Το Δικαστήριο επισημαίνει πως οι αστυνομικές υπηρεσίες δεν μπορούν να θεωρηθούν ως τέτοιες, καθώς κάτι τέτοιο δεν συνάδει με την αρχή της διάκρισης των εξουσιών (η οποία είναι βασική αρχή της λειτουργίας ενός κράτους-δικαίου)²⁰⁴.

Ακόμα κι αν οι αστυνομικές αρχές είναι αυτές που ζητούν σε αρχικό στάδιο την σύλληψη ενός ατόμου, η τελική απόφαση για την έκδοση ενός ευρωπαϊκού εντάλματος συλλήψεως πρέπει να περνάνε από κάποιας μορφής δικαστικού ελέγχου, ώστε να είναι βέβαιο πως τηρούνται όλες οι εγγυήσεις για δίκαιη δίκη και, γενικότερα, για τον σεβασμό των δικαιωμάτων του εκάστοτε ενδιαφερομένου²⁰⁵.

197 Σκέψη 24.

198 Σκέψεις 25 και 26.

199 Σκέψη 27.

200 Στο άρθρο 3 της αποφάσεως-πλαίσιο ορίζονται οι περιπτώσεις υποχρεωτικής μη εκτελέσεως και στα άρθρα 4 και 4α για τις περιπτώσεις προαιρετικής μη εκτελέσεως (σκέψη 27).

201 Σκέψεις 30 και 31.

202 Σκέψη 32

203 Σκέψη 33.

204 Σκέψη 35.

205 Σκέψη 43.

Σημαντικό εδώ είναι το γεγονός ότι, όπως τονίζει το Δικαστήριο, όσον αφορά την παραλαβή και την διαβίβαση των ευρωπαϊκών ενταλμάτων συλλήψεως, μπορούν να θεωρηθούν οι αστυνομικές αρχές ως “κεντρικές αρχές” βάση του άρθρου 7.²⁰⁶ όμως, στην συγκεκριμένη περίπτωση το Δικαστήριο επισήμανε πως, καθώς η Rikspolisstyrelsen (Γενική Διεύθυνση της Αστυνομίας στην Σουηδία) δεν εκδίδει ευρωπαϊκά εντάλματα κατ'αίτηση κάποιας δικαστικής αρχής και είναι η μόνη αρχή με αρμοδιότητα για να ελέγξει τις περιστάσεις έκδοσης αυτού, δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να θεωρηθεί ότι το ένταλμα εκδόθηκε από δικαστική αρχή.²⁰⁷

Κλείνοντας, σημαντικό είναι να αναφερθεί ότι το αιτούν δικαστήριο ζήτησε να περιοριστούν τα διαχρονικά αποτελέσματα της παρούσας απόφασης, πράγμα που το Δικαστήριο δεν έκανε δεκτό, καθώς το Συμβούλιο είχε επικρίνει στο παρελθόν την έκδοση ευρωπαϊκών ενταλμάτων συλλήψεων από την αστυνομική υπηρεσία της Σουηδίας, γεγονός που αποδεικνύει ότι η χώρα και η αρχές της ξεκάθαρα γνώριζαν ότι η αστυνομική υπηρεσία της δεν τηρεί να κριτήρια ως “δικαστική αρχή”²⁰⁸.

C-477/16 PPU, Ruslanas Kovalkovas, απόφαση της 10ης Νοεμβρίου 2016

– Η υπόθεση

Και αυτή η υπόθεση ξεκίνησε με αφορμή την εκτέλεση ενός ευρωπαϊκού εντάλματος συλλήψεως. Πρόκειται για αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως που υπέβαλε το rechtbank Amsterdam (πρωτοδικείο Άμστερνταμ, Κάτω Χώρες), σχετικά με την ερμηνεία του άρθρου 1, παράγραφος 1, και του άρθρου 6, παράγραφος 1, της αποφάσεως-πλαίσιο²⁰⁹, όπως αυτή τροποποιήθηκε με την απόφαση-πλαίσιο 2009/299/ΔΕΥ²¹⁰.

Η συγκεκριμένη υπόθεση αφορά την εκτέλεση στις Κάτω Χώρες ενός ευρωπαϊκού εντάλματος συλλήψεως, το οποίο εκδόθηκε στην Λιθουανία (από το Υπουργείο Δικαιοσύνης της Δημοκρατίας της Λιθουανίας) για την εκτέλεση στερητικής της ελευθερίας ποινής κατά του R. Kovalkovas, Λιθουανού πολίτη. Ο εν λόγω ενδοαφερόμενος είχε καταδικαστεί από το Jonavos apylinkės teismas (πρωτοβάθμιο δικαστήριο Jonava, Λιθουανία) για την πρόκληση “βαριών σωματικών βλαβών”.²¹¹

206 Σκέψη 43.

207 Σκέψεις 48 έως 51.

208 Σκέψεις 55 έως 59.

209 Απόφαση-πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 13ης Ιουνίου 2002, για το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης και τις διαδικασίες παράδοσης μεταξύ των κρατών μελών.

210 Απόφαση-πλαίσιο 2009/299/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 26ης Φεβρουαρίου 2009, για την τροποποίηση των αποφάσεων-πλαίσιων 2002/584/ΔΕΥ, 2005/214/ΔΕΥ, 2006/783/ΔΕΥ, 2008/909/ΔΕΥ και 2008/947/ΔΕΥ και την κατοχύρωση, δια του τρόπου αυτού, των δικονομικών δικαιωμάτων των προσώπων και την προώθηση της εφαρμογής της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης αποφάσεων που εκδίδονται ερήμην του ενδιαφερόμενου προσώπου στη δίκη.

211 Σκέψη 10.

Όπως και στις υποθέσεις Poltorak²¹² και Özçelik²¹³, οι αρχές του κράτους εκτέλεσης του εντάλματος, (των Κάτω Χωρών) διερωτήθηκαν για την έννοια “δικαστική αρχή” και έγειραν αμφιβολίες κατά πόσο μία αρχή όπως ένα Υπουργείο Δικαιοσύνης μπορεί να θεωρηθεί ως τέτοια (βάση του άρθρου 6, παράγραφος 1 της απόφασης-πλαίσιο) και μπορεί να έχει εκδόσει ένα ευρωπαϊκό ένταλμα συλλήψεως, το οποίο στην απόφαση-πλαίσιο ορίζεται ως μία “δικαστική απόφαση”²¹⁴. Σε αυτές τις αμφιβολίες μάλιστα συνέβαλαν και στοιχεία που είχε συμπεριλάβει το Συμβούλιο σε έκθεση αξιολόγησης σχετικά με την εφαρμογή του ευρωπαϊκού εντάλματος συλλήψεως για εν λόγω χώρα.²¹⁵

Το αιτούν δικαστήριο κάλεσε το Δικαστήριο να αποφανθεί αν οι έννοιες “δικαστική αρχή” και “δικαστική απόφαση” στο πλαίσιο αυτό αποτελούν αυτοτελείς έννοιες της Ένωσης, ενώ ταυτόχρονα επισήμανε την άποψη του ότι, ακόμα και αν η ερμηνεία τους αφήνεται στην κρίση των κρατών-μελών, η «έκδοση ευρωπαϊκού εντάλματος συλλήψεως από υπουργείο κράτους μέλους» δεν συμφωνεί με τον στόχο της απόφασης-πλαίσιο.²¹⁶

– Η κρίση του Δικαστηρίου

Το Δικαστήριο πρώτα έκανε μνεία στον σκοπό της απόφασης-πλαίσιο, ο οποίος είναι η αντικατάσταση του πολυμερούς συστήματος εκδόσεως με ένα σύστημα παράδοσης μεταξύ των δικαστικών αρχών που δεν θα είναι τόσο πολιτικοποιημένο, και ταυτόχρονα τόνισε την σημασία που έχει ως ένα από τα μέσα για την επίτευξη ενός χώρου ελευθερίας, δικαιοσύνης και ασφάλειας²¹⁷. Στην συνέχεια τόνισε πως η αρχή της αμοιβαίας εμπιστοσύνης μεταξύ των κρατών-μελών και κατ' επέκταση η αρχή της αμοιβαίας αναγνωρίσεως, είναι κομβικά σημεία για την επίτευξη του παραπάνω στόχου, αλλά και για το δίκαιο της Ένωσης γενικότερα²¹⁸.

Έπειτα, μπαίνοντας στο ζουμί της υπόθεσης, έκρινε πως αφού η μόνη παραπομπή που γίνεται στο δίκαιο των κρατών-μελών είναι για τον καθορισμό της δικαστικής αρχής του κάθενος τους, αυτό σημαίνει πως ο ορισμός της εν λόγω έννοιας δεν παραπέμπει πουθενά και λόγω της σημασίας του, πρέπει να ερμηνεύεται αυτοτελώς και ομοιόμορφα σε όλη την Ένωση²¹⁹.

Όπως και στην υπόθεση Poltorak, στο πλαίσιο του άρθρου 6, παράγραφος 1, ως “δικαστική αρχή”

212 Υπόθεση C-452/16 PPU.

213 Υπόθεση C-453-16.

214 Σκέψη 12.

215 Έκθεση αξιολόγησης του Συμβουλίου, της 14ης Δεκεμβρίου 2007, σχετικά με τις εθνικές πρακτικές για το ευρωπαϊκό ένταλμα συλλήψεως [Έκθεση αξιολόγησης για τον τέταρτο γύρο αμοιβαίων αξιολογήσεων – «Πρακτική εφαρμογή του ευρωπαϊκού εντάλματος συλλήψεως και των συναφών διαδικασιών παραδόσεως μεταξύ των κρατών μελών»: έκθεση για τη Λιθουανία (σκέψη 12).

216 Σκέψη 17.

217 Σκέψεις 25 και 26.

218 Σκέψεις 27 και 28.

219 Σκέψεις 31 έως 33.

μπορεί να θεωρηθούν όλες οι αρχές που καλούνται να μετάσχουν στην απονομή της δικαιοσύνης στην οικεία έννομη τάξη, ακόμα και αν δεν είναι δικαστές ή δικαιοδοτικά όργανα κράτους μέλους.²²⁰ Η χρήση του όρου “δικαστική” μάλιστα κάνει αναφορά στην “δικαστική εξουσία” (μία από τις τρεις μαζί με την εκτελεστική και την νομοθετική), η οποία σε ένα κράτος δικαίου είναι ξεχωριστή και ανεξάρτητη από την εκτελεστική εξουσία, στην οποία παραδοσιακά ανήκουν τα διάφορα Υπουργεία.²²¹

Το Δικαστήριο επίσης επισήμανε πως στο σύστημα παράδοσης που δημιουργεί η απόφαση-πλαίσιο, παίρνονται ορισμένες προφυλάξεις που εγγυούνται ότι τα θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες του ενδιαφερομένου ατόμου (αυτού στον οποίο αφορά το ένταλμα) δεν καταπατούνται, μέρος των οποίων είναι και η παραπάνω.²²² Τέτοιες εγγυήσεις παρέχονται μέσω του δικαστικού ελέγχου που προηγείται της έκδοσης ενός ευρωπαϊκού εντάλματος συλλήψεως. Ένα Υπουργείο, ένα όργανο της εκτελεστικής εξουσίας, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι τηρεί τέτοιες προϋποθέσεις, ότι δηλαδή η έκδοση του ευρωπαϊκού εντάλματος συλλήψεως υπέστη δικαστικό έλεγχο.²²³

Κλείνοντας, πρέπει να αναφερθεί ότι το αιτούν δικαστήριο ζήτησε να περιοριστούν τα διαχρονικά αποτελέσματα της παρούσας απόφασης. Αυτό δεν έγινε δεκτό από το Δικαστήριο, καθώς έκρινε πως η χώρα γνώριζε για το εν λόγω αμφιλεγόμενο ζήτημα, μιας και το Συμβούλιο είχε κατακρίνει στο παρελθόν την πρακτική της Λιθουανίας να τα εκδίδει το Υπουργείο Δικαιοσύνης.²²⁴

C-582/15, Gerrit van Vemde, απόφαση της 25ης Ιανουαρίου 2017

– Η υπόθεση

Στην υπόθεση C-582/15, το πρωτοδικείο του Άμστερνταμ (rechtbank Amsterdam) έστειλε αίτηση προδικαστικής αποφάσεως στο Δικαστήριο, σχετικά με την ερμηνεία του άρθρου 28, παράγραφος 2, της αποφάσεως-πλαίσιο 2008/909/ΔΕΥ²²⁵.

Ο Gerrit van Vemde καταδικάστηκε στις 28 Φεβρουαρίου σε στερητική της ελευθερίας ποινή τριών ετών από το εφετείο Αμβέρσας του Βελγίου (hof van beroep Antwerpen), η οποία απόφαση κατέστη αμετάβλητη στις 6 Δεκεμβρίου 2011 μετά την απόρριψη της αίτησης αναιρέσεως της από το Hof van Cassatie (Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο στο Βέλγιο).²²⁶

220 Σκέψη 34.

221 Σκέψεις 35 και 36.

222 Σκέψη 37.

223 Σκέψη 44.

224 Σκέψεις 50 έως 54.

225 Απόφαση-πλαίσιο 2008/909/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2008, σχετικά με την εφαρμογή της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης σε ποινικές αποφάσεις οι οποίες επιβάλλουν ποινές στερητικές της ελευθερίας ή μέτρα στερητικά της ελευθερίας, για τον σκοπό της εκτέλεσής τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

226 Σκέψεις 12 έως 14.

Το Βασίλειο των Κάτω Χωρών κλήθηκε από τις βελγικές αρχές να εκτελέσει την εν λόγω ποινή (στις 23 Ιουλίου 2013) και ο εισαγγελέας στο Βέλγιο προέβει σε σχετική αίτηση στο αιτούν δικαστήριο. Εκεί εγείρθηκε ένα πρόβλημα σχετικά με το αν πρέπει να εφαρμοστούν ή όχι οι εθνικές διατάξεις που θέτουν σε εφαρμογή την απόφαση-πλαίσιο 2008/909/ΔΕΥ²²⁷.

Ο σχετικός νόμος εφαρμόζεται σε δικαστικές αποφάσεις που κατέστησαν αμετάκλητες από τις 5 Δεκεμβρίου 2011, εκτός αν βάση του άρθρου 28, παράγραφος 2 το κράτος-μέλος «να δηλώσει ότι, όσον αφορά αμετάκλητες αποφάσεις που είχαν “εκδοθεί” πριν από την ημερομηνία την οποία προσδιορίζει το ίδιο αυτό κράτος, θα συνέχιζε να εφαρμόζει τις νομικές πράξεις που ίσχυαν πριν από την ημερομηνία αυτή»²²⁸, πράγμα που το Βασίλειο των Κάτω Χωρών είχε κάνει.

Με άλλα λόγια, το βασικό ζήτημα αφορά το άρθρο 28, παράγραφος 2, πρώτη περίοδος της απόφασης-πλαίσιο 2008/909/ΔΕΥ και συγκεκριμένα αν ο όρος καταδικαστική απόφαση που χρησιμοποιείται αναφέρεται στις αποφάσεις πριν ή αφού κατέστησαν αμετάβλητες.

– Η κρίση του Δικαστηρίου

Στην απόφαση-πλαίσιο (άρθρο 1, στοιχείο α'), ως “καταδικαστική απόφαση” ορίζεται μία αμετάκλητη απόφαση, χωρίς να γίνεται παραπομπή στο δίκαιο των κρατών-μελών για το πως θα ερμηνευτεί αυτή. Αυτό σημαίνει ότι η έννοια αυτή πρόκειται για αυτοτελή έννοια του δικαίου της Ένωσης και πρέπει να ερμηνεύεται ομοιόμορφα εντός των κρατών-μελών της.²²⁹

Λαμβάνοντας υπόψη το γράμμα της διάταξης και τον σκοπό της απόφασης-πλαίσιο, το Δικαστήριο έκρινε πως ο απρόσβλητος χαρακτήρας της απόφασης έχει ιδιαίτερη σημασία για την τον ορισμό της έννοιας της καταδικαστικής απόφασης και για αυτόν τον λόγο δεν έχει σημασία τόσο το πότε εκδόθηκε η απόφαση βάση του εκάστοτε εθνικού δικαίου, αλλά πότε αυτή κατέστη αμετάκλητη.²³⁰

227 Ο νόμος *Wet wederzijdse erkenning en tenuitvoerlegging vrijheidsbenemende en voorwaardelijke sancties* (νόμος για την αμοιβαία αναγνώριση και εκτέλεση στερητικών της ελευθερίας κυρώσεων ανεξαρτήτως της αναστολής του) – σκέψη 7.

228 Σκέψη 18.

229 Σκέψεις 23 έως 26.

230 Σκέψεις 27 και 29.

Η αρχή της υπεροχής του ευρωπαϊκού δικαίου

Η αρχή της υπεροχής του ενωσιακού δικαίου είναι μία θεμελιώδης αρχή για την Ένωση, παρότι δεν υπάρχει αναφορά σε αυτήν στις Συνθήκες. Η ύπαρξη και ισχύ της έχει καθιερωθεί από το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μέσω της νομολογίας του²³¹.

Με αυτήν την αρχή ορίζεται η υπεροχή του ενωσιακού δικαίου επί των εθνικών δικαίων των κρατών-μελών. Με άλλα λόγια, όταν σε μία υπόθεση ένας εθνικός κανόνας αντιβαίνει στο ευρωπαϊκό δίκαιο, τα εθνικά δικαστήρια οφείλουν να τον αφήσουν ανεφάρμοστο και να εφαρμόσουν αυτά που ορίζονται από το ευρωπαϊκό δίκαιο. «Η εθνική διάταξη δεν καθιστάται ανυπόστατη ούτε ακυρώνεται· Απλώς παραμερίζεται και δεν εφαρμόζεται στην συγκεκριμένη περίπτωση».²³²

Πρώτη εμφάνιση της αρχής της υπεροχής ως μία ισχύουσα αρχή στο ευρωπαϊκό δίκαιο έγινε με την απόφαση Costa κατά Enel της 15ης Ιουλίου 1964 του τότε Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Με την λογική ότι τα κράτη-μέλη ενσωματώνουν με την θέληση τους το ενωσιακό δίκαιο, άρα οφείλουν να το σέβονται, το Δικαστήριο έκρινε πως το ευρωπαϊκό δίκαιο υπερέχει των εθνικών. Επίσης, τόνισε πως είναι σημαντική η τήρηση αυτής της αρχής μέσω αυτής μπορεί να επιτευχθεί η ομοιόμορφη προστασία των πολιτών. Με άλλα λόγια, με το να υπερέχει το ευρωπαϊκό δίκαιο ένας πολίτης της Ένωσης μπορεί να είναι σίγουρος πως, ανεξαρτήτως του κράτους-μέλους στο οποίο βρίσκεται, θα λάβει την ίδια συμπεριφορά για το εκάστοτε θέμα.

Αυτή η αρχή ισχύει για όλες τις πράξεις που παράγονται ευρωπαϊκό επίπεδο και έχουν δεσμευτικό χαρακτήρα, χωρίς να γίνεται διάκριση μεταξύ πρωτογενούς και παραγώγου δικαίου. Όσο για το πεδίο εφαρμογής της, περιλαμβάνει όλες οι εθνικές πράξεις, την πάγια νομολογία των εθνικών δικαστηρίων, ακόμα και τα εθνικά τους συντάγματα.

Ο εκάστοτε δικαστής που δικάζει μία υπόθεση όπου ανακύπτει θέμα σχετικό με την αρχή της υπεροχής του δικαίου οφείλει να την εφαρμόσει ή αν έχει αμφιβολίες να στείλει αίτηση προδικαστικής παραπομπής στο Δικαστήριο για να του λύσει τις απορίες. Το Δικαστήριο, εκτός από υποθέσεις για προδικαστικές παραπομπές, είναι υπεύθυνο να εκδίδει αποφάσεις και για προσφυγές κατά κρατών-μελών, όταν υποστηρίζεται ότι έχουν παραβιάσει την εν λόγω αρχή. Έτσι, το Δικαστήριο είναι υπεύθυνο για την τήρηση της.

Παρότι αυτή αρχή της υπεροχής του ευρωπαϊκού δικαίου έχει καθιερωθεί από το 1964, δεν είχε ποτέ επίσημα οριστεί πως ισχύει και στο πλαίσιο της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις. Η συνεργασία σε αυτόν τον τομέα δεν υπήρχε τόσο παλιά και υπάρχει μόνο μία

231 Παρόμοια με το τι συμβαίνει με την αρχή του άμεσου αποτελέσματος.

232 Όπως αναγράφεται στο Χριστιανός (2011), σελίδα157.

απόφαση του Δικαστηρίου στην οποία γίνεται ξεκάθαρα αναφορά ότι ισχύει, η C-399/11²³³.

C-399/11, Stefano Melloni, απόφαση της 26ης Φεβρουαρίου 2013

– Η υπόθεση

Η συγκεκριμένη υπόθεση πρόκειται για μία αίτηση προδικαστικής αποφάσεως που υπέβαλε το Tribunal Constitucional (Συνταγματικό Δικαστήριο της Ισπανίας) σχετικά με την ερμηνεία του άρθρου 4α, παράγραφος 1 της απόφασης-πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ²³⁴, όπως αυτή τροποποιήθηκε με την απόφαση-πλαίσιο 2009/299/ΔΕΥ²³⁵, καθώς και δυνατότητα ενός κράτους-μέλους «να αρνηθεί την εκτέλεση ευρωπαϊκού εντάλματος συλλήψεως στηριζόμενο στο άρθρο 53 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης λόγω προσβολής των διασφαλιζομένων με το εθνικό Σύνταγμα θεμελιωδών δικαιωμάτων του ενδιαφερομένου»²³⁶.

Τα προδικαστικά ερωτήματα στα οποία κλήθηκε να απαντήσει το Δικαστήριο προέκυψαν στο πλαίσιο της διαδικασίας για την απόφαση εκτέλεσης ή μη από τις ισπανικές αρχές ενός ευρωπαϊκού εντάλματος συλλήψεως κατά του Stefano Melloni από τις ιταλικές αρχές για την εκτέλεση καταδικαστικής απόφασης που είχε βγει εναντίον του ερήμην²³⁷.

Το 1996 είχε βγει απόφαση για την έκδοση του ενδιαφερόμενου από την Ισπανία προς την Ιταλία για να δικαστεί για τα αδικήματα που του καταλογούσαν, όμως εκείνος διέφυγε όσο ήταν ελεύθερος έναντι εγγυήσεως και η έκδοση του δεν έγινε ποτέ. Τον επόμενο χρόνο, αφού ο Melloni δεν εμφανίστηκε για την δίκη εναντίον του, το Tribunale de Ferrara αποφάσισε ότι «τα προς κοινοποίηση έγγραφα που τον αφορούσαν θα επιδίδονταν στους δικηγόρους της εμπιστοσύνης του τους οποίους είχε διορίσει ο ίδιος»²³⁸.

Ο ενδιαφερόμενος καταδικάστηκε ερήμην το 2000 για την κατηγορία της δόλιας πτώχευσης, απόφαση του επικυρώθηκε το 2003 από το Corte d'appello di Bologna (Εφετείο της Μπολόνια, στην Ιταλία). Οι δικηγόροι του έκαναν αίτηση αναιρέσεως επί της αποφάσεως αυτής, όμως τον Ιούνιο του 2004 η εν λόγω αίτηση απορρίφθηκε και έτσι εκδόθηκε το ευρωπαϊκό ένταλμα

233 Υπάρχουν υποθέσεις στις οποίες οι προτάσεις του εκάστοτε εισαγγελέα αναφέρονται στην συγκεκριμένη αρχή, αλλά σε καμία από τις αποφάσεις που εξέδωσε τελικά το Δικαστήριο δεν έγινε τέτοια αναφορά.

234 Απόφαση-πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 13ης Ιουνίου 2002, για το ευρωπαϊκό ένταλμα συλλήψεως και τις διαδικασίες παραδόσεως μεταξύ των κρατών μελών

235 Απόφαση-πλαίσιο 2009/299/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 26ης Φεβρουαρίου 2009, για την τροποποίηση των αποφάσεων-πλαίσιων 2002/584/ΔΕΥ, 2005/214/ΔΕΥ, 2006/783/ΔΕΥ, 2008/909/ΔΕΥ και 2008/947/ΔΕΥ και την κατοχύρωση, δια του τρόπου αυτού, των δικονομικών δικαιωμάτων των προσώπων και την προώθηση της εφαρμογής της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης αποφάσεων που εκδίδονται ερήμην του ενδιαφερόμενου προσώπου στη δίκη.

236 Σκέψη 1.

237 Σκέψη 2.

238 Σκέψη 14.

συλλήψεως εναντίον του από τον γενικός εισαγγελέας της Ιταλικής Δημοκρατίας.²³⁹

Ο Melloni συνελλήφθη το 2008 από την ισπανική αστυνομία, όμως έφερε αντιρρήσεις στην παράδοση του στις ιταλικές αρχές για δύο λόγους.

Πρώτον, υποστήριξε ότι είχε ανακαλέσει την εντολή που είχε δώσει στους δύο δικηγόρους που δρούσαν ως συνήγοροι του όταν έγινε η αίτηση αναιρέσεως της καταδικαστικής απόφασης κατά του και πως είχε ορίσει άλλον δικηγόρο στον οποίο ποτέ δεν στάλθηκαν οι κοινοποιήσεις που τον αφορούσαν από τις αρμόδιες αρχές (αντίθετα, συνέχισαν να στέλνονται στους προαναφερθέντες 2 δικηγόρους).²⁴⁰

Δεύτερον, υποστήριξε ότι δεν μπορούσε να εκτελεστεί το ευρωπαϊκό ένταλμα συλλήψεως εναντίον του, αν η χώρα έκδοσής του (η Ιταλία) δεν εγγυάτο ότι θα του δινόταν η δυνατότητα να ασκήση ένδικο μέσο κατά της καταδικαστικής αποφάσεως του, πράγμα που δεν προβλέπεται από το ιταλικό δικονομικό δίκαιο.²⁴¹

Όταν το πρώτο υποτιμήμα του ποινικού τμήματος του Audiencia Nacional αποφάσισε την παράδοση του στις ιταλικές αρχές (καθώς έκρινε ότι δεν υπήρχαν στοιχεία που να στηρίζουν τις απόψεις του ενδιαφερόμενου και πως τα δικαιώματα υπερασπίσεως του δεν είχαν παραβιαστεί²⁴²), ο Melloni άσκησε ενώπιον του Tribunal Constitucional «recurso de amparo» επικαλούμενος το άρθρο 24 παράγραφος 2 του ισπανικού Συντάγματος σχετικά με το δικαίωμα για δίκαιη δίκη.²⁴³

Το αιτούν δικαστήριο θεωρεί ότι το να επιτρέπεται από τα εθνικά του δικαστήρια η έκδοση ατόμων προς χώρες όπου θεωρούνται έγκυρες καταδικαστικές αποφάσεις που εκδόθηκαν ερήμην παραβιάζει το «ουσιαστικό περιεχόμενο μίας δίκαιης δίκης κατά τρόπο προσβάλλοντα την ανθρώπινη αξιοπρέπεια»²⁴⁴.

Όμως, στην συγκεκριμένη υπόθεση εμπλέκεται και το σύστημα παράδοσης που καθιερώθηκε με την απόφαση-πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ.

Στην αρχική της μορφή η απόφαση-πλαίσιο όριζε στο άρθρο 5, παράγραφος 1 πως η εκτέλεση ενός ευρωπαϊκού εντάλματος συλλήψεως μπορεί μεταξύ άλλων να εξαρτηθεί από την δυνατότητα να ζητήσει να δικαστεί εκ νέου ο ενδιαφερόμενος, «όταν το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης έχει εκδοθεί προς τον σκοπό της εκτέλεσης ποινής ή μέτρου ασφαλείας που έχει επιβληθεί με απόφαση εκδοθείσα από τον ενδιαφερομένο και όταν ο ενδιαφερόμενος δεν είχε κλητευθεί αυτοπροσώπως ούτε είχε ενημερωθεί κατ' άλλον τρόπο σχετικά με την ημερομηνία και τον τόπο

239 Σκέψεις 14 και 15.

240 Σκέψη 16.

241 Σκέψη 16.

242 Σκέψη 17.

243 Σκέψη 18.

244 Σκέψη 20.

της ακροαματικής διαδικασίας που οδήγησε στην απόφαση που εκδόθηκε εν τη απουσία του»²⁴⁵.

Μετά την τροποποίηση της από την απόφαση-πλαίσιο 2009/299, το εν λόγω άρθρο αντικαταστάθηκε από το άρθρο 4α σχετικά με τις αποφάσεις οι οποίες εκδίδονται κατόπιν δίκης στην οποία δεν παρέστη αυτοπροσώπως ο ενδιαφερόμενος, όπου στην παράγραφο 1 σημείο β ορίζεται πως επιτρέπεται η έκδοση αν, βάσει δικονομικών απαιτήσεων που προβλέπονται από το εθνικό δίκαιο του κράτους μέλους εκδόσεως, «το πρόσωπο τελούσε εν γνώσει της προγραμματισμένης δίκης, είχε δώσει δε εντολή σε δικηγόρο, τον οποίον διόρισε είτε το ενδιαφερόμενο πρόσωπο είτε το κράτος, να τον/την εκπροσωπήσει στη δίκη, και εκπροσωπήθηκε όντως από αυτόν τον δικηγόρο στη δίκη»²⁴⁶

Εφόσον είχε αποδειχθεί ότι ο S. Melloni εκπροσωπήθηκε από δύο δικηγόρους που ο ίδιος είχε εξουσιοδοτήσει και δεν υπάρχουν στοιχεία να στηρίζουν την θέση του ότι τους ανακάλεσε και διόρισε καινούργιο δικηγόρο, το Tribunal Constitucional διερωτήθηκε «αν η απόφαση-πλαίσιο 2002/584 απαγορεύει στα ισπανικά δικαστήρια να εξαρτήσουν την παράδοση του S. Melloni από τη δυνατότητα αναθεώρησης της επίμαχης καταδικαστικής αποφάσεως» και έτσι υπέβαλε τρία προδικαστικά ερωτήματα στο Δικαστήριο.

– Η κρίση του Δικαστηρίου

Με το πρώτο ερώτημα το Δικαστήριο κλήθηκε να κρίνει αν το άρθρο 4α παράγραφος 1 της απόφασης-πλαίσιο 2002/584 απαγορεύει να εξαρτάται η εκτέλεση ενός ευρωπαϊκού εντάλματος συλλήψεως από την προϋπόθεση ότι «η εκδοθείσα ερήμην καταδικαστική απόφαση μπορεί να αναθεωρηθεί»²⁴⁷.

Το Δικαστήριο τόνισε για άλλη μία φορά πως στόχος της εν λόγω απόφασης-πλαίσιο είναι η αντικατάσταση του πολυμερούς συστήματος εκδόσεως μεταξύ των κρατών-μελών με ένα σύστημα παράδοσης (μεταξύ δικαστικών αρχών) και πως βάση αυτού που συστήματος είναι η αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης. Για να επιτευθεί ο ευρύτερος στόχος της Ένωσης να καταστεί ένας χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, είναι σημαντική η εύκολη και γρήγορη συνεργασία μεταξύ διαφορετικών δικαστικών αρχών, γι'αυτό και τα κράτη-μέλη καλούνται κατ'αρχήν να εκτελούν κάθε ευρωπαϊκό ένταλμα συλλήψεως, με μόνες εξαιρέσεις τις περιπτώσεις που ορίζονται στο άρθρο 3 και στο άρθρο 4 και 4α²⁴⁸ και μόνες προϋποθέσεις αυτές του άρθρου 5.²⁴⁹

245 Σκέψη 8.

246 Σκέψη 11.

247 Σκέψη 35.

248 Στο άρθρο 3 της αποφάσεως-πλαίσιο ορίζονται οι περιπτώσεις υποχρεωτικής μη εκτελέσεως και στα άρθρα 4 και 4α για τις περιπτώσεις προαιρετικής μη εκτελέσεως.

249 Σκέψεις 36 έως 38.

Στην παράγραφο 1 του άρθρου 4α ορίζεται ως προαιρετικός λόγος μη εκτέλεσης ενός ευρωπαϊκού εντάλματος το να μην παρέστη αυτοπροσώπως ο ενδιαφερόμενος στην δίκη. Ταυτόχρονα αναφέρονται λεπτομερώς περιπτώσεις όπου η δυνατότητα μη αναθεώρησης μίας καταδικαστικής απόφασης ερήμην δεν αποτελούν τέτοιο λόγο μη εκτέλεσης.²⁵⁰ Η δυνατότητα να δικαστεί εκ νέου ο ενδιαφερόμενος αναφέρεται ως λόγος για τον οποίο θα μπορούσε να επιτραπεί η παράδοση του κατηγορουμένου, όμως είναι μόνο μία από τις 4 υποθετικές περιπτώσεις.

Το Δικαστήριο (και ο εισαγγελέας στις προτάσεις του) τόνισαν πως, με την εξαντλητική αυτή απαρίθμηση των υποθετικών περιπτώσεων, στόχος του νομοθέτη ήταν να εγγυάται ότι δεν έχουν προσβληθεί τα δικαιώματα άμυνας του ενδιαφερομένου και έτσι δεν επιτρέπεται να εξαρτάται η παράδοση από την δυνατότητα του να ασκήσει ένδικο μέσο κατά της αρχικής αποφάσεως (δεν ορίζει κάτι τέτοιο το εν λόγω άρθρο).²⁵¹

Στο δεύτερο ερώτημα, το Δικαστήριο έπρεπε να κρίνει αν το άρθρο 4α παράγραφος 1 είναι συμβατό με το άρθρο 47 του Χάρτη, όπου προβλέπει το δικαίωμα για αποτελεσματική προσφυγή και δίκαιη δίκη. Όπως υπογραμμίζεται στην απόφαση του Δικαστηρίου, «ναί μεν το δικαίωμα του κατηγορουμένου να παρίσταται αυτοπροσώπως στη δίκη συνιστά ουσιώδες στοιχείο του δικαιώματος για δίκαια δίκη, εντούτοις το δικαίωμα αυτό δεν είναι απόλυτο»²⁵², πράγμα που ταυτίζεται και με την νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.²⁵³

Συγκεκριμένα, στην σκέψη 49 της απόφασης αναφέρεται πως: «ο κατηγορούμενος μπορεί, εξ ίδιας βουλήσεως, να παραιτηθεί του δικαιώματος αυτού ρητώς ή σιωπηρώς, υπό την προϋπόθεση ότι η παραίτηση χωρεί κατά τρόπο μη επιδεχόμενο αμφισβήτηση, συνδυάζεται με κατ' ελάχιστον εγγυήσεις αντίστοιχες της σοβαρότητάς της και δεν προσκρούει σε κανένα σημαντικό δημόσιο συμφέρον. Ειδικότερα, δεν στοιχειοθετείται προσβολή του δικαιώματος για δίκαιη δίκη όταν ο ίδιος ο κατηγορούμενος δεν παρέστη αυτοπροσώπως, αφ' ης στιγμής ενημερώθηκε σχετικά με τον χρόνο και τον τόπο της δίκης ή την υπεράσπισή του ανέλαβε δικηγόρος στον οποίον ο ίδιος έδωσε σχετική εντολή».

Όχι μόνο αναφέρονται συγκεκριμένα αυτές οι προϋποθέσεις στις περιπτώσεις α' ως δ' του άρθρου 4α παράγραφος 1, αλλά στο ίδιο το ευρωπαϊκό ένταλμα συλλήψεως παρέχονται πληροφορίες για το αν ισχύουν οι εν λόγω περιστάσεις.²⁵⁴ Έτσι, το Δικαστήριο έκρινε ότι υπάρχει σύγκρουση με το άρθρο 47 του Χάρτη.

250 Σκέψεις 41 και 42.

251 Σκέψεις 43 και 44.

252 Σκέψη 49.

253 Σκέψη 50.

254 Σκέψη 52.

Τέλος, στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα το Δικαστήριο κλήθηκε να αποφανθεί για το αν μπορεί ένα κράτος-μέλος να εξαρτήσει την παράδοση ενός ερήμην καταδικασθέντος ατόμου από το αν η εν λόγω καταδικαστική απόφαση υπόκειται σε αναθεώρηση, σε περίπτωση που το εθνικό του δίκαιο προβλέπει υψηλότερο επίπεδο προστασίας από το δίκαιο της Ένωσης, καθώς σε αντίθετη περίπτωση θα περιοριζόταν ένα θεμελιώδες δικαίωμα που ορίζεται στο Σύνταγμα του.²⁵⁵

Εδώ είναι λοιπόν που μπαίνει το ζήτημα της υπεροχής ή μη του ευρωπαϊκού δικαίου έναντι του εθνικού, σε αυτήν την περίπτωση όσον αφορά μία υπόθεση ποινικής φύσεως.

Το Δικαστήριο τόνισε πως η αρχή της υπεροχής του δικαίου, όπως έχει διαμορφωθεί κατά την πάγια νομολογία του, ορίζει πως «το γεγονός ότι ένα κράτος μέλος επικαλείται διατάξεις του εθνικού δικαίου, έστω και συνταγματικής φύσεως, δεν μπορεί να θίγει την αποτελεσματικότητα του δικαίου της Ένωσης στην επικράτεια του εν λόγω κράτους»²⁵⁶.

Το ίδιο συμπέρασμα βγαίνει αναλύοντας τον Χάρτη, αφού όπως αναφέρεται και στην απόφαση του Δικαστηρίου, «το άρθρο 53 του Χάρτη επιβεβαιώνει ότι, όταν πράξη της Ένωσης υπαγορεύει την εφαρμογή εθνικών μέτρων, είναι κατ' αρχήν θεμιτό οι εθνικές αρχές και τα εθνικά δικαστήρια να εφαρμόζουν τα κατοχυρωμένα στα Συντάγματά τους θεμελιώδη δικαιώματα, αρκεί η εν λόγω εφαρμογή να μη θέτει υπό διακύβευση την υπεροχή, την ενότητα και την αποτελεσματικότητα του δικαίου της Ένωσης, συμπεριλαμβανομένου του Χάρτη»²⁵⁷.

Το Δικαστήριο είχε ήδη αναφερθεί στην σημασία που έχει το σύστημα παράδοσης που εγκαθιστά η απόφαση 2002/584 και πρόσθεσε ότι η απόφαση-πλαίσιο 2009/299 (με την οποία τροποποιείται η 2002/584) όχι μόνο έχει ως στόχο την βελτίωση του συστήματος και την εξάλειψη τυχόν παραλείψεων και λαθών του προέκυπταν από την αρχική, αλλά υπήρχε συναίνεση όλων των κρατών-μελών για την θέσπισή της.²⁵⁸

Βάση λοιπόν των αρχών της αμοιβαίας εμπιστοσύνης και αναγνώρισεως που διέπουν όχι μόνο το σύστημα παράδοσης, αλλά και την Ένωση ως δημιούργημα, «το άρθρο 53 του Χάρτη έχει την έννοια ότι δεν επιτρέπει σε κράτος μέλος να εξαρτά την παράδοση προσώπου καταδικασθέντος ερήμην από την προϋπόθεση ότι η καταδικαστική απόφαση μπορεί να αναθεωρηθεί εντός του κράτους μέλους εκδόσεως, ώστε να αποφεύγεται τυχόν προσβολή του δικαιώματος για δίκαιη δίκη και των κατοχυρωμένων στο Σύνταγμα του δικαιωμάτων άμυνας»²⁵⁹, αφού όλες οι απαραίτητες προφυλάξεις έχουν παρθεί.

255 Σκέψη 26 και 56.

256 Σκέψη 59.

257 Σκέψη 60.

258 Σκέψη 62.

259 Σκέψη 64.

- Περαιτέρω ανάλυση

Η υπόθεση Melloni είναι ξεκάθαρα σημαντική όντας η πρώτη υπόθεση στο πεδίο της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις, όπου το Δικαστήριο όρισε ότι η αρχή της υπεροχής του ενωσιακού δικαίου επί των εθνικών δικαίων των κρατών-μελών ισχύει και στις περιπτώσεις που άπτονται του ποινικού δικαίου. Ακόμα και σε περιπτώσεις όπου η εθνική νομοθεσία ενός κράτους-μέλους παρέχει μεγαλύτερη προστασία ενός θεμελιώδους δικαιώματος, αν μία πτυχή του έχει ρυθμιστεί σε ευρωπαϊκό επίπεδο (μέσω μίας οδηγίας ή ενός κανονισμού), αυτή η ευρωπαϊκή ρύθμιση εφαρμόζεται, ακόμα και παραμερίζοντας την εθνική (χωρίς να εξαιρούνται συνταγματικοί κανόνες).

Διάφορες συζητήσεις εγείρηκαν ως αποτέλεσμα αυτής της απόφασης, σχετικά με τις επιπτώσεις που μπορεί να έχει και τη σημασία της για το μέλλον της Ένωσης, μεταξύ των οποίων και αρκετά δυνητικά προβλήματα που θα μπορούσαν να υπάρξουν.

Ένα κομμάτι αυτών των συζητήσεων αφορά την ερμηνεία του άρθρου 53 του Χάρτη όπως προκύπτει από την απόφαση την Δικαστηρίου. Ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποτελεί το ελάχιστο επίπεδο προστασίας που τα κράτη-μέλη οφείλουν να παρέχουν στους πολίτες, με το εκάστοτε κράτος να μπορεί να παρέχει υψηλότερο αν το επιθυμεί.

Με την απόφαση Melloni υποστηρίζεται πως, όταν η νομοθεσία της ΕΕ έχει «εναρμονίσει εξαντλητικά τα θεμελιώδη δικαιώματα σε μια συγκεκριμένη περιοχή, τα κράτη μέλη δεν έχουν πλέον τη δυνατότητα να απαιτούν υψηλότερο επίπεδο διαδικαστικών εγγυήσεων, ακόμη και βάση του εθνικού τους καταστατικού»²⁶⁰. Αυτό γίνεται με την λογική ότι είναι κάτι απαραίτητο για την ομαλή λειτουργία των δράσεων της Ένωσης, με αποτελεσματικότητα και σωστή συνεργασία. Με άλλα λόγια δίνεται μία προτεραιότητα στην διατήρηση της ενότητας της ΕΕ έναντι των δικαιωμάτων των πολιτών της. Μάλιστα, αυτή η υπεροχή δεν περιλαμβάνει μόνο το πρωτογενές δίκαιο της Ένωσης, αλλά και το παράγωγο. Αυτό μπορεί να προκαλέσει αρκετά προβλήματα.

- Ένα πρώτο ζήτημα αφορά τον τρόπο που η Ένωση παίρνει τέτοιες αποφάσεις και το δικαίωμα της να το κάνει. Ειδικά μετά την Συνθήκη της Λισαβόνας, όπου άλλαξε ο τρόπος που παράγονται νομοθετικές πράξεις στον τομέα του ποινικού δικαίου²⁶¹, κράτη-μέλη με μεγαλύτερο επίπεδο προστασίας θα μπορούσαν θεωρητικά να μην καταφέρουν να περάσουν το υψηλό αυτό επίπεδο στο δίκαιο της Ένωσης και να γίνουν εκπτώσεις εις βάρος των δικαιωμάτων (πράγμα αρνητικό).²⁶²

260 Βλ. Franssen, 2014.

261 Πλέον χρησιμοποιείται η σύνηθης νομοθετική διαδικασία αντί της προηγούμενης διαδικασίας με ομοφωνία.

262 Βλ. Besselink, 2014.

- Έπειτα, θα μπορούσε να δημιουργηθεί ένα κενό προστασίας για τα θεμελιώδη δικαιώματα, με τον Χάρτη να μεταφράζεται ως η υψηλότερη προστασία που πρέπει να παρέχεται και όχι το ελάχιστο όριο, γεγονός που θα μπορούσε να οδηγήσει κάποια κράτη-μέλη στο να επαναπαυθούν σε αυτά και να μην αισθάνονται την ανάγκη να προχωρήσουν περαιτέρω για την καλύτερη και αποτελεσματικότερη προστασία των πολιτών τους.²⁶³
- Επιπρόσθετα, σε μία πιο τραβηγμένη περίπτωση, αν θεωρήσουμε ότι μπορεί να ρυθμιστεί η ερμηνεία και το εύρος κάποιων θεμελιωδών δικαιωμάτων από τις πράξεις της Ένωσης, αυτό θα μπορούσε να κρύβει έναν κίνδυνο όσον αφορά την λογοδοσία για παραβιάσεις δικαιωμάτων εκ μέρους της Ένωσης²⁶⁴. Μία πράξη που παραβιάζει κάποιο θεμελιώδες δικαίωμα βάση κάποιου άλλου κειμένου (πχ της ΕΣΔΑ), θα μπορούσε να μην θεωρείται παραβίαση βάση του δικαίου της Ένωσης και έτσι να μην υπάρχει τρόπος να γίνει εσωτερικά προσφυγή κατά των πράξεων της Ένωσης.
- Τέλος, όπως αναλύθηκε και στο κομμάτι για την υπόθεση Pupino, ένα πάντα σημαντικό ζήτημα παραμένει το αν η, στην συγκεκριμένη περίπτωση, υπεροχή του ενωσιακού δικαίου μπορεί δυνητικά να βλάψει την εφαρμογή της βασικής αρχής *nullum crimen sine lege* και να οδηγήσει σε καταπάτηση των δικαιωμάτων των κατηγορουμένων.

Πέραν των ζητημάτων που προκύπτουν από την εμπλοκή του Χάρτη στην συγκεκριμένη απόφαση, υπάρχουν και ζητήματα σχετικά με την σχέση του δικαίου της Ένωσης με τα εθνικά συνταγματικά δίκαια. Δυνητικά, τα συνταγματικά δικαστήρια των κρατών-μελών που καλούνταν να μειώσουν το επίπεδο προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων που επικρατεί στην χώρα τους²⁶⁵ θα αντιδρούσαν σε αυτό, πράγμα που θα δημιουργούσε σύγκρουση με το Δικαστήριο της ΕΕ και, ευρύτερα σύγκρουση με την Ένωση ως οικοδόμημα.²⁶⁶

Είναι σημαντικό όμως σε αυτό το σημείο να τονιστεί πως στην συγκεκριμένη απόφαση το εμπλεκόμενο δικαίωμα, αυτό για δίκαιη δίκη, και πιο συγκεκριμένα οι περιπτώσεις όπου έγινε δίκη ερήμην του κατηγορουμένου, είχε ρυθμιστεί εξαντλητικά από την εν λόγω απόφαση-πλαίσιο και τα πρότυπα που βάλθηκαν συμφωνούσαν με την νομολογία του ΕΔΔΑ. Με άλλα λόγια, στην συγκεκριμένη περίπτωση είχαν παρθεί τα κατάλληλα μέτρα ώστε να προστατεύεται επαρκώς ο ενδιαφερόμενος, και ίσως για αυτό το Δικαστήριο έκρινε ως έχει. Βέβαια, αυτό δεν αναιρεί τα πιθανά προβλήματα που μπορεί να προκύψουν σε άλλες περιπτώσεις.²⁶⁷

263 Βλ. Morijn, 2013.

264 Βλ. Dr Leczykiewicz, 2013.

265 Είναι πολλά τα κράτη-μέλη που παρέχουν μεγαλύτερη προστασία από τον Χάρτη για κάποια θεμελιώδη δικαιώματα.

266 Βλ. Besselink, 2014.

267 Βλ. Franssen, 2014.

Συμπεράσματα

Όπως αναφέρθηκε στα προηγούμενα μέρη της εργασίας, η αρχή της σύμφωνης προς το δίκαιο της Ένωσης ερμηνείας του εθνικού δικαίου και η αρχή της υπεροχής του ευρωπαϊκού δικαίου αποτελούν δύο ιδιαίτερης σημασίας αρχές όσον αφορά την σχέση μεταξύ ενωσιακού και εθνικού δικαίου στα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και οι αυτοτελείς έννοιες του δικαίου της Ένωσης αποτελούν κατά την γνώμη μου μία εναλλακτική.

Πίνακας²⁶⁸

Αποφάσεις *	Σύμφωνη ερμηνεία	Αυτοτελείς έννοιες	Υπεροχή του δικαίου
C-105/03 (Pupino)	<i>Nai</i>	<i>Όχι</i>	<i>Στις προτάσεις</i>
C-261/09 (Mantello)	<i>Όχι</i>	<i>Nai</i>	<i>Όχι</i>
C-399/11 (Melloni)	<i>Όχι</i>	<i>Όχι</i>	<i>Nai</i>
C-60/12 (Baláž)	<i>Όχι</i>	<i>Nai</i>	<i>Όχι</i>
C-108/16 PPU (Dworzeck)	<i>Όχι</i>	<i>Nai</i>	<i>Όχι</i>
C-294/16 (JZ)	<i>Nai</i>	<i>Nai</i>	<i>Όχι</i>
C-453/16 (Őzcelik)	<i>Όχι</i>	<i>Nai</i>	<i>Όχι</i>
C-452/16 PPU (Poltorak)	<i>Όχι</i>	<i>Nai</i>	<i>Όχι</i>
C-477/16 PPU (Kovalkovas)	<i>Όχι</i>	<i>Nai</i>	<i>Όχι</i>
C-582/15 (Vemde)	<i>Όχι</i>	<i>Nai</i>	<i>Όχι</i>
C-579/15 (Poplawski)	<i>Nai</i>	<i>Στις προτάσεις</i>	<i>Στις προτάσεις</i>

* σε χρονολογική σειρά

Η απόφαση C-105/03, Pupino, της 16ης Ιουνίου 2005 σηματοδοτεί την αρχή στην νομολογία του Δικαστηρίου για την εφαρμογή της αρχής της σύμφωνης ερμηνείας σε υποθέσεις που άπτονται του της δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις. Παρότι στις προτάσεις της γενικής εισαγγελέα αναφέρθηκε ότι η σύμφωνη ερμηνεία δεν σημαίνει και υπεροχή του ενωσιακού δικαίου²⁶⁹, η απόφαση του Δικαστηρίου επικεντρώθηκε στην ισχύ της αρχής της σύμφωνης ερμηνείας και έθεσε το δρόμο για τις υποθέσεις που ακολούθησαν.

Μετά την υπογραφή της Συνθήκης της Λισαβόνας, η Ευρωπαϊκή Ένωση είχε περάσει σε ένα νέο κεφάλαιο, με την δράση σε όλους τους τομείς (πέρα της ΚΕΠΠΑ) να έχει ξεφύγει από τα πλαίσια της διακυβερνητικής συνεργασίας και τα κράτη-μέλη της Ένωσης να δείχνουν περισσότερη εμπιστοσύνη προς αυτήν (αν και όχι αρκετή ώστε να προχωρήσουν σε ένα Ευρωπαϊκό Σύνταγμα).

Η νομολογία του Δικαστηρίου αντανακλά αυτή την ενδυνάμωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης;

268 Στον παρόν πίνακα αναγράφονται οι υποθέσεις που αναλύθηκαν προηγουμένως και έχουν σημειωθεί σε πιο από τα τρία μέρη που μελετιούνται έγινε αναφορά (αρχή της σύμφωνης ερμηνείας, αυτοτελείς έννοιες, αρχή της υπεροχής του δικαίου). Το “Ναι” σημαίνει ότι έγινε αναφορά στην απόφαση του Δικαστηρίου, το “Όχι” πως δεν έγινε και το “Στις προτάσεις” σημαίνει ότι στις προτάσεις του/της εισαγγελέα έγινε κάποια αναφορά στο εκάστοτε μέρος, η οποία θα εξηγηθεί παρακάτω στο κείμενο.

269 Σκέψη 37 των προτάσεων της γενικής εισαγγελέα στην υπόθεση C-105/03, Pupino.

Η πρώτη απόφαση που δημοσιεύτηκε μετά την έναρξη της ισχύος της Συνθήκης της Λισαβόνας και αφορούσε το θέμα μας ήταν η C-261/09, Mantello, της 16ης Νοεμβρίου 2010. Εκεί γίνεται αναφορά στις αυτοτελείς έννοιες της Ένωσης, και πιο συγκεκριμένα αφορούσε το αν η έννοια “ίδιες πράξεις” στο πλαίσιο του άρθρου 3, σημείο 2 της απόφασης-πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ αποτελούσε τέτοια έννοια ή αν η ερμηνεία της έπρεπε να γίνει βάση εθνικού δικαίου. Πράγματι, το Δικαστήριο έκρινε πως πρόκειται για μία αυτοτελή έννοια, που πρέπει να εφαρμόζεται ομοιόμορφα και αυτοτελώς στο έδαφος της Ένωσης.

Στην συνέχεια, το Δικαστήριο έκρινε για πρώτη φορά ότι η αρχή της υπεροχής του ενωσιακού δικαίου ισχύει και στα πλαίσια της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις, με την απόφαση του της 26ης Φεβρουαρίου 2013 στην υπόθεση C-399/11 (Melloni). Αν ένα κράτος-μέλος παρέχει μεγαλύτερο επίπεδο προστασίας από ένα άλλο, όσον αφορά ένα θεμελιώδες δικαίωμα (στην υπόθεση αυτή το δικαίωμα για δίκαιη δίκη), δεν μπορεί να χρησιμοποιήσει την σχετική του νομοθεσία για να αρνηθεί την εκτέλεση ενός ευρωπαϊκού εντάλματος συλλήψεως. απόφαση-πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ ορίζει συγκεκριμένες προϋποθέσεις βάσει των οποίων είναι δυνατή η μη εκτέλεση ενός τέτοιου εντάλματος. Αν δεν εμπίπτει σε καμία των περιπτώσεων, τότε οφείλει να εκτελέσει το ένταλμα, ακόμα κι αν αυτό σημαίνει ότι πρέπει να αφήσει ενεφάρμοστη την εθνική του ρύθμιση που προσφέρει την παραπάνω προστασία στον ενδιαφερόμενο της υπόθεσης, καθώς το ενωσιακό δίκαιο υπερέχει του εθνικού.

Είναι όμως σημαντικό να αναφερθεί πως στην συγκεκριμένη υπόθεση εμπλέκεται και ο Χάρτης Χάρτης θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, πράγμα που πρόσθεσε στην σημασία που είχε η λύση του προβλήματος.

Παρά το μεγάλο βήμα μπροστά έγινε με την υπόθεση Melloni, τα επόμενα χρόνια δεν υπήρξε κάποια περαιτέρω αναφορά στο ζήτημα. Στην απόφαση του της 14ης Νοεμβρίου 2013 για την υπόθεση C-60/12, Baláž, το Δικαστήριο αναγνώρισε ξανά μία αυτοτελή έννοια του δικαίου της Ένωσης, την έννοια του “δικαστηρίου που έχει δικαιοδοσία ειδικά σε ποινικές υποθέσεις”, όπως αναφέρεται στο άρθρο 1, στοιχείο α', σημείο iii της απόφασης-πλαίσιο 2005/214/ΔΕΥ. Πάλι τα κράτη-μέλη κλήθηκαν να χρησιμοποιήσουν τον ορισμό που έδωσε το Δικαστήριο ακόμα και αν διέφερε από αυτόν που θα χρησιμοποιούταν κανονικά, όμως ούτε εδώ δεν έγινε κάποια αναφορά στην αρχή της σύμφωνης ερμηνείας ή την αρχή της υπεροχής του ενωσιακού δικαίου.

Παρόμοια αντιμετωπίστηκε και η υπόθεση C-108/16 PPU, Dworzecki, όπου το Δικαστήριο με την απόφαση του της 24ης Μαΐου 2016 έκρινε πως οι έννοιες “εν ευθέτω χρόνω είχε κλητευθεί αυτοπροσώπως και με την κλήτευση είχε ενημερωθεί σχετικά με την προγραμματισμένη ημερομηνία και τον τόπο διεξαγωγής της δίκης που οδήγησε στην έκδοση της αποφάσεως” και “εν

ευθέτω χρόνω είχε δι' άλλων μέσων ενημερωθεί πραγματικά και επισήμως για την προγραμματισμένη ημερομηνία και τον τόπο διεξαγωγής της δίκης αυτής, κατά τρόπον ώστε να αποδεικνύεται σαφώς ότι τελούσε εν γνώσει της προγραμματισμένης δίκης”, όπως αναφέρονται στο άρθρο 4α της απόφασης-πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ είναι αυτοτελείς έννοιες του δικαίου της Ένωσης και στην συνέχεια εξήγησε πως ερμηνεύονται.

Μία αλλαγή ήρθε έναν μήνα μετά, με την απόφαση του Δικαστηρίου της 28ης Ιουλίου 2016 για την υπόθεση C-294/16 PPU, JZ. Και σε αυτή την υπόθεση το Δικαστήριο αναγνώρισε μία αυτοτελή έννοια του δικαίου της Ένωσης, την έννοια “κράτηση” όπως εμφανίζεται στο άρθρο 26, παράγραφος 1, της απόφασης-πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ.

Όμως, στην εν λόγω απόφαση, το Δικαστήριο ξεκίνησε τις σκέψεις του επί του προδικαστικού ερωτήματος αναφέροντας την αρχή της σύμφωνης ερμηνείας και πως βάσει αυτής τα κράτη-μέλη πρέπει να ερμηνεύουν το εθνικό τους δίκαιο υπό το γράμμα και τον σκοπό της εκάστοτε απόφασης-πλαίσιο. Αυτό αποτελεί σύνδεση των αυτοτελών αρχών με την αρχή της σύμφωνης ερμηνείας (και ήταν ο καταλύτης για να συμπεριληφθούν στην παρούσα εργασία). Ενδιαφέρον είναι επίσης ότι στις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα δεν γίνεται παρόμοια αναφορά στην αρχή της σύμφωνης ερμηνείας.

Αργότερα τον ίδιο χρόνο ακολούθησαν άλλες τρεις απόφασης που αφορούσαν τις αυτοτελείς έννοιες του δικαίου της Ένωσης, σε καμία από τις οποίες δεν υπήρχε όμως αναφορά στην αρχή της σύμφωνης ερμηνείας. Πρόκειται για αποφάσεις του Δικαστηρίου της 10ης Νοεμβρίου 2016 για τις υποθέσεις C-453/16 PPU, Özçelik, όπου ερμηνεύτηκε η έννοια “δικαστική απόφαση” στο πλαίσιο του άρθρου 8, παράγραφος 1, στοιχείο γ' της απόφασης-πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ, καθώς και C-452/16 PPU, Poltorak, και C-477/16 PPU, Kovalkovas, στις οποίες ξεχωριστά αναλύθηκαν οι έννοιες “δικαστική αρχή” κατά την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 1 και “δικαστική απόφαση” κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 1 της απόφασης-πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ.

Παρόμοια, στις 29 Ιανουαρίου 2017 το Δικαστήριο με την απόφαση του για την υπόθεση C-582/15, Vemde, έκρινε ως αυτοτελή έννοια του δικαίου της Ένωσης και την έννοια της “αμετάκλητης απόφασης” σχετικά με το άρθρο 28, παράγραφος 2 της απόφασης-πλαίσιο 2008/909/ΔΕΥ.

Η αρχή της σύμφωνης ερμηνείας επέστρεψε στο προσκήνιο στην απόφαση του Δικαστηρίου της 29ης Ιουνίου 2017 για την υπόθεση C-579/15, Poplawski. Όπως και στην υπόθεση Pupino, το Δικαστήριο τόνισε πως οι αποφάσεις-πλαίσιο δεσμεύουν τα κράτη-μέλη ως προς το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα και πως αυτά οφείλουν να ερμηνεύουν το εθνικό τους δίκαιο με τρόπο σύμφωνο προς το ενωσιακό δίκαιο, εκτός κι αν αυτό οδηγεί σε ερμηνεία contra legem του εθνικού δικαίου. Στις

προτάσεις του γενικού εισαγγελέα όμως εκφράζεται μία κάπως διαφορετική άποψη. Ο γενικός εισαγγελέας υποστήριξε, μεταξύ των άλλων, πως τα κράτη-μέλη πρέπει να προσπαθούν βάση της αρχής της σύμφωνης ερμηνείας να ερμηνεύσουν το εθνικό τους δίκαιο σύμφωνα με το ενωσιακό, όμως σε περίπτωση που αυτό δεν είναι δυνατό να συμβεί, οφείλουν να αφήνουν ανεφάρμοστες τις επίμαχες εθνικές τους διατάξεις, όπως ορίζει η αρχή της υπεροχής του ενωσιακού δικαίου²⁷⁰.

Λαμβάνοντας υπόψην όλα τα παραπάνω παρατηρείται μία τάση του Δικαστηρίου να προωθήσει την υπεροχή του ενωσιακού δικαίου και στον τομέα της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας σε δικαστικές υποθέσεις, χωρίς όμως να προκαλέσει αρνητική αντίδραση εκ μέρους των κρατών-μελών και προσπαθώντας να μειώσει τα ενδεχόμενα αρνητικά παρελκόμενα. Από τις δύο επίμαχες αρχές, επιλέγεται να δοθεί βάση στην αρχή της σύμφωνης προς το δίκαιο της Ένωσης ερμηνείας του εθνικού δικαίου, η οποία δεν παραμερίζει πλήρως το εθνικό δίκαιο, απλά καλεί τα κράτη-μέλη να το ερμηνεύσουν λίγο διαφορετικά απ'ό,τι συνήθως. Η αρχή της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης εμφανίστηκε μόνο όταν εμπλέκονταν θεμελιώδη δικαιώματα των πολιτών στην υπόθεση και μόνο στα στενά πλαίσια των γεγονότων της υπόθεσης.

Ενώ οι αποφάσεις του Δικαστηρίου για τις αρχές της σύμφωνης ερμηνείας και της υπεροχής του ενωσιακού δικαίου είναι λίγες, αρκετές υποθέσεις υποβάλλονται σχετικά με τις αυτοτελείς έννοιες, με τα κράτη-μέλη να διερωτώνται αν πρέπει να ερμηνεύσουν αλλιώς μία έννοια απ'ό,τι συνήθως. Μπορεί να μην γίνεται άμεση αναφορά στο αν υπερέχει ή όχι το δίκαιο της Ένωσης, όμως τα κράτη-μέλη δείχνουν να σέβονται τις υποχρεώσεις που έχουν και να προσπαθούν να δράσουν σύμφωνα με αυτές.

Το φαινόμενο των αυτοτελών εννοιών του δικαίου της Ένωσης θεωρώ πως κρύβει μία αναγνώριση της υπεροχής του ενωσιακού δικαίου, αφού τα κράτη-μέλη καλούνται να ερμηνεύσουν κάποιες έννοιες βάση του ενωσιακού και όχι του εθνικού τους δικαίου. Όμως δεν γίνεται σύνδεση ή αναφορά στην αρχή της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης και η μόνη αναφορά που γίνεται συνοπτικά είναι στην αρχή της σύμφωνης ερμηνείας.

Κλείνοντας, θα έλεγα πως, βάση της νομολογίας του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η αρχή της σύμφωνης προς το δίκαιο της Ένωσης ερμηνείας του εθνικού δικαίου και η αρχή της υπεροχής του ευρωπαϊκού δικαίου εφαρμόζονται όλο και περισσότερο στο περισσότερο στο πλαίσιο του ενωσιακού ποινικού δικαίου, όμως αυτή η εφαρμογή τους γίνεται έμμεσα και κάπως δειλά τόσο ώστε να μην δημιουργηθούν εντάσεις με τα κράτη-μέλη, όσο και λόγω των προβλημάτων που η εφαρμογή τους είναι δυνατόν να προκαλέσει.

270 Σκέψεις 80 έως 87 και 97 των προτάσεων του εισαγγελέα στην υπόθεση C-579/15, Poplawski.

Βιβλιογραφία

- Besselink, Leonard F. M., *The Parameters of Constitutional Conflict after Melloni* (April 25, 2014). European Law Review Forthcoming . Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2345143>
- C-105/03, Maria Pupino (16/06/2005), [http://curia.europa.eu/juris/fiche.jsf?id=C%3B105%3B3%3BRP%3B1%3BP%3B1%3BC2003%2F0105%2FJ&pro=&lgrec=el&nat=or&oqp=&dates=&lg=&language=el&jur=C%2CT%2CF&cit=none%252CC%252CCJ%252CR%252C2008E%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252Ctrue%252Cfalse%252Cfalse&num=C-105%252F03&td=%3BALL&pcs=Oor&avg=&mat=or&jge=&for=&cid=217199](http://curia.europa.eu/juris/fiche.jsf?id=C%3B105%3B3%3BRP%3B1%3BP%3B1%3BC2003%2F0105%2FJ&pro=&lgrec=el&nat=or&oqp=&dates=&lg=&language=el&jur=C%2CT%2CF&cit=none%252CC%252CCJ%252CR%252C2008E%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252Ctrue%252Cfalse%252Cfalse&num=C-105%252F03&td=%3BALL&pcs=Oor&avg=&mat=or&jge=&for=&cid=217199) (τελευταία πρόσβαση 17/12/2017)
- C-108/16 PPU, Pawel Dworzeck (24/05/2016), [http://curia.europa.eu/juris/fiche.jsf?id=C%3B108%3B16%3BRP%3B1%3BP%3B1%3BC2016%2F0108%2FJ&pro=&lgrec=el&nat=or&oqp=&dates=&lg=&language=el&jur=C%2CT%2CF&cit=none%252CC%252CCJ%252CR%252C2008E%252Ctrue%252Cfalse%252Cfalse&num=C-108%252F16&td=%3BALL&pcs=Oor&avg=&mat=or&jge=&for=&cid=215331](http://curia.europa.eu/juris/fiche.jsf?id=C%3B108%3B16%3BRP%3B1%3BP%3B1%3BC2016%2F0108%2FJ&pro=&lgrec=el&nat=or&oqp=&dates=&lg=&language=el&jur=C%2CT%2CF&cit=none%252CC%252CCJ%252CR%252C2008E%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252Ctrue%252Cfalse%252Cfalse&num=C-108%252F16&td=%3BALL&pcs=Oor&avg=&mat=or&jge=&for=&cid=215331) (τελευταία πρόσβαση 17/12/2017)
- C-261/09, Gaetano Mantello (16/11/2010), http://curia.europa.eu/juris/fiche.jsf?id=C%3B261%3B9%3BRP%3B1%3BP%3B1%3BC2009%2F0261%2FJ&pro=&lgrec=el&nat=or&oqp=&dates=&lg=&language=el&jur=C%2CT%2CF&cit=none%252CC%252CCJ%252CR%252C2008E%252Ctrue%252Cfalse%252Cfalse&num=C-261%252F09&td=%3BALL&pcs=Oor&avg=&mat=or&jge=&for=&cid=219957 (τελευταία πρόσβαση 17/12/2017)
- C-294/16, JZ (28/07/2016), <http://curia.europa.eu/juris/fiche.jsf?id=C%3B294%3B16%3BRP%3B1%3BP%3B1%3BC2016%2F0294%2FJ&pro=&lgrec=el&nat=or&oqp=&dates=&lg=&language=el&jur=C%2CT%2CF&cit=none%252CC%252CCJ%252CR%252C2008E%252Ctrue%252Cfalse%252Cfalse&num=C-294%252F16&td=%3BALL&pcs=Oor&avg=&mat=or&jge=&for=&cid=217385> (τελευταία πρόσβαση 17/12/2017)

- C-399/11, Stefano Melloni (26/02/2013), [http://curia.europa.eu/juris/fiche.jsf?id=C%3B399%3B11%3BRP%3B1%3BP%3B1%3BC2011%2F0399%2FJ&pro=&lgrc=el&nat=or&oqp=&dates=&lg=&language=el&jur=C%2CT%2CF&cit=none%252CC%252CCJ%252CR%252C2008E%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252Ctrue%252Cfalse%252Cfalse&num=C-399%252F11&td=%3BALL&pcs=Oor&avg=&mat=or&jge=&for=&cid=216503](http://curia.europa.eu/juris/fiche.jsf?id=C%3B399%3B11%3BRP%3B1%3BP%3B1%3BC2011%2F0399%2FJ&pro=&lgrc=el&nat=or&oqp=&dates=&lg=&language=el&jur=C%2CT%2CF&cit=none%252CC%252CCJ%252CR%252C2008E%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252Ctrue%252Cfalse%252Cfalse&num=C-399%252F11&td=%3BALL&pcs=Oor&avg=&mat=or&jge=&for=&cid=216503) (τελευταία πρόσβαση 17/12/2017)
- C-452/16 PPU, Krzysztof Marek Poltorak (10/11/2016), [http://curia.europa.eu/juris/fiche.jsf?id=C%3B452%3B16%3BRP%3B1%3BP%3B1%3BC2016%2F0452%2FJ&pro=&lgrc=el&nat=or&oqp=&dates=&lg=&language=el&jur=C%2CT%2CF&cit=none%252CC%252CCJ%252CR%252C2008E%252Ctrue%252Cfalse%252Cfalse&num=C-452%252F16&td=%3BALL&pcs=Oor&avg=&mat=or&jge=&for=&cid=215828](http://curia.europa.eu/juris/fiche.jsf?id=C%3B452%3B16%3BRP%3B1%3BP%3B1%3BC2016%2F0452%2FJ&pro=&lgrc=el&nat=or&oqp=&dates=&lg=&language=el&jur=C%2CT%2CF&cit=none%252CC%252CCJ%252CR%252C2008E%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252Ctrue%252Cfalse%252Cfalse&num=C-452%252F16&td=%3BALL&pcs=Oor&avg=&mat=or&jge=&for=&cid=215828) (τελευταία πρόσβαση 17/12/2017)
- C-453/16, Halil Ibrahim Özçelik (10/11/2016), http://curia.europa.eu/juris/fiche.jsf?id=C%3B453%3B16%3BRP%3B1%3BP%3B1%3BC2016%2F0453%2FJ&pro=&lgrc=el&nat=or&oqp=&dates=&lg=&language=el&jur=C%2CT%2CF&cit=none%252CC%252CCJ%252CR%252C2008E%252Ctrue%252Cfalse%252Cfalse&num=C-453%252F16&td=%3BALL&pcs=Oor&avg=&mat=or&jge=&for=&cid=215711 (τελευταία πρόσβαση 17/12/2017)
- C-477/16 PPU, Ruslanas Kovalkovas (10/11/2016), <http://curia.europa.eu/juris/fiche.jsf?id=C%3B477%3B16%3BRP%3B1%3BP%3B1%3BC2016%2F0477%2FJ&pro=&lgrc=el&nat=or&oqp=&dates=&lg=&language=el&jur=C%2CT%2CF&cit=none%252CC%252CCJ%252CR%252C2008E%252Ctrue%252Cfalse%252Cfalse&num=C-477%252F16&td=%3BALL&pcs=Oor&avg=&mat=or&jge=&for=&cid=215928> (τελευταία πρόσβαση 17/12/2017)

- C-579/15, Poplawski (29/06/2017), <http://curia.europa.eu/juris/fiche.jsf?id=C%3B579%3B15%3BRP%3B1%3BP%3B1%3BC2015%2F0579%2FJ&pro=&lgrc=el&nat=or&oqp=&dates=&lg=&language=el&jur=C%2CT%2CF&cit=none%252CC%252CCJ%252CR%252C2008E%252C%252C%252C%252C%252C%252Ctrue%252Cfalse%252Cfalse&num=C-579%252F15&td=%3BALL&pcs=Oor&avg=&mat=or&jge=&for=&cid=217458> (τελευταία πρόσβαση 17/12/2017)
- C-582/15, Gerrit van Vemde (25/01/2017), <http://curia.europa.eu/juris/fiche.jsf?id=C%3B582%3B15%3BRP%3B1%3BP%3B1%3BC2015%2F0582%2FJ&pro=&lgrc=el&nat=or&oqp=&dates=&lg=&language=el&jur=C%2CT%2CF&cit=none%252CC%252CCJ%252CR%252C2008E%252C%252C%252C%252C%252C%252Ctrue%252Cfalse%252Cfalse&num=C-582%252F15&td=%3BALL&pcs=Oor&avg=&mat=or&jge=&for=&cid=216319> (τελευταία πρόσβαση 17/12/2017)
- C-6/90, Francovich και Bonifaci κατά Ιταλίας (19/11/1991), <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=97140&pageIndex=0&doclang=EL&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=145347> (τελευταία πρόσβαση 17/12/2017)
- C-60/12, Marián Baláž (14/11/2013), <http://curia.europa.eu/juris/fiche.jsf?id=C%3B60%3B12%3BRP%3B1%3BP%3B1%3BC2012%2F0060%2FJ&pro=&lgrc=el&nat=or&oqp=&dates=&lg=&language=el&jur=C%2CT%2CF&cit=none%252CC%252CCJ%252CR%252C2008E%252C%252C%252C%252C%252C%252Ctrue%252Cfalse%252Cfalse&num=C-60%252F12&td=%3BALL&pcs=Oor&avg=&mat=or&jge=&for=&cid=214789> (τελευταία πρόσβαση 17/12/2017)
- Ευρωπαϊκός χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM:ai0022> (τελευταία πρόσβαση 17/12/2017)
- Franssen Vanessa (March 10, 2014). *Melloni as a wake-up call – Setting limits to higher national standards of fundamental rights' protection*. Retrieved from <http://europeanlawblog.eu/2014/03/10/melloni-as-a-wake-up-call-setting-limits-to-higher-national-standards-of-fundamental-rights-protection/>
- Η υπεροχή του ευρωπαϊκού δικαίου, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM%3A114548> (τελευταία πρόσβαση 17/12/2017)

- Θεματολογικό δελτίο για την ΕΕ με τίτλο “Η Συνθήκη της Λισαβόνας”, http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/el/displayFtu.html?ftuId=FTU_1.1.5.html (τελευταία πρόσβαση 17/12/2017)
- Θεματολογικό δελτίο για την ΕΕ με τίτλο “Η Συνθήκη της Νίκαιας και η Συνέλευση για το Μέλλον της Ευρώπης”, http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/el/displayFtu.html?ftuId=FTU_1.1.4.html (τελευταία πρόσβαση 17/12/2017)
- Θεματολογικό δελτίο για την ΕΕ με τίτλο “Οι Συνθήκες του Μάαστριχτ και του Άμστερνταμ”, http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/el/displayFtu.html?ftuId=FTU_1.1.3.html (τελευταία πρόσβαση 17/12/2017)
- JACHTENFUCHS, M. (2005) *2 The monopoly of legitimate force: Denationalization, or business as usual. European Review*, 13(S1), 37-52. doi:10.1017/S1062798705000189.
- Κωστάρας Αλέξανδρος Π. (2008) *Έννοιες και Θεσμοί του Ποινικού Δικαίου*. Αθήνα, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σακκουλα.
- Mitsilegas Valsamis (2009) *EU Criminal Law*. Oxford, Hart Publishing Limited, pages 26-41. https://books.google.gr/books?hl=el&lr=&id=6P7bBAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR1&dq=pupino+case+criminal+law&ots=rRJavqONrB&sig=kiPpRiMaGTr-g9fsghAKc2j6etY&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false
- Morijn John (March 20, 2013). *Akerberg and Melloni: what the Court said, did and may have left open*. Retrieved from <https://eutopialaw.com/2013/03/20/akerberg-and-melloni-what-the-court-said-did-and-may-have-left-open/>
- Dr Leczykiewicz Dorota (May 23, 2013). *Melloni and the future of constitutional conflict in the EU*. Retrieved from <https://eutopialaw.com/2013/05/23/melloni-and-the-future-of-constitutional-conflict-in-the-eu/>
- Ο χώρος και η συνεργασία Σένγκεν, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM:133020> (τελευταία πρόσβαση 17/12/2017)
- Spaventa, E. (2007). *Opening Pandora's Box: Some Reflections on the Constitutional Effects of the Decision in Pupino. European Constitutional Law Review*, 3(1), 5-24. doi:10.1017/S1574019607000053.
- Χριστιανός Βασίλειος Α. (2011) *Εισαγωγή στο δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης*. Αθήνα, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη ΑΕΒΕ.